МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА”
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА”

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ШЕВЧУК ОЛЕКСАНДР АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК: 330.341.1

ДИСЕРТАЦІЯ
ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В СФЕРІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Спеціальність 281 – публічне управління та адміністрування
Галузь знань – публічне управління та адміністрування

Подається на здобуття наукового ступеня
доктора філософії у галузі публічного управління та адміністрування

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ О.А.Шевчук

Науковий керівник
Драган Іван Олександрович,
доктор наук з державного управління, професор

Житомир – 2021

АНОТАЦІЯ

Шевчук О.А. «Державно-приватне партнерство в сфері інноваційного розвитку». Кваліфікована наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю **281 Публічне управління та адміністрування**. – Державний університет «Житомирська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Житомир, 2021.

Інноваційним інструментом розвитку економіки та соціально-економічних відносин в державі є налагодження партнерських відносин між державою в особах органів виконавчої влади та місцевого самоврядування із суб'єктами підприємницької діяльності. Державно-приватне партнерство стимулює залучення інвестицій у реальний сектор економіки та сприяє розвитку ринків капіталу, товарів та послуг, інноваційних галузей промисловості. Державно-приватні партнерства сьогодні є механізмом розвитку інфраструктури та підвищення якості суспільних послуг, а також забезпечують значущі завдання інвестиційно-інноваційного розвитку регіонів.

Успішне використання державно-приватного партнерства може дати позитивні результати внаслідок поєднання (доповнення) вищих компетенцій державного сектору та бізнес-структури для задоволення інтересів обох сторін. В Україні модель ДПП все ще недостатньо використовується через проблеми в інституційних та законодавчих компонентах регуляторної процедури, але інтерес до ДПП постійно зростає.

Зважаючи на вагомий внесок вітчизняних та зарубіжних вчених в розвиток теоретичних та методологічних положень механізмів формування та реалізації проектів державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку, сьогодні залишаються невирішеними сукупність проблемних питань, зокрема проблема комплексного механізму формування та реалізації проектів, а також системи оцінки їх ефективності.

Розвиток партнерських відносин між державою та бізнесом на сьогоднішній день відіграє важливу роль у підвищенні не тільки ефективного функціонування підприємств, а й соціально-економічного розвитку держави в цілому. Завдяки такому розвитку з'являється можливість залучення в державний сектор економіки додаткові ресурси, тобто інвестиції. Такі відносини сприяють підвищенню ефективності використання наявних ресурсів, розподілу ризиків між державним і приватним сектором та їх мінімізації завдяки об'єднанню ресурсів та потенціалів держави та бізнесу.

Механізми державно-приватного партнерства використовують практично у всіх галузях економіки. На сьогоднішній день особливо актуальним в сфері інноваційної діяльності та її розвитку є державно-приватне партнерство, як один із методів економічного та соціального стимулювання протягом всіх етапів інноваційної діяльності, проте в Україні він ще на набув належного поширення.

У роботі досліджено теоретичні основи державно-приватного партнерства. Визначено, що державно-приватне партнерство є широко розповсюдженим у світі явищем. Зроблено висновок, що немає однозначного розуміння та трактування сутності поняття «державно-приватне партнерство», незважаючи на значний інтерес не тільки вчених, а й політиків до даного питання. Запропоновано власне розуміння сутності даного поняття, а саме під державно-приватним партнерством ми розуміємо систему співробітництва між державними установами та підприємствами, яка спрямована для досягнення спільних та окремих цілей, та реалізується в довгостроковій перспективі через залучення наявних ресурсів кожного партнера.

Проаналізовано базові ознаки державно-приватного партнерства та виділено ряд базових ознак державно-приватного партнерства, наявність яких є обов'язковою складовою в реалізації кожного спільного проєкту, а також дає змогу відрізняти цей механізм від інших форм взаємодії держави та бізнесу, а саме: довготривалість термінів співпраці; сторонами ДПП є державні органи, бізнес та

суспільство, інтереси якого представляють державні органи; взаємозв'язки та умови співпраці між державними органами та бізнесом мають мати офіційний характер та бути зафіксованими в юридичних документах; розподіл ризиків та обов'язків у процесі здійснення державно-приватного партнерства; рівноправний характер взаємодії між державою та приватним сектором; об’єднання спільних ресурсів для здійснення спільної мети, яка ґрунтується на базі суспільних інтересів.

У роботі досліджено сучасний стан нормативно-правового регулювання розвитку державно-приватного партнерства в Україні, обґрунтована необхідність удосконалення правового забезпечення цього процесу. Встановлено, що спільна діяльність держави та приватного сектору в сучасній українській економіці є об’єктивною необхідністю, потрібне створення правової нормативної бази, що регулює таку діяльність, установлення правових норм і процедур утворення та функціонування системи державно-приватного партнерства.

Встановлено, що удосконалення нормативно-правового регулювання державно-приватного партнерства дозволить: підвищити прозорість взаємодії держави та бізнесу; підвищити рівень довіри між владою та бізнесом за рахунок подолання розпилення влади та підвищення підзвітності; інформувати органи державної влади, компанії та громадськість про можливості та переваги державно-приватного партнерства; зміцненню державно-приватного партнерства у проєктах стратегічного розвитку країни та регіонів;

Проведено бібліометричний аналіз, який дозволяє визначати напрямки дослідження з необхідним ступенем глибини і деталізації, а також, виявляти закономірності в наукових розробках вчених різних країн світу.

Досліджено тенденцію щодо укладених угод державно-приватного партнерства в Україні протягом 2016-2020 рр. Зареєстровано понад 192 договори на умовах державно-приватного партнерства, з яких здійснюється 52 договори. Визначено, що сфера транспорту є найпривабливішою для залучення

інвестиційних коштів для втілення угод на умовах державно-приватного партнерства.

Досліджено, що найбільша кількість угод державно-приватного партнерства заключено у галузі виробництва, транспортування та постачання тепла/газу та водопостачання. Найменша кількість угод державно-приватного партнерства заключено стосовно галузі охорони здоров'я, туризму, відпочинку, культури та спорту, подовження з відходами, крім збирання та перевезення. Лідерами за кількістю проектів державно-приватного партнерства є Миколаївська та Закарпатська область – 4 (проекти ДПП), Львівська, Запорізька, Донецька – 3 (проекти ДПП), Херсонська та Дніпропетровська області – 2 (договори ДПП) та решті областей притаманне значення 1 договір державно-приватного партнерства. Досліджено пріоритетні напрями у державно-приватному партнерстві в країнах, що розвиваються а саме: енергетика, транспорт, водопостачання та водовідведення та тверді побутові відходи.

Визначено країн-лідерів за кількістю підписаних договорів державно-приватного партнерства, а саме: Іспанія (понад 166 укладених договорів ДПП), Німеччина (понад 125 договорів ДПП), Португалія (41 договір ДПП) та Нідерланди (42 договори ДПП). Відмічено, що у Бельгії, Болгарії, Греції, Ірландії, Іспанії, Італії, Нідерландах, Німеччині та Словаччині сектор «Транспорт» є пріоритетним напрямом державно-приватного партнерства.

У роботі розраховано Глобальний індекс інновацій у 2020 році, що знизився на 2 позиції порівняно з 2019 роком, що свідчить про негативний вплив на результативність інноваційної діяльності в цілому. За Індексом інновацій Агентства Bloomberg Україна у 2020 році зайняла 56 місце серед 60 країн у загальному рейтингу та піднялася на 3 позиції порівняно з 2019 роком.

Визначено, що кількість інноваційно активних підприємств в Україні поступово збільшувалася до 810 підприємств у 2020 році, які активно впроваджували інноваційні технології та продукцію. Досліджено динаміку інноваційних підприємств в розрізі регіонів України, що свідчить про незначне

збільшення кількості підприємств у 2020 році порівняно з 2019 роком у таких областях, як Полтавська, Вінницька, Волинська, Закарпатська, Херсонська, Черкаська області. У Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Луганській, Миколаївській, Одеській, Рівненській областях спостерігається зменшення позицій у 2020 році у порівнянні з 2019 роком.

Ідентифіковано мету державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку, яка полягає в забезпеченні довгострокового співробітництва між державою та приватним сектором шляхом об'єднання ресурсів для підвищення рівня інноваційної діяльності; визначено завдання державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку полягають у: залученні приватного сектора до управління державними активами, зниження навантаження на бюджет, залучення інвестицій в інноваційний сектор; розширення моделей взаємодії держави та бізнесу.

Визначено шляхи удосконалення державно-приватного партнерства сфері інновацій полягають у наступному: удосконалення законодавчої бази, що регулює державно-приватне партнерство; розробка принципів взаємовідносин між державою і приватним сектором в процесі реалізації державно-приватного партнерства та удосконалення інституційної моделі реалізації державно-приватного партнерства в сфері інновацій; удосконалення алгоритму реалізації державно-приватного партнерства в сфері інновацій, шляхом забезпечення використання різних форм і інструментів державно-приватного партнерства; формування системи державної підтримки результатів інноваційної діяльності та формування у підприємців мотивації до розвитку інноваційної діяльності.

Проаналізовано алгоритм реалізації державно-приватного партнерства в сфері розвитку інновацій, зокрема визначено етапи його проведення ,яка передбачають: ініціювання проекту, розробку і експертизу проекту, проведення конкурсу, укладання угоди, реалізацію проекту, моніторинг і контроль реалізації проекту, аналіз одержаних результатів ДПП та розробка нових моделей ДПП. Проаналізовано суб’єктів державного регулювання державно-приватного

партнерства в сфері інноваційного розвитку, подальшого розвитку набула інституційна модель в частині визначення повноважень та функцій органів влади.

ANNOTATION

Shevchuk O.A. "Public-private partnership in the field of innovative development." Qualified scientific work with manuscript rights.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Philosophy in the specialty 281 Public management and administration. - State University "Zhytomyr Polytechnic" of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Zhytomyr, 2021.

An innovative tool for the development of the economy and socio-economic relations in the state is the establishment of partnership relations between the state in the persons of the executive power and local self-government bodies and the subjects of entrepreneurial activity. Public-private partnership stimulates the attraction of investments in the real sector of the economy and promotes the development of capital markets, goods and services, and innovative industries. Today, public-private partnerships are a mechanism for developing infrastructure and improving the quality of public services, as well as providing significant tasks for the investment and innovation development of regions.

The successful use of public-private partnership can give positive results due to the combination (complement) of higher competencies of the public sector and the business structure to satisfy the interests of both parties. In Ukraine, the PPP model is still underutilized due to problems in the institutional and legislative components of the regulatory procedure, but interest in PPPs is constantly growing.

Taking into account the significant contribution of domestic and foreign scientists to the development of theoretical and methodological provisions of mechanisms for the formation and implementation of public-private partnership projects in the field of innovative development, a set of problematic issues remain unresolved today, in particular the problem of a complex mechanism for the formation and implementation of projects, as well as a system for evaluating their effectiveness.

The development of partnership relations between the state and business today plays an important role in increasing not only the effective functioning of enterprises, but also the socio-economic development of the state as a whole. Thanks to this development, it becomes possible to attract additional resources, that is, investments, to the state sector of the economy. Such relations contribute to the improvement of the efficiency of the use of available resources, the distribution of risks between the public and private sectors and their minimization thanks to the combination of resources and potentials of the state and business.

Mechanisms of public-private partnership are used in almost all sectors of the economy. Today, public-private partnership is particularly relevant in the field of innovative activity and its development, as one of the methods of economic and social stimulation during all stages of innovative activity, however, it has not yet gained proper distribution in Ukraine.

The paper examines the theoretical foundations of public-private partnership. It was determined that public-private partnership is a widespread phenomenon in the world. It was concluded that there is no unambiguous understanding and interpretation of the essence of the concept of "public-private partnership", despite the significant interest of not only scientists, but also politicians in this issue. Our own understanding of the essence of this concept is proposed, namely, by public-private partnership, we understand a system of cooperation between state institutions and enterprises, which is aimed at achieving joint and separate goals, and is implemented in the long term through the involvement of the available resources of each partner.

The basic features of public-private partnership are analyzed and a number of basic features of public-private partnership are highlighted, the presence of which is a mandatory component in the implementation of each joint project, and also makes it possible to distinguish this mechanism from other forms of interaction between the state and business, namely: long term cooperation; parties to PPPs are state bodies, business and society whose interests are represented by state bodies; relationships and conditions of cooperation between state bodies and business should be of an official nature and be

recorded in legal documents; distribution of risks and responsibilities in the process of implementation of public-private partnership; equal nature of interaction between the state and the private sector; pooling of common resources for the realization of a common goal, which is based on the basis of public interests.

The paper examines the current state of regulatory and legal regulation of the development of public-private partnership in Ukraine, and substantiates the need to improve the legal support of this process. It has been established that the joint activity of the state and the private sector in the modern Ukrainian economy is an objective necessity, it is necessary to create a legal regulatory framework that regulates such activity, establish legal norms and procedures for the formation and functioning of the public-private partnership system.

It has been established that the improvement of regulatory and legal regulation of public-private partnership will allow: to increase the transparency of interaction between the state and business; increase the level of trust between the government and business by overcoming the dispersion of power and increasing accountability; to inform state authorities, companies and the public about the possibilities and advantages of public-private partnership; strengthening of public-private partnership in strategic development projects of the country and regions;

A bibliometric analysis was carried out, which allows to determine the directions of research with the necessary degree of depth and detail, as well as to identify regularities in the scientific developments of scientists from different countries of the world.

The trend regarding concluded public-private partnership agreements in Ukraine during 2016-2020 was studied. More than 192 contracts on the terms of public-private partnership were registered, of which 52 contracts are implemented. It was determined that the field of transport is the most attractive for attracting investment funds for the implementation of agreements on the terms of public-private partnership.

It was studied that the largest number of public-private partnership agreements was concluded in the field of production, transportation and supply of heat/gas and

water supply. The smallest number of public-private partnership agreements was concluded in the field of health care, tourism, recreation, culture and sports, extension with waste, except for collection and transportation. The leaders in terms of the number of public-private partnership projects are Mykolaiv and Zakarpattia region – 4 (PPP projects), Lviv, Zaporizhzhya, Donetsk regions – 3 (PPP projects), Kherson and Dnipropetrovsk region – 2 (PPP contracts), and the remaining oblasts have 1 state contract - private partnership. The priority directions in public-private partnership in developing countries are studied, namely: energy, transport, water supply and drainage, and solid household waste.

The leading countries in terms of the number of signed public-private partnership agreements were identified, namely: Spain (over 166 concluded PPP agreements), Germany (over 125 PPP agreements), Portugal (41 PPP agreements) and the Netherlands (42 PPP agreements). It was noted that in Belgium, Bulgaria, Greece, Ireland, Spain, Italy, the Netherlands, Germany and Slovakia, the "Transport" sector is a priority area of public-private partnership.

The work calculated the Global Innovation Index in 2020, which decreased by 2 positions compared to 2019, which indicates a negative impact on the effectiveness of innovation activity as a whole. According to the Innovation Index of the Bloomberg Agency, in 2020 Ukraine took 56th place among 60 countries in the overall rating and rose by 3 positions compared to 2019.

It was determined that the number of innovatively active enterprises in Ukraine gradually increased to 810 enterprises in 2020, which actively introduced innovative technologies and products. The dynamics of innovative enterprises across the regions of Ukraine was studied, which indicates a slight increase in the number of enterprises in 2020 compared to 2019 in such regions as Poltava, Vinnytsia, Volyn, Zakarpattia, Kherson, and Cherkasy regions. In Donetsk, Zhytomyr, Zaporizhzhia, Luhansk, Mykolaiv, Odesa, Rivne regions, there is a decrease in positions in 2020 compared to 2019.

The goal of public-private partnership in the field of innovative development has been identified, which is to ensure long-term cooperation between the state and the private sector by pooling resources to increase the level of innovative activity; the defined tasks of public-private partnership in the field of innovative development are: involving the private sector in the management of state assets, reducing the burden on the budget, attracting investments in the innovative sector; expansion of models of interaction between the state and business.

The ways of improving the public-private partnership in the field of innovation are defined as follows: improvement of the legislative framework regulating the public-private partnership; development of principles of relations between the state and the private sector in the process of implementation of public-private partnership and improvement of the institutional model of implementation of public-private partnership in the field of innovation; improvement of the algorithm for the implementation of public-private partnership in the field of innovation, by ensuring the use of various forms and tools of public-private partnership; the formation of a system of state support for the results of innovative activities and the formation of entrepreneurs' motivation for the development of innovative activities.

The algorithm for the implementation of public-private partnership in the field of innovation development has been analyzed, in particular, the stages of its implementation have been determined, which include: project initiation, project development and examination, competition, conclusion of an agreement, project implementation, monitoring and control of project implementation, analysis of PPP results and development new PPP models. Subjects of state regulation of public-private partnership in the field of innovative development were analyzed, the institutional model in terms of determining the powers and functions of government bodies acquired further development.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Shevchuk A. Development of the conceptual and categorical apparatus of formation and implementation of public-private partnership in the field of innovation development. Global prosperity. 2021. Volume 1. Issue 3. Number 2. Pp. 130-139 (0,6 д. а.).

2. Shevchuk O. Regulatory and legal regulation of public-private partnership as an tool of innovative development. East Journal of Security Studies. Volume 4, Issue 1 2019. ст 340-352. URL: https://ejss.nuczu.edu.ua/index.php/ejss/article/view/82

3. Шевчук О.А. Розробка комплексного механізму реалізації державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2020. № 20. С. 194-201 (0,8 д. а.).

4. Шевчук О.А. Стратегічні напрямки підтримки державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку. Держава та регіони. 2021. № 1 (71). С. 165-175 (0,7 д. а.).

5. Шевчук О.А. Бібліометричний аналіз наукових досліджень з проблем державно-приватного партнерства. Право та державне управління. 2021. №2. С. 295-305 (0,5 д. а.)

6. Самчик М.Ю. Шевчук О.А. Механізми реалізації проектів державно-приватного партнерства: [монографія]. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2021. 204 с. Особистий внесок автора: обґрунтовано сучасні складові напрями реалізації проектів державно-приватного партнерства.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Шевчук О.А. Аналіз поняття державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку. Постконфліктна економіка: державно-управлінські аспекти та еколого-економічні проблеми: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 21-22 квітня 2017 року). Житомир: ЖДТУ, 2017. С. 158-159. (0,2 д. а.)

8. Шевчук О.А., Дубок О.Л. Запровадження, цілі та розвиток електронного урядування в Україні. Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції аспірантів, молодих учених та студентів, присвяченої Дню науки. Житомир: «Житомирська політехніка», 2020. С. 840. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/15.-publichne-upravlinnya-ta-administruvannya.pdf (загальний обсяг 0,1 д. а., особисто автору належить 0,05 д. а.: досліджено цілі електронного урядування в Україні).

9. Шевчук О.А. Закордонний досвід державно-приватного партнерства. Вдосконалення економіки та фінансової системи на засадах конкурентоспроможності, інноваційності та сталості: матеріали доповідей міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 11 квітня 2020 р.). Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2020. 128 с. С. 123-125. (0,14 д.а.).

ЗМІСТ

ВСТУП …… 15

РОЗДІЛ 1. Теоретичні положення формування та реалізації проектів державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку …… 22

1.1. Розвиток понятійно-категоріяального апарату формування та реалізації державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку ……. 22

1.2. Нормативно-правове регулювання державно-приватного партнерства як інструменту інноваційного розвитку ……. 37

1.3. Бібліометричний аналіз наукових досліджень з проблем державно-приватного партнерства ……..…… 50

Висновки до 1-го розділу …… 65

РОЗДІЛ 2. Сучасний стан формування та реалізації проектів державно-приватного партнерства в Україні та світі ….. 68

2.1. Стан державно-приватного партнерства в Україні …… 68

2.2. Стан державно-приватного партнерства в країнах світу.. 78

2.3. Пріоритетні напрями реалізації державно-приватного партнерства …… 88

Висновки до 2-го розділу …… 102

РОЗДІЛ 3. Розвиток механізмів формування та реалізації державно-приватних партнерства в сфері інноваційного розвитку ……..... 105

3.1. Розробка комплексного механізму реалізації державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку …… 105

3.2. Стратегічні напрямки підтримки державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку…… 125

Висновки до 3-го розділу …… 146

Висновки …… 148

Список використаних джерел …… 152

ВСТУП

Актуальність теми. Інноваційним інструментом розвитку економіки та соціально-економічних відносин в державі є налагодження партнерських відносин між державою в особах органів виконавчої влади та місцевого самоврядування із суб'єктами підприємницької діяльності. Державно-приватне партнерство стимулює залучення інвестицій у реальний сектор економіки та сприяє розвитку ринків капіталу, товарів та послуг, інноваційних галузей промисловості. Державно-приватні партнерства сьогодні є механізмом розвитку інфраструктури та підвищення якості суспільних послуг, а також забезпечують значущі завдання інвестиційно-інноваційного розвитку регіонів. За даними Міністерства економічного розвитку та торгівлі України на 1 липня 2018 року укладено 192 договори, з яких реалізується 66 (41 договір концесії, 24 договори про спільну діяльність, 1 договір державно-приватного партнерства), 126 договорів не реалізується (4 договори – закінчено термін дії, 9 договорів – розірвано, 113 договорів – не виконується). Механізми державно-приватного партнерства використовують практично у всіх галузях економіки. На сьогоднішній день особливо актуальним в сфері інноваційної діяльності та її розвитку є державно-приватне партнерство, як один із методів економічного та соціального стимулювання протягом всіх етапів інноваційної діяльності, проте в Україні він ще на набув належного поширення.

Питання розвитку державно-приватного партнерства стали об'єктом дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: О. Амоша, С. Антонюк, В. Александрова, С. Вовк, В. Близнюк, Д. Грицишен, В. Геєць, В. Дем'янишин, В. Євдокимов, О. Кириленко, В. Ксендзук,

В. Кучменко, Н. Лехан, О. Маряткова, А. Мельник, О. Пархоменко-Куцевіл, К. Павлюк, С. Павлюк, С. Петрик, Т. Приходько, О. Руднеко, Л. Сергієнко, Г. Слабкий, І. Трикоз, М. Шевченко, С. Юрій та ін.

Зважаючи на вагомий внесок вітчизняних та зарубіжних вчених в розвиток теоретичних та методологічних положень механізмів формування та реалізації проектів державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку, сьогодні залишаються невирішеними сукупність проблемних питань, зокрема проблема комплексного механіму формування та реалізації проектів, а також системи оцінки їх ефективності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Державного університету "Житомирська політехніка" (раніше Житомирського державного технологічного університету) за темами: "Забезпечення економічної безпеки територіальних виробничих комплексів" (номер державної реєстрації 0120U103443). У межах тем автором проведені дослідження, пов'язані з удосконаленням механізмів формування та реалізації проектів державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертації полягає в обґрунтуванні теоретичних положень та розробці напрямів удосконалення механізмів формування та реалізації проектів державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку.

Для досягнення мети в роботі поставлено та вирішено наступні завдання:

- обґрунтувати зміст та властивості державно-приватного партнерства як інструменту інноваційного розвитку;

- встановити напрями розвитку нормативно-правового регулювання механізмів формування та реалізації проектів державно-приватного партнерства;

- проаналізувати публікаційну активність вітчизняних та зарубіжних вчених щодо розвитку механізмів державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку;

– встановити сучасні тенденції розвитку державно-приватного партнерства в Україні та Світі як інструменту інноваційного розвитку;

– розробити комплексний механізм формування та реалізації державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку;

– обґрунтувати стратегічні напрями підтримки державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку.

Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації механізмів державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку.

Предметом дослідження є теоретичні та методологічні положення формування та реалізації механізмів державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є загальнофілософські та загальнонаукові методи пізнання явищ і процесів у системі державного управління. Методи теоретичного узагальнення, групування, систематизації, аналізу та синтезу використанні при вивченні генезису наукових досліджень (п. 1.3) та понятійного апарату (п. 1.2) щодо механізмів формування та реалізації державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку. Встановлення особливостей нормативно-правового регулювання державно-приватного партнерства в Україні (п. 1.3) застосовано методи групування, систематизації, аналізу та синтезу, аналогії, абстрагування. Методи статистичного аналізу використанні при оцінці сучасного стану

реалізації проектів державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку (п. 2.1, 2.2). На основі методів систематизації, узагальнення, абстрагування, моделювання, групування були визначенні напрями реалізації проектів державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку України (п. 2.3). Комплексний механізм формування та реалізації державно-приватного партнерства (п. 3.1) та механізм оцінки проектів державно-приватного партнерства (п. 3.2) розроблені шляхом використання методів моделювання, узагальнення, абстрагування, систематизації.

Інформаційною базою дослідження є наукові джерела (монографії, наукові статті вітчизняних і зарубіжних вчених із проблем державного управління, матеріали конференцій); офіційні документи (кодекси, закони та підзаконні нормативно-правові акти України та міжнародних організацій); статистичні дані; довідкові та інформаційні видання та оприлюднені фактологічні матеріали міжнародних організацій з питань державно-приватного партнерства.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розвитку теоретичних положень та удосконаленні механізмів формування та реалізації державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку.

Основні положення наукової новизни полягають у наступному:

удосконалено:

- зміст поняття державно-приватного партнерства, під яким запропоновано розуміти систему співробітництва між державними установами та підприємствами, яка спрямована для досягнення спільних та окремих цілей, та реалізується в довгостроковій перспективі через залучення наявних ресурсів кожного партнера, що дозволить;

- нормативно-правове регулювання державно-приватного партнерства в Україні шляхом доповнень до Закону України «Про державно-приватне партнерство» щодо: визначення основних задач державно-приватного

партнерства; закріплення основних положень державно-приватного партнерства в інноваціях; визначення та розподіл ризиків між партнерами державно-приватного партнерства, що дозволить сформувати нормативно-правове поле для ефективної реалізації проектів державно-приватного партнерства;

- вихідні положення щодо механізму реалізації державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку в частині визначення мети, завдань, принципів та алгоритму його реалізації, які спрямовані на розв'язання проблемних ситуацій в сфері державно-приватного партнерства інноваційного розвитку;

- напрями модернізації механізмів державного управління державно-приватним партнерством в сфері інноваційного розвитку, що передбачає удосконалення законодавчої бази, що регулює державно-приватне партнерство; розробку принципів взаємовідносин між державою і приватним сектором в процесі реалізації державно-приватного партнерства та удосконалення інституційної моделі реалізації державно-приватного партнерства в сфері інновацій; удосконалення алгоритму реалізації державно-приватного партнерства в сфері інновацій, шляхом забезпечення використання різних форм і інструментів державно-приватного партнерства; формування системи державної підтримки результатів інноваційної діяльності та формування у підприємців мотивації до розвитку інноваційної діяльності;

- механізм оцінки ефективності процесу формування та реалізації проектів державно-приватного партнерства через обґрунтування вихідних положень; розробку етапів оцінки ефективності проектів; формування порядку залучення суб'єктів оцінки на усіх етапах формування та реалізації проектів державно-приватного партнерства; визначення напрямів розвитку методичного забезпечення оцінки ефективності та досягнення мети проекту державно-приватного партнерства;

- модель формування відносин державно-приватного партнерства в інноваційній сфері.

дістало подальшого розвитку:

- формування наукометричного підходу до оцінки розвитку державно-приватного партнерства через застосування бібліметричного аналізу вивчення наукової літератури, в результаті чого отримано сукупність положень, які визначають тенденції розвитку даного виду співробітництва між бізнесом та державою;
- ідентифікація мети механізму реалізації державно-приватного партнерства, яка полягає у забезпеченні довгострокового співробітництва між державою та приватним сектором шляхом об'єднання ресурсів для підвищення рівня інноваційної діяльності та завдань, що передбачають залучення приватного сектора до управління державними активами, зниження навантаження на бюджет, залучення інвестицій в інноваційний сектор; розширення моделей взаємодії держави та бізнесу;
- розроблення схеми інтеграції держави, бізнесу та науки у процесі реалізації державно-приватного партнерства

Практичне значення одержаних результатів. Результати, що полягають у розробці та удосконаленні механізмів державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку можуть бути використані: органами державного управління; органами місцевого самоврядування, суб’єктами господарювання. Окремі положення можливо використовувати для модернізації підходів із підготовки фахівців з публічного управління та адміністрування.

Основні положення дослідження доведені до рівня конкретних розробок, придатних до використання суб’єктами державного управління, зокрема: Житомирською міською радою (довідка № 567 від 11.01.2021 р.); Державним університетом “Житомирська політехніка” (довідка № 44-01.00/214 від 21.01.2021 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням. Наукові розробки, висновки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення, які є результатом особистої роботи здобувача, що полягає у дослідженні комплексу питань, пов'язаних з механізмами державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дослідження, викладені в дисертації, доповідалися, обговорювалися та отримали позитивну оцінку на 3 міжнародних та всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях, що відображено в публікаціях.

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано у 9 наукових працях, із них: 1 монографія; 2 статті у науковому періодичному виданні іншої держави, яка входять до Організації економічного співробітництва і розвитку; 3 статті у наукових фахових виданнях України; 3 тези доповідей на міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст викладено на 167 сторінках друкованого тексту. Робота містить 4 таблиці, 35 рисунків. Список використаних джерел нараховує 163 найменувань.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТІВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В СФЕРІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

1.1. Розвиток понятійно-категоріального апарату формування та реалізації державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку

В економічній системі розвинених країн економічні відносини характеризуються зміцненням взаємозв'язків і взаємозалежності між усіма її суб'єктами, що спрямоване на максимальне задоволення власних потреб при витраті мінімального обсягу ресурсів на їх реалізацію. Глобалізація та швидкі зміни навколишнього середовища вимагають пошуку нових методів і механізмів взаємодії не лише між національними економіками на макрорівні, а й між учасниками ринкових відносин всередині країни – на мікрорівні.

Одним із таких механізмів співпраці є розвиток державно-приватного партнерства (ДПП). Успішне використання такої моделі може дати позитивні результати внаслідок поєднання (доповнення) вищих компетенцій державного сектору та бізнес-структури для задоволення інтересів обох сторін. В Україні модель ДПП все ще недостатньо використовується через проблеми в інституційних та законодавчих компонентах регуляторної процедури, але інтерес до ДПП постійно зростає .

Розвиток партнерських відносин між державою та бізнесом на сьогоднішній день відіграє важливу роль у підвищенні не тільки

ефективного функціонування підприємств, а й соціально-економічного розвитку держави в цілому. Завдяки такому розвитку з'являється можливість залучення в державний сектор економіки додаткові ресурси, тобто інвестиції. Такі відносини сприяють підвищенню ефективності використання наявних ресурсів, розподілу ризиків між державним і приватним сектором та їх мінімізації завдяки об'єднанню ресурсів та потенціалів держави та бізнесу.

Перешкодою для активізації інноваційної діяльності та реалізації інноваційної моделі розвитку економіки держави сьогодні є загострення кризових явищ. Антикризові заходи, що застосовує уряд, моделі посткризового відновлення економіки передбачають розширення співробітництва держави в особі органів державного управління із підприємницьким сектором. Реалізація соціально орієнтованих функцій і завдань можлива лише на основі формування партнерських відносин у вигляді державно-приватного партнерства .

Формування системи відносин державно-приватного партнерства історично бере свій початок від галузі служб міського господарства й поступово проникала (у міру зростання значимості для суспільства) у сферу транспортних послуг та в інші галузі. Яскравим прикладом є державна влада Франції, яка в XVI столітті намагалася використовувати приватних підприємців, щоб розбудовувати за власний рахунок і під власним контролем економічну діяльність, що забезпечувала б комунальне обслуговування громадян. Подальшого фундаментального розвитку теорія державно-приватного партнерства набула в середині XIX століття. Варто відмітити, що початок активного використання теорії ДПП на практиці припав на 80 - 90-ті роки минулого століття [1].

У країнах колишнього Радянського Союзу розвиток ДПП нагадує загальносвітову тенденцію зростання в останні роки, оскільки пріоритети

держав вимагають розширення й забезпечення більш якісних соціальних послуг, розвиток інфраструктури на всіх рівнях, а саме головне - широкого залучення інвестицій. Ефективне партнерство державних органів влади із приватним сектором має на меті не тільки забезпечувати стійкі темпи розбудови країни, а й її регіонів завдяки розвитку конкурентного середовища. Зауважимо, що ДПП сьогодні виступає як загальновизнана у світі альтернатива спільному способу фінансування, яка у свою чергу привертає значний інтерес не тільки наукової, а й управлінської думки.

Незаперечною перевагою ДПП перед традиційними методами державних закупівель є те, що воно зменшує фіскальне навантаження на державу, спираючись на конкуренцію для створення високоякісного продукту. Для приватного партнера ДПП дає можливість ввійти в ті галузі, в яких переважає держава і часто пов'язані з наданням інфраструктурних послуг. Оскільки ДПП впроваджуються там, де є явний суспільний інтерес, це також означає, що приватний партнер очікує стабільного або зростаючого попиту. Нарешті, деякі зобов'язання можуть бути виключені з балансу, що робить деякі форми ДПП особливо привабливими для компаній, які стурбовані своїм кредитним рейтингом.

Питання розвитку ДПП знаходились у полі зору багатьох науковців. Кількість досліджень різних аспектів застосування ДПП помітно зросла за останні 15 років. Значну увагу дослідження проблемних питань у цій сфері приділили економісти, правники та дослідники науки державного управління.

Поняття ДПП визначає різні його аспекти та має суттєві відмінності при формулюванні. Однак елементом, який об'єднує всі аспекти цього поняття, є розуміння того, що держава та приватний партнер завдяки реалізації проєкту отримають спільну вигоду. Державні органи мають на

меті перш за все надання якісних та гарантованих послуг для забезпечення потреб громадян та ефективно використовувати ресурси для вирішення першочергових соціально-економічних завдань. Приватний партнер, у свою чергу, має отримувати прибутки для свого розвитку та розширення, завдяки здійснення партнерської соціально-економічної взаємодії. Державно-приватне партнерство являється ефективним інструментом у сфері розвитку соціальної інфраструктури, виконання органів влади своїх обов'язків і завдань для суспільства, забезпечення добробуту та якісних послуг, конструктивної взаємодії на політичному рівні [101].

Однозначне розуміння та трактування сутності поняття «державно-приватне партнерство» є одним із першочергових завдань нормативного впорядкування різних форм державно-приватного партнерства.

Вивчення та аналіз різних аспектів спільної діяльності органів державної влади і приватного сектору викликає науковий інтерес з огляду на формування практики ефективної управлінської діяльності. Питанням державно-приватного партнерства присвятили свої праці вітчизняні та зарубіжні науковці такі як: Варнавський В.Г., Кундрик Р., Добровольський В., Михеев В.А., Данасарова С.Д., Ребок В., Данилишин Б.М., та ін. Враховуючи праці зазначених вчених, слід зазначити, що питання особливостей застосування державно-приватного партнерства вимагає додаткового розгляду.

Концепція державно-приватного партнерства являє собою альтернативу приватизації життєво важливих об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення. На території країн Європейського Союзу поширеним є визначення цієї системи як публічно-приватного партнерства (PublicPrivate Partnership). На відміну від країн Західної Європи, в США та Канаді використовують позначення Р3 або

рідше — P-P Partnerships. Звертаємо увагу на те, що у Великобританії застосовується термін «приватна фінансова ініціатива» (Private Finance Initiative — PFI). Також, у Франції впродовж довгого часу використовувався термін «концесія» для позначення певних моделей ДПП, поширених в країні. Проаналізувавши вищезазначене, ми вважаємо, що існування різноманітних варіацій назви одного й того ж механізму ускладнює формування загального поняття «державно-приватне партнерство», а також не додає позитиву щодо обміну досвідом в цій сфері [124].

У науковій літературі існує кілька варіантів визначень поняття державно-приватного партнерства. Аналіз наукової літератури, в якій приділяється увага розкриттю теоретичних основ ДПП, дозволив встановити відсутність загальновизнаної термінології, що обумовлює розмитість меж даного поняття.

Варто зауважити, що державно-приватне (публічно-приватне) партнерство може розглядатися у різних аспектах: 1. як система відносин держави та бізнеса, що може використовуватися в якості інструменту національного, міжнародного, регіонального, міського економічного та соціального , муніципального розвитку; 2. як певні проєкти, що спільно реалізуються державними органами та приватними компаніями на об’єктах державної та муніципальної власності.

Дефініції «партнерство» як економічній категорії притаманні певні особливості. Під партнерством розуміють форму організації підприємства, засновану на об’єднанні майна декількох осіб (співвласників створеного підприємства), для наступного спільного управління виробництвом і власністю, розподілу прибутку та спільної відповідальності за власними зобов’язаннями [2, с. 698]. Партнерство держави та приватного власника на основі умов договору, що регулює

права та обов’язки партнерів (пайовиків), участь у загальних витратах, розподіл прибутку, поділ майна [3, с. 242] дає змогу використовувати ДПП як ефективний механізм, спроможний усувати «розриви», що існують у національних інноваційних системах [4, с. 27]. У довідковій літературі термін «партнерство» визначається як взаємовідносини, що існують між партнерами [5, с. 27]; взаємні відносини, контакти держав, громадських угруповань, підприємств і т. ін., основані на взаємовигідності та рівноправності; форма співробітництва фірм, компаній, що закріплюється протоколом про партнерство або договором; добровільна співпраця двох або кількох фізичних чи юридичних осіб, фірм, корпорацій, регіональних, міжрегіональних, міждержавних організацій, що беруть участь у спільних справах, проектах, програмах; для партнерства передбачені більш спрощені, ніж для підприємства з обмеженою відповідальністю, правила створення, розпуску, звітності; поширене у сфері послуг і дрібного бізнесу; форма співробітництва фірм, компаній, не закріплена в установчих документах, а підтримувана фактично; в якості документа, що підтверджує такі відносини, складається зазвичай договір (протокол) про корпоративне партнерство; у деяких випадках партнерство приводить до злиття компаній [5]. У свою чергу, партнер - той, хто бере участь у якійсь грі разом із ким-небудь; учасник гри; той, хто разом з ким-небудь бере участь у грі на сцені, танцях і т. ін.; компаньйон, товариш в якій-небудь справі, в якому-небудь занятті [6].

Отже, під поняттям «партнерство» розуміємо взаємовідносинами між рівноправними сторонами, які добровільно закріпили умови співпраці в юридичному документі. Вважаємо, що партнер – це учасник певних взаємовідносин, який розділяє права, обов’язки та ризики спільної діяльності. Таким чином, можна стверджувати, що змістом

досліджуваного поняття виступає система взаємовідносин між публічними і приватними партнерами з приводу практичної реалізації певної публічної функції.

У Зеленій книзі Європейського Союзу «Державно-приватне партнерство і законодавство Співтовариства з державних контрактів і концесій» під державно-приватним (публічно-приватним) партнерством розуміються форми кооперації між публічною владою і бізнесом, що слугують меті забезпечення фінансування, будівництва, модернізації, управління, експлуатації інфраструктури або надання послуг [8].

Згідно з визначенням Міжнародного валютного фонду державно-приватне партнерство – це угода, в рамках якої приватний сектор надає інфраструктурні активи та послуги, які традиційно забезпечуються державою» [9]. На нашу думку, дане визначення стоються виключно інфраструктурної сфери економіки, що є значним недоліком, адже воно не передбачає реалізацію подібних проєктів в інших, не менш значущих та соціально важливих, сферах економіки.

В Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) державно-приватне партнерство розглядають як «довгострокові партнерські договори між урядом та приватним партнером, на основі яких приватний партнер надає та фінансує державні послуги, використовуючи основні засоби, та розподіляє відповідний ризик» [10].

У США під ДПП розуміють угоду між державою і приватною компанією, що надає останній в узгодженій формі право брати участь у державній власності і виконувати функції, що традиційно є у площині відповідальності публічної влади [8, с.13].

Українські науковці К. Павлюк та С. Павлюк визначають сутність ДПП як «конструктивне співробітництво держави, суб’єктів підприємницької діяльності і громадянських інститутів в економічній,

політичній, соціальній, гуманітарній та інших сферах суспільної діяльності для реалізації суспільно значимих проектів на засадах пріоритетності інтересів держави, її політичної підтримки, консолідації ресурсів сторін, ефективного розподілу ризиків між ними, рівноправності і прозорості відносин для забезпечення поступального розвитку суспільства» [11].

В аналітичній записці Національного інституту стратегічних досліджень «Особливості застосування державно-приватного партнерства як механізму реалізації нової регіональної політики» державно-приватне партнерство трактується як «рівноправне та взаємовигідне співробітництво між державою, територіальними громадами (в особі відповідних органів державної влади чи місцевого самоврядування) та приватними інвесторами у межах реалізації проектів, спрямованих на вирішення важливих для території соціально-економічних проблем» [12].

Цікавою є думка В.Г. Варнавського, який ДПП розглядає як юридично закріплену форму взаємодії між державою та приватним сектором у взаємовідносинах об’єктів державної та муніципальної власності, а також послуг, що надаються державними та муніципальними органами, закладами та підприємствами, з метою реалізації суспільно значущих проектів в широкому спектрі видів економічної діяльності [8].

В Законі України «Про державно-приватне партнерство» наводиться наступне визначення даного поняття «Державно-приватне партнерство - співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів, що згідно із Законом України "Про управління об’єктами державної власності" здійснюють управління об’єктами державної власності, органів місцевого самоврядування, Національною академією наук України, національних галузевих академій наук (державних партнерів) та

юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, установ, організацій (приватних партнерів), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами, та відповідає ознакам державно-приватного партнерства, визначеним цим Законом» [13]. Даний закон регулює організаційно-правові засади взаємодії державних і приватних партнерів та основні принципи ДПП на договірній основі.

Михеев В.А. визначає ДПП як певну систему співробітництва приватного сектора, підприємств і організацій бізнесу з державними установами, а також регіональних корпорацій з державними підприємствами, установами, спрямованого на досягнення загальних економічних цілей, на рішення актуальних соціально-економічних задач [14]. Вітчизняний дослідник Данилишин Б.М. розглядає ДПП як систему співробітництва, в якій розподіляються ризики між партнерами за принципом кращої спроможності їх нейтралізації, а також існує узгоджений підхід до поділу винагород [15]. Схожої думки притримується і Ребок В., який зазначає, що ДПП – це довгострокове співробітництво між державою, органами місцевого самоврядування і приватними фірмами. Але науковець зазначає, що ці відносини, по-перше, розподіляють між собою ризики визначеного бізнесу, і, по-друге, приватні фірми беруть на себе якісь державні, муніципальні задачі і керують цими задачами самостійно і на свій ризик [16].

Звертаємо увагу на думку Данасарової С.Д., яка визначає ДПП як домовленість між державною і приватною структурами про спільну реалізацію суспільно-значущих проектів найбільш ефективним способом і по більш низькій вартості, ніж держава зможе здійснювати самостійно [17].

На думку Budaus D. [18], державно-приватне партнерство – це довгострокове співробітництво державних установ, які виконують суспільні завдання, і приватних підприємств, при якому кожний з партнерів привносить свої наявні ресурси, щоб досягати спільних і окремих цілей.

Отож, з урахуванням вищенаведеного слід зауважити, що у літературі поняття державно-приватного партнерства трактується по-різному: як система відносин держави і бізнесу, як конкретні проекти між державними та приватними партнерами, як форма співробітництва, як альянс, як соціальний інститут, як форма ринкової взаємодії, як особливий механізм тощо. Різні підходи до розуміння поняття державно-приватного партнерства свідчать про різні аспекти цього явища [105].

Проаналізувавши різні думки вітчизняних та зарубіжних вчених, під ДПП пропонуємо розуміти систему співробітництва між державними установами та підприємствами, яка спрямована для досягнення спільних та окремих цілей, та реалізується в довгостроковій перспективі через залучення наявних ресурсів кожного партнера.

З наведених вище визначень можна виділити ряд базових ознак ДПП, наявність яких є обов'язковою складовою в реалізації кожного спільного проєкту, а також дає змогу відрізняти цей механізм від інших форм взаємодії держави та бізнесу.

Так, відомий дослідник Волощук І.В. до основних ознак державно-приватного партнерства відносить наступні:

– «сторонами державно-приватного партнерства є держава і приватний бізнес, а також суспільство;

– офіційне юридичне закріплення взаємозв‘язків між сторонами; рівноправність взаємозв‘язків між сторонами;

– чітко виражений публічний та суспільний напрям державно-приватне партнерство;

– при взаємодії між сторонами зважаючи на державно-приватне партнерство відбувається консолідація і об’єднання їх ресурсів та вкладів;

– рівень фінансових ризиків та витрат, а також одержані результати пропорційно розподіляються між сторонами» [19].

У свою чергу Масик М. виділяє наступні ознаки ДПП:

– «сторони партнерства повинні бути представлені як державним, так і приватним сектором економіки;

– взаємодія сторін повинна бути зафіксована в юридичних документах (договорах, контрактах);

– взаємовідносини сторін повинні носити партнерський, рівноправний характер;

– сторони державно-приватного партнерства повинні мати спільні цілі, сформовані на базі суспільних інтересів;

– сторони повинні об'єднати свої ресурси (матеріальні, фінансові, трудові) для досягнення спільних цілей.

– сторони державно-приватного партнерства повинні розподіляти між собою витрати і ризики, а також спільно брати участь у використанні отриманих результатів» [20].

Звертаємо увагу на дослідження Дубка І.П., який до основних ознак ДПП відносить:

– «реалізацію проєктів, що мають важливе суспільне значення;

– довготривалий термін співпраці (від 5 до 50 років);

– об’єднання ресурсів, в тому числі фінансових, для реалізації проектів державно-приватного партнерства;

– розподіл повноважень, зобов’язань, ризиків, а також очікуваних прибутків/вигоди/переваг між партнерами відповідно до юридично закріплених домовленостей» [21].

У вітчизняному законодавстві до базових ознак державно-приватного партнерства відносяться наступні:

– «довготривалість відносин (від 5 до 50 років);

– передача приватному партнеру частини ризиків у процесі здійснення державно-приватного партнерства;

– внесення приватним партнером інвестицій в об'єкти партнерства із джерел, не заборонених законодавством;

– створення та/або будівництво (нове будівництво, реконструкція, реставрація, капремонт, технічне переоснащення) об'єкта державно-приватного партнерства та/або управління (користування, експлуатація, технічне обслуговування) таким об'єктом» [22].

Проаналізувавши базові ознаки, можемо зробити висновки, що механізм ДПП передбачає в першу чергу пріоритетність інтересів держави. Більшість науковців наголошують на тому, що саме органи влади виступають головним ініціатором будь-якого інвестиційного проєкту і визначають напрямки та правила співпраці з приватним сектором. Довготривалість співпраці державних та приватних партнерів створює значні переваги для обох сторін. Така співпраця дає можливість залучати значні обсяги фінансових ресурсів на тривалий час за допомогою механізму ДПП, без відчуження об’єктів державної або комунальної власності, і таким чином реалізовувати масштабні проєкти. Окрім того, державно-приватне партнерство завжди передбачає чіткий розподіл ризиків, при чому вони передаються тій стороні, яка зможе забезпечити більш ефективне управління ними. Варто зазначити, що значна частка фахівців у сфері ДПП до базових ознак відносить, також, довготривалість співпраці між державними органами та приватним сектором.

Узагальнюючи ознаки державно-приватного партнерства, представлені в різних визначеннях, можна стверджувати, що основними з них є:

1. Довготривалість термінів співпраці;

2. Сторонами ДПП є державні органи, бізнес та суспільство, інтереси якого представляють державні органи;

3. Взаємозв'язки та умови співпраці між державними органами та бізнесом мають мати офіційний характер та бути зафіксованими в юридичних документах (договорах, контрактах);

4. Розподіл ризиків та обов'язків у процесі здійснення державно-приватного партнерства;

5. Рівноправний характер взаємодії між державою та приватним сектром;

6. Об'єдання спільних ресурсів для здійснення спільної мети, яка грунтується на базі суспільних інтересів.

Активізування державно-приватного партнерства на сучасному етапі зумовлене, перш за все, можливістю залучення необхідного фінансування для реалізації різних проєктів у будівництві, житлово-комунальному господарстві, транспорті, медицині, промисловості, туризмі, рекреації, освіті тощо. Кожен з таких проєктів, як правило, здійснюється в межах державної політики, що й зумовлює потенційні напрямки державно-приватного партнерства у контексті активізування інвестиційно-інноваційної діяльності.

Аналіз дослідження теорії та практики масиву наукових публікацій з питань державно-приватного партнерства свідчить про те, що сфера застосування проєктів державно-приватного партнерства доволі широкою. Участь різних організацій приватного сектору у таких проєктах дає їм різноманітні нові можливості, що є особливо актуальним в умовах євроінтеграційних процесів України. Відмітимо, що в межах такого партнерства повноваження держаних органів та їх контролююча функція відходять на другорядне місце, в той же час держава в особі своїх уповноважених органів стає партнером приватного суб’єкта.

Будучи важливою передумовою активізування інвестиційно-інноваційної діяльності, державно-приватне партнерство за своїм змістом є доволі широким поняттям, яке у зв'язку з цим трактується у літературі по-різному: як система відносин держави і бізнесу, як конкретні проекти між державними та приватними партнерами, як форма співробітництва, як альянс, як соціальний інститут, як форма ринкової взаємодії, як особливий механізм тощо. Різні підходи до розуміння сутності державно-приватного партнерства свідчать про різні аспекти цього явища (про різні форми співпраці державного і приватного сектору), з огляду на що складно та й не доречно обмежувати це поняття його трактуванням в одному реченні [111].

Зауважимо, що основу ДПП складають ідеї підвищення ефективності реалізації проєктів у суспільно важливих сферах, наприклад: в енергетиці, транспортній інфраструктурі, науці, охороні здоров'я, освіті та ін.

На основі вище викладеного, на рис.1.1 узагальнимо понятійно-категоріальний апарат державно-приватного партнерства.

Таким чином, узагальнюючи все вище зазначене, доцільно звернути увагу на тому, що ДПП є широким поняттям й охоплює різні сфери співпраці державного та приватного сектора. Причому, перший (держава) є замовником певних робіт, а другий (бізнес) – їх виконавцем. Співпраця між цими сторонами здійснюється в межах різних організаційно-правових моделей. Предметом державно-приватного партнерства виступає спільна реалізація різних проєктів (сфера яких здебільшого обмежена законодавством тієї чи іншої країни) на засадах поділу завдань і ризиків між державним і приватним партнерами.

Отже, державно-приватне партнерство сьогодні вважається ефективним та перспективним інструментом економічного та соціального розвитку держави. У сучасному світі ДПП набуває вагомого значення і потребує постійного вдосконалення.

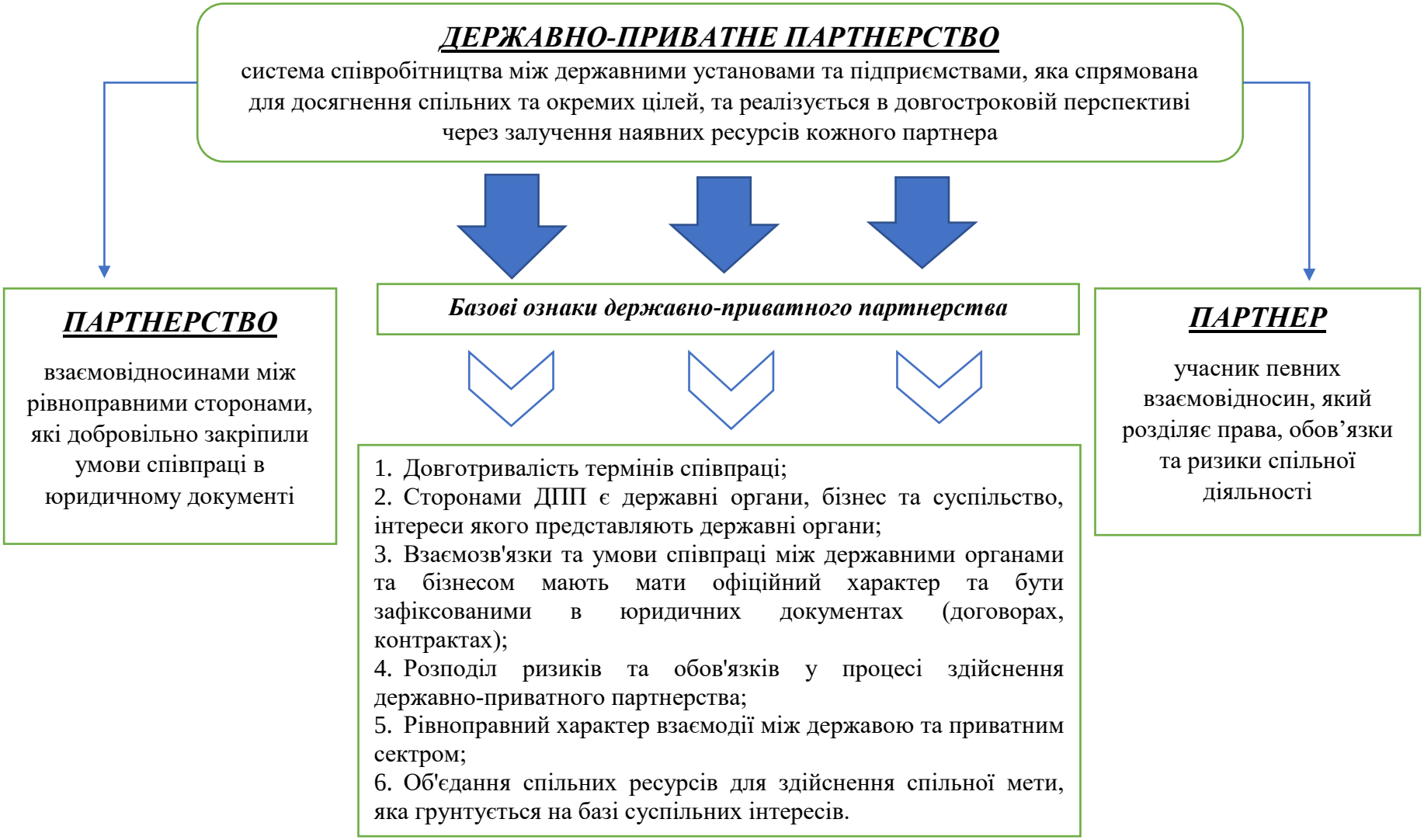

Рис. 1.1 Понятійно-категоріальний апарат державно-приватного партнерства

1.2. Нормативно-правове регулювання державно-приватного партнерства як інструменту інноваційного розвитку

Стрімкий розвиток публічно-приватного партнерства в Україні, яке у вітчизняному законодавстві отримало назву "державно-приватне партнерство", набуває все більшої актуальності, оскільки залучення інвестицій від приватного сектору є пріоритетним напрямком соціально-економічного розвитку держави. Державно-приватне партнерство, на відміну від традиційних форм взаємодії держави та бізнесу, є інструментом впливу держави на сферу своєї відповідальності через допуск приватного інвестора та співробітництва з ним на основі об'єднання ресурсів та компетенцій, розподілу ризиків, зобов'язань та вигод та дотримання економічних інтересів партнерів, що в свою чергу дає додаткові можливості приватному партнеру для отримання гарантованого прибутку та підвищення конкурентоспроможності, а державі – для реалізації економічної політики, виконання своїх традиційних завдань, підвищення ефективності діяльності, задоволення суспільних потреб як продукти (послуги), що надаються.

В умовах інноваційного розвитку економіки роль держави у прямому регулюванні економічних процесів втрачається та з'являються альтернативні механізми участі держави у розвитку галузей господарювання. Одним із таких механізмів залучення державного та приватного капіталів з метою створення соціально значущих об'єктів є державно-приватне партнерство [114].

В останні роки державно-приватне партнерство стало одним із шляхів взаємовигідної співпраці органів державної влади, бізнесу та громадянського суспільства в сферах, традиційно регульованих державою і в яких приватний бізнес, як правило, не допускався. Для України ДПП

все ще залишається новою формою взаємовідносин влади і бізнесу, тому одне з важливих завдань дослідження державної політики у сфері ДПП є аналіз нормативно-правового забезпечення ДПП, особливо в окремих сферах суспільства.

В Україні протягом тривалого часу формуються правові засади для розвитку окремих форм державно-приватного партнерства.

Удосконалення нормативно-правової бази країни у сфері ДПП може стати одним із факторів посилення інтеграційних процесів на євразійському просторі, сприяючи сталому економічному зростанню країни та її інфраструктурному відновленню.

Дослідженню проблем, пов'язаних із правовим регулюванням державно-приватного партнерства в юридичній літературі, приділяється досить багато уваги. Предметом досліджень стає поняття цього специфічного виду діяльності, поряд з державним інвестуванням та приватним інвестуванням, аналізується понятєвий апарат, принципи, на яких має будуватися правове регулювання у зазначеній сфері.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій та законодавче регулювання механізму державно-приватного партнерства розглянуті у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених: В. Ребока, Сиротюка О. Д., Н. Доценко-Білоус, Г. Знаменського, О. Вінника, В. Вороненка, Н. Гойди, Н. Курділя, П. Надолішного, М. Маісурадзе, І. Селіванової та інші. та ін. Однак, нормативно-правове регулювання державно-приватного партнерства в працях зазнаних науковців висвітлено частково та лише в загальних рисах, що спонукає до більш конкретизованого його вивчення.

Відомий науковець Мочерний С. розглядає регулювання як способи та механізми підпорядковувати об’єкт певному суб’єкту, як управлінську функцію забезпечення функціонування та розвитку явищ і процесів у

межах передбачених величин [23]. У свою чергу Д. Веймер та Е. Вайнінг вважають регулювання додатковими правилами, що впливають на зміну вибору, який могли здійснити об'єкти регулювання за інших умов [24].

Відомий дослідник Маісурадзе М. Ю. зазначає, що «правова неоднозначність у сфері ДПП не дозволяє ефективно розвивати цей інститут, що потенційно спроможний забезпечити вирішення найбільш гострих проблем розвитку державного сектору економіки [25]. На думку вченого, не менш важливою є розробка національної програми з ДПП, що сприятиме його більш ефективному розвитку» [26].

Вітчизняні вчені Апаров А.М., Яценко А.В. зазначають, що «доволі нове правове явище - державно-приватне партнерство - є важливим інструментом на шляху відновлення та модернізації національної економіки, розв'язання важливих соціально-економічних проблем шляхом об'єднання і застосування ресурсів державного й приватного секторів. Висока ефективність ДПП як юридичної форми взаємодії держави та бізнесу доведена досвідом багатьох країн світу» [26, с. 27].

В Україні створена розгалужена система нормативно-правових актів у сфері ДПП, що складається із законів та підзаконних актів, та забезпечує реалізацію ДПП у різноманітних сферах суспільного життя [27, с. 263].

Звертаємо увагу на думку Н. Ігнатюк, яка зазначила, що «норми і правові положення є «каркасом», основою механізму державно-приватного партнества, на якому можна «культивувати» інші елементи, сприяючих нормальній, безперебійній роботі при здійсненні партнерських відносин держави і бінесу» [28, с. 18].

Наразі доскладу законодавчої бази входять: Конституція України, Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, законодавчі акти України (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Законодавча база регулювання державно-приватного партнерства

№	***Документ***	***Основний зміст документу у сфері ДПП***
	Нормативно-правові акти	
1.	Конституція України [29]	Держава в особі органів державної влади повинна забезпечити суспільству сприятливі умови для його життєдіяльності та розвитку. Тому важливим завданням Уряду є розроблення й реалізація суспільно важливих проєктів, спрямованих на дотримання конституційних положень про права та свободи кожного громадянина країни.
2.	Цивільний кодекс України [30]	Визначено юридичний статус приватних партнерів, основні форми та порядок здійснення договірних відносин між сторонами державно-приватного партнерства.
3.	Господарський кодекс України [31]	Врегульовує договірні відносини органів державної влади з суб'єктами господарювання.
4.	Податковий кодекс України [32]	Правові основи оподаткування приватних інвесторів при реалізації проектів ДПП та визначення спеціальних податкових режимів (особливих економічних зон, пільг і преференцій для приватних інвесторів).
5.	Закон України "Про державно-приватне партнерство" [22]	Визначає організаційно-правові засади взаємодії державних партнерів з приватними партнерами та основні принципи державно-приватного партнерства на договірній основі.
6.	Закон України «Про концесії» [33]	Визначає поняття та правові засади регулювання відносин концесії державного та комунального майна, а також умови і порядок її здійснення з метою підвищення ефективності використання державного і комунального майна і забезпечення потреб громадян України у товарах (роботах, послугах).
7.	Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення регуляторних бар'єрів для розвитку державно-приватного партнерства та стимулювання інвестицій в Україні» [34]	Його завданням є покращити функціонування фінансового механізму державно-приватного партнерства, знизити адміністративні перешкоди, розширити обсяг і форми державних гарантій для приватних інвесторів і усунути протиріччя між законодавчими актами в цій сфері.

Продовження табл. 1.1

Підзаконні нормативно-правові акти		
8.	Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Методики виявлення ризиків, пов’язаних з державно-приватним партнерством, їх оцінки та визначення форми управління ними” № 232 від 16.02.2011 р. [35]	Застосовується під час проведення аналізу ефективності державно-приватного партнерства, прийняття рішень про його здійснення, розподіл ризиків між державним і приватним партнерами, укладення договору між ними. Згідно з цією Методикою визначаються види можливих ризиків, пов’язаних з державно-приватним партнерством.
9.	Постанова Кабінету Міністрів України від 11.04.2011 № 384 "Деякі питання організації здійснення державно-приватного партнерства" [36]	Визначає механізм підготовки та проведення конкурсу з визначення приватного партнера для здійснення державно-приватного партнерства щодо об’єктів державної, комунальної власності та об’єктів, які належать АР Крим, визначення переможця конкурсу та укладення відповідних договорів у рамках здійснення ДПП
10.	Постанова Кабінету Міністрів України від 01.07.2020 № 541 "Про затвердження Порядку заміни приватного партнера (концесіонера) за договором, укладеним в рамках державно-приватного партнерства (концесійним договором)" [37]	Цей Порядок визначає механізм заміни приватного партнера (концесіонера) у разі залучення приватним партнером (концесіонером) фінансування проєкту, що здійснюється на умовах державно-приватного партнерства (концесії), на підставі договору про фінансування.
11.	Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 22.12.2020 № 2721 "Про затвердження Порядку конкурсного відбору незалежних експертів", зареєстрований в Міністерстві юстиції України 15.02.2021 № 191/35813 [38]	Цей Порядок визначає механізм залучення державним партнером (концесієдавцем) незалежних експертів для надання послуг, які полягають у наданні роз’яснень, рекомендацій, консультацій та висновків з питань, що потребують спеціальних знань, під час проведення конкурсу з визначення приватного партнера.
12.	Наказ Міністерства економічного розвитку та торгівлі України “Деякі питання проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства” № 255 від 27.02.2012 р. [39]	Методика визначає загальні засади проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства (далі - аналіз ефективності). Ця Методика застосовується під час проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства уповноваженим органом щодо проведення аналізу ефективності на підставі пропозиції про здійснення державно-приватного партнерства.

Джерело: складено автором на матеріалах [29-39]

Вищезгадані базові нормативно-правові акти є первинними в сфері державно-приватного партнерства, відтак регулюють загальні питання взаємовідносин державних органів влади та бізнесу й не містять конкретних положень щодо регламентації ДПП Таким чином на Україні створено певне правове поле для залучення інвестицій та розвитку економіки України на засадах ДПП.

Законодавче та нормативне регулювання процесів реалізації проєктів у сфері ДПП, створення підґрунтя для функціонування різних юридичних форм поєднання публічних та приватних інтересів лежить у площині дієвості правового механізму державного регулювання. Незважаючи на те, що історія формування та розвитку ДПП у сучасних провідних країнах світу налічує не одне десятиліття, вітчизняне законодавство лише в 2007 р. наблизилося до визначення основ правових форм взаємодії державного та приватного партнерів, розробивши перший проєкт Закону України «Про державно-приватне партнерство», який на голосування до Верховної Ради України не було подано. У 2009 р. проєкт Закону України № 3447 «Про загальні засади розвитку державно-приватного партнерства в Україні» було прийнято, але в тому ж році рішенням Верховної Ради України – скасовано. Лише в 2010 р. було прийнято Закон України «Про державно-приватне партнерство», відповідно до якого врегульовувалися відносини у сфері ДПП [116].

На сьогодні Закон про ДПП є рамковим законом та єдиним законодавчим актом, який встановлює єдину державну політику у сфері ДПП та визначає основні принципи його реалізації в Україні. Законом України «Про державно-приватне партнерство» [40] дано визначення поняття ДПП, приватного та державного партнерів, об'єкта ДПП, проголошені принципи та ознаки ДПП, розподілено повноваження між суб’єктами; сформульовані права та обов'язки суб'єктів ДПП, розкрито

процедури вибору приватного партнера, визначено порядок проведення прямих переговорів та інші питання. Загалом законопроект відповідає потребам правового регулювання сфери державно-приватного партнерства. Оскільки, зазначений закон служить не тільки системотворчим галузевим законодавчим актом у сфері ДПП, а й створює передумови для розширення та вільного розвитку ключових галузей економіки нашої країни.

Однак у цьому законодавчому акті не закріплено пріоритетності ДПП, а натомість регулювання окремих питань вирішується шляхом посилання до інших нормативно-правових актів. Тобто, розробляючи численні проєкти та використовуючи одну з можливих форм ДПП, партнери вимушені проводити пошук та аналіз значної кількості законодавчих актів, які інколи входять у суперечність один з одним. Є питання і щодо реалізації проєктів ДПП на місцевому рівні, де регулювання зазначеної сфери здійснюється численними актами місцевих органів влади на різних рівнях. Результатом ми маємо значну кількість законодавчих актів, які стосуються реалізації ДПП, що спричиняє певну суперечність у правовому полі та призводить до складності імплементації проєктів ДПП в Україні.

Визначивши основні положення, що регулюють державно-приватне партнерство, можна побачити широке коло документів, що відповідають за забезпечення ДПП, одна сторона яких вказує на намір уряду України розширити можливості та повноваження партнерів ДПП для підвищення інвестиційної привабливості конкретних проектів. З іншого боку, це свідчить про нестійкість системи: численні зміни та доповнення до підзаконних актів відображають невизначеність вектору розвитку ДПП в Україні та виступають гальмом в оформленні договорів між державними та приватними партнерами.

Явище неузгодженості відповідних законів і нормативно-правових актів щодо регулювання ДПП, які часто містять різні норми з одних і тих самих питань у сфері ДПП, є досить проблемним і пріоритетним для держави, а механізм таких проектів не є однозначним і уніфікований. Ця проблема виникає через невизначеність співвідношення Закону «Про державно-приватне партнерство» та інших нормативно-правових актів, що регулюють реалізацію проєктів ДПП, оскільки процедура та механізм реалізації не є прозорими та чітко визначеними та вимагають чітких дій з боку уряду щодо об'єднання нормативно-правової бази у сфері ДПП. При цьому законодавство України у сфері ДПП слід аналізувати в поєднанні з положеннями інших законодавчих актів України, таких як Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, який також є частиною регулювання ДПП [128].

Одним із основних недоліків є відсутність законодавчого закріплення мінімальної частки участі в проєкті приватного партнера (зокрема, у розвинених країнах мінімальна частка приватного фінансування становить 25%). У зв'язку з цим навіть мінімальна частка приватного фінансування в спільному проєкті дозволяє віднести його до ДПП, перекладаючи більшу частину відповідальності на державу [41].

На думку вченого А. Музиченко, нормативно-правова база регулювання розвитку ДПП в Україні є дещо ускладненою, що в умовах високого рівня корупції створює ризики для ефективного використання цього механізму, тому і потребує постійного вдосконалення При цьому, партнерські відносини держави і бізнесу на нинішньому етапі розвитку складаються непросто через величезну кількість перешкод, що значно звужують коло потенційних учасників державно-приватного партнерства, але і в західних країнах цей шлях тривав протягом декількох десятиліть [42].

До основних перешкод, які обмежують розвиток ДПП в Україні слід віднести:

– недосконале нормативне й інституціональне забезпечення; – брак політичної волі;

– нестачу стандартних, простих і прозорих процедур проведення конкурсу для проектів ДПП, а також визначення пріоритетних сфер для їх реалізації;

– нестабільне законодавство щодо залучення прямих іноземних інвестицій [43].

Аналізуючи чинні норми законодавства, що регулюють діяльність ДПП, можна визначити певні недоліки, що заважають розвиватися ДПП, а саме:

– відсутні основні положення державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку;

– система нормативно-правового забезпечення регулює лише загальні питання реалізації проєктів державно-приватного партнерства, оминаючи специфіку окремих форм його реалізації.

— на досить низькому рівні сьогодні є положення, що регулюють процедури визначення та розподілу ризиків у реалізації проєкту державно-приватного партнерства;

– держава сфері ДПП орієнтується переважно на великі капіталомісткі інфраструктурні проєкти, а не на високотехнологічні інновації.

Виходячи з недоліків нормативно-правового регулювання ДПП є деякі аспекти формування законодавчої бази, які потребують вдосконалення. Основні напрями удосконалення розвитку ДПП мають бути спрямовані на формування сприятливого економічного та

управлінського середовища для розроблення й реалізації проєктів ДПП, а саме: удосконалення нормативно-правової бази регулювання відносин ДПП; удосконалення інституційного забезпечення розвитку ДПП; підвищення гарантій захисту інтересів державних та приватних партнерів ДПП у процесі розроблення, затвердження та реалізації проєктів.

Варто звернути увагу на дослідження Вінника О.М., який у контексті правового регулювання державно-приватного партнерства зазначає наступне: "Ефективність технологій управління державно-приватного партнерства передбачає визначення на законодавчому рівні основних засад такого управління, а на рівні договору — врахування специфіки відносин певного державно-приватного партнерства (складу учасників — партнерів; спрямованості та вартості проєктів державно-приватного партнерства; залучення до їх реалізації виконавців, що не є партнерами державно-приватного партнерства; галузей та сфер економіки, задіяних в реалізації проєктів державно-приватного партнерства тощо). Разом з тим, з метою попередження зловживань та забезпечення ефективності державно-приватного партнерства за Урядом доцільно закріпити право на затвердження Типової угоди державно-приватного партнерства з визначенням меж договірної свободи сторін державно-приватного партнерства (можливості віддзеркалення в угоді специфіки конкретного державно-приватного партнерства), а також передбачити відкритість інформації про угоди державно-приватного партнерства (з огляду на участь в них носіїв публічних інтересів та використання ресурсів загальнодержавного та/або регіонального значення). Інформаційна відкритість державно-приватного партнерства має створити кордон для корупційних зловживань у сфері державно-приватного партнерства та відповідно — забезпечити реальну соціальну спрямованість державно-приватного партнерства" [44, с. 115—116].

Вважаємо за доцільне внесення деяких змін у Закон України «Про державно-приватне партнерство», визначивши пріоритет останнього над положеннями галузевих законів, які стосуються відповідної сфери. Пропонуємо внести наступні зміни:

1. Визначити та закріпити основні задачі ДПП:

– створення умов для ефективної взаємодії державного партнера і приватного партнера з метою забезпечення сталого соціально-економічного розвитку держави;

– залучення інвестицій в економіку держави шляхом об'єднання ресурсів державного партнера та приватного партнера для розвитку інфраструктури та систем життєзабезпечення населення;

– підвищення рівня доступності та якості товарів, робіт та послуг з урахуванням інтересів та потреб населення, а також інших зацікавлених осіб;

– підвищення загальної інноваційної активності в державі, у тому числі сприяння розвитку високотехнологічних та наукомістких виробництв.

2. Визначити та закріпити основні положення державно-приватного партнерства в інноваціях:

– Основні задачі ДПП в інноваціях:

1) розробка нових технологій, технологічних процесів, технічних регламентів та їх удосконалення;

2) виготовлення дослідного зразка, дослідно-конструкторської установки, випробування (зокрема дослідно-промислові), дослідження (зокрема лабораторні дослідження);

3) організація виробництва та реалізація науково-технічних проєктів.

– Державно-приватне партнерство в інноваціях має обов'язково передбачати питання оцінки (переоцінки) виключних прав на результати

інтелектуальної діяльності, пов'язаних із проєктом державно-приватного партнерства.

– Конкурсна комісія, посадові особи державних органів та інші зацікавлені особи, що розглядають документи, пов'язані з проєктом державно-приватного партнерства в інноваціях, з урахуванням забезпечення захисту комерційної та іншої таємниці, що охороняється законом [134].

Проблема зниження ризиків під час управління довгостроковими проєктами державно-приватного партнерства потребує поглибленого вивчення. Ризики також пов'язані з щорічно мінливими тарифами, цінами, митними тарифами, інфляцією, економічною ситуацією та іншими факторами. Є серйозні ризики і у проєктах, пов'язаних із місцевими бюджетами. Враховуючи дотаційність більшості таких бюджетів та погіршення соціальної ситуації у зв'язку з кризою, кошти цих бюджетів, які використовуються у державно-приватному партнерстві, можуть бути спрямовані на покриття поточних видатків без відповідної компенсації діловим партнерам.

Розподіл ризиків між партнерами державно-приватного партнерства має ґрунтуватися на оптимальному, а не максимальному розмірі ризику партнера. Забезпечуючи стійке функціонування механізму державно-приватного партнерства, важливо враховувати організаційні та політичні ризики, що захищають проєкт від змін у державних структурах та компенсації збитків через валютні ризики. При цьому ні в законі про концесії, ні в держзакупівлях, ні в інших договорах держава не має чітко прописаних позицій про відповідальність сторін і гідне відшкодування збитків. Тому, вважаємо за необхідне, розробити та внести до законодавства відповідні зміни, які будуть направлені на визначення та розподіл ризиків між партнерами ДПП.

Підтримка проєктів державно-приватного є важливими питаннями для приватних інвесторів. Особливо це стосується іноземних інвестицій, які є найбільш чутливими до політичних ризиків, які сьогодні в українських реаліях відіграють значну роль. Отже, для ефективного та стрімкого розвитку державно-приватного партнерства в Україні, в першу чергу, необхідно мінімізувати ризики бізнесу, завдяки внесенню змін до законодавства, які дозволять:

- підвищити прозорість взаємодії держави та бізнесу;

- підвищити рівень довіри між владою та бізнесом за рахунок подолання розпилення влади та підвищення підзвітності;

- інформувати органи державної влади, компанії та громадськість про можливості та переваги державно-приватного партнерства;

- зміцненню державно-приватного партнерства у проєктах стратегічного розвитку країни та регіонів [131].

На основі вищепроведеного дослідження нами запропоновано напрями удосконалення нормативно-правового регулювання реалізації проєктів державно-приватного партнерства. Зазначенні напрями визначенні виходячи з нагальної необхідності розвитку державно-приватного партнерства. Таким чином, за допомогою запропонованого вдосконалення механізму державно-приватного партнерства буде досягнуто зростання кількості проєктів державно-приватного партнерства, а отже кількість компаній приватного сектору отримуватиме прибуток, а держава зможе підвищити ефективність видатків бюджету на розвиток інфраструктури.

1.3. Бібліометричний аналіз наукових досліджень з проблем державно-приватного партнерства

Велика увага різних науковців приділялася аналізу різних аспектів взаємодії державного та приватного секторів економіки протягом майже всього періоду становлення економічної теорії. На сучасному етапі економічного розвитку державно-приватне підприємництво проявляється у феномені державно-приватного партнерства. Взаємовідносини державних органів влади та приватного бізнесу у рамках проєктів державно-приватного партнерства (ДПП, Public Private Partnership) з кінця 90-х рр. XX ст. стали одним із провідних інструментів ефективної реалізації суспільно-значимих програм, особливо в інфраструктурних секторах економіки.

Слід зазначити, що роль науки надзвичайно важлива у розвитку співробітництва держави та приватного бізнесу, яка має зробити цей процес взаємодії системним та передбачуваним, забезпечити генерацію нових знань та розвиток ефективних технологій, а також належну якість людського капіталу, привертати увагу громадськості до небезпеки недбалого ставлення до довкілля. Саме провідні вчені мають стати експертами із проблемних питань розробки, оцінки та реалізації проєктів державно-приватного партнерства, включаючи оцінку ризиків та створення системи управління ризиками при реалізації таких проєктів.

У закордонній науковій літературі феномен державно-приватного партнерства досліджується досить активно, що визначається, в першу чергу, активним використанням системи відносин та інститутів ДПП в різних формах його прояву і в різних сферах соціально-економічного життя суспільства. Тому, вважаємо за доцільне провести бібліометричний

аналіз наукових досліджень з питань державно-приватного партнерства на основі міжнародних наукометричних баз.

За допомогою використання бібліометричних інструментів аналізу даних у дослідженнях з'являється змога працювати зі значною кількістю публікацій, на основі яких можливо визначити тенденції в дослідницькій діяльності, які важко виділити та прослідкувати без застосування спеціальних засобів наукових досліджень. Даний метод аналізу публікаційної активності дозволяє визначати напрямки дослідження з необхідним ступенем глибини і деталізації, а також, виявляти закономірності в наукових розробках вчених різних країн світу.

Базою нашого дослідження ми обради наукометричну базу Scopus. «Scopus є однією з найбільших баз даних рефератів (анотацій) та цитувань рецензованої наукової літератури, зокрема наукових журналів, книг та конференцій, які включені до цієї бази даних. Вона була заснована у 2004 році компанією Elsevier, яка працює у сфері глобального інформаційно-аналітичного бізнесу. Ця база даних охоплює загалом понад 41 тис. наукових видань як природничого, так і гуманітарного спрямування, з них більш ніж 38 тис. становлять наукові журнали. Перелік видань щороку оновлюються, тож до нього постійно додають нові видання, за умови, що вони відповідають жорстким критеріям науковості й пройшли доволі суворий експертний відбір. Видання, які втрачають відповідність цим критеріям переоцінюються й вилучаються» [45].

На рис. 1.2 зображена динаміка публікаційної активності з питань ДПП. Так, перша публікація з даного питання з'явилася у 1993 році. У даній статті розглядалося питання ДПП у сфері охорони здоров'я.

Початок активного зростання уваги науковців до проблем ДПП припадає на 2005 рік. Тенденція до зростання уваги науковців зумовлена

затвердженням у 2004 році «Зеленої книги» Європейської комісії щодо Державно-приватного партнерства [46] та Повідомленням про державно-приватне партнерство та законодавством Співтовариств про державні закупівлі і концесії, що було оприлюднено у 2005 році [47].

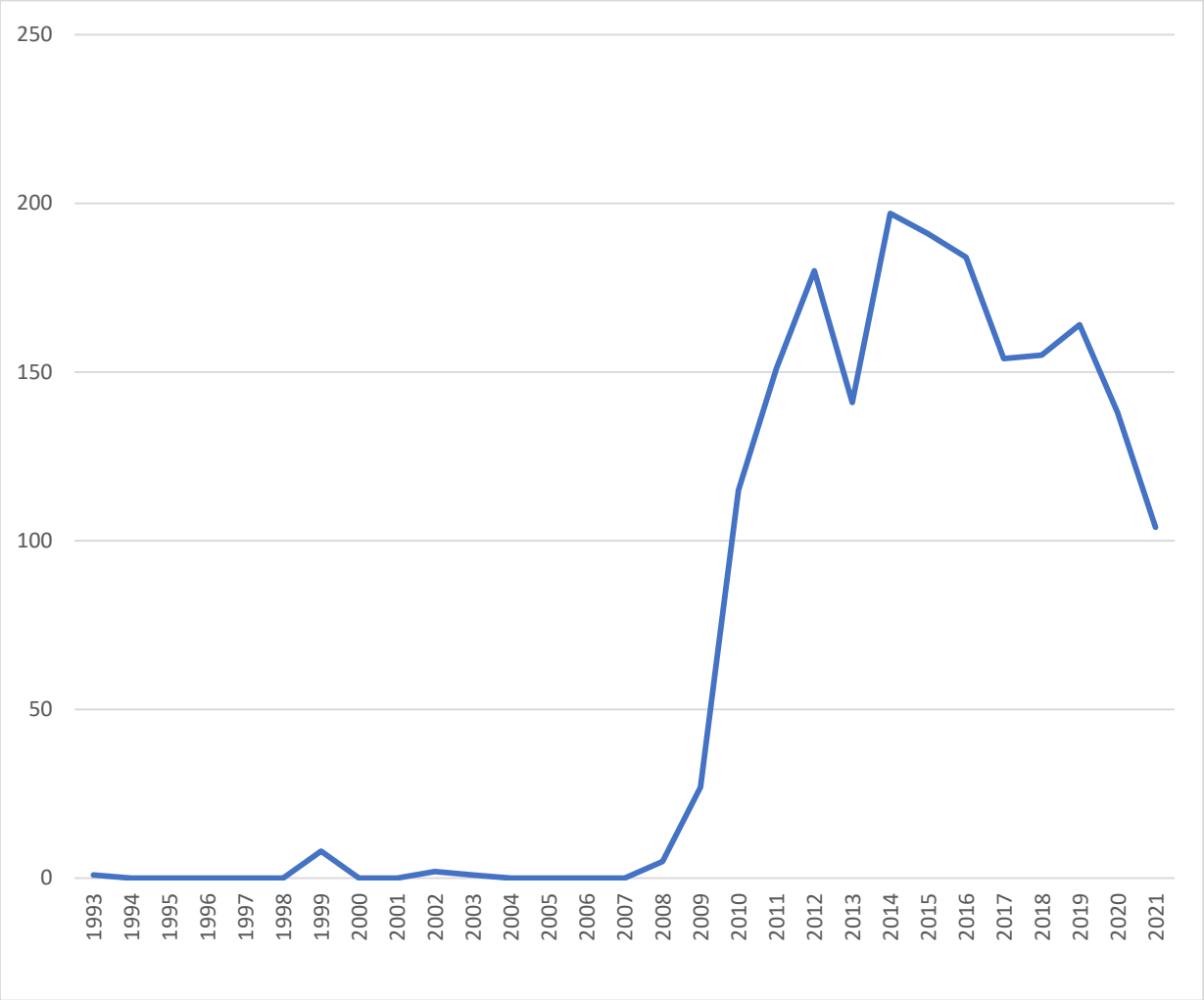

Рис. 1.2 Динаміка кількості публікацій за пошуковим запитом «public-private partnership» у наукометричній базі Scopus [142, 148]

Цікавою є праця Thomason, J., Rodney, A., що була опублікованою у 2009 році під назвою «Державно-приватне партнерство для охорони здоров'я – що говорять докази?». У цій статті наведено огляд літератури щодо державно-приватного партнерства(ДПП), розглянувши кілька

прикладів з усього світу та задокументувавши уроки, отримані за допомогою різних моделей ДПП. Крім того, у дослідженні зосереджено увагу на досвіді сприяння двом ДПП між державним і приватним секторами в Папуа та Новій Гвінеї (PNG) та обговорюються потенційні переваги, які можуть бути надані громадам PNG шляхом подальшого впровадження таких ДПП для здоров'я [48].

Звертаємо увагу на дослідження Njau, R.J., Mosha, F.W., De Savigny, D., які у своїй роботі досліджували приклади ДПП у сфері охорони здоров'я з акцентом на підвищення доступності медичних втручань. Науковцями були запропоновані різні визначення ДПП у галузі охорони здоров'я залежно від бажаного співвідношення та характеристик відповідних секторів. Ці відносини охоплюють контингент вільних стосунків із вузькими цілями, відсутність правового статусу та відсутність формалізованого членства чи керівного органу до високого рівня інституціоналізації. Останнє включає конкретні цілі, наявність правового статусу та постійного багатогалузевого членства. У дослідженні використовувалися якісні методи дослідження, включаючи тематичні дослідження, огляд літератури та інтерв'ю з ключовими інформаторами. У дослідженні проводиться обширний огляд літератури різних моделей ДПП у сфері охорони здоров'я за масштабом, які спрямовані на досягнення цілей охорони здоров'я в країнах, що розвиваються. Основний акцент робиться на якісному описі ДПП на етапах планування та реалізації, включаючи виклики, які виникли. Цей фон використовується для поглибленого аналізу двох тематичних досліджень, обидва яких орієнтовані на здоров'я; перший – це консорціум на національному рівні, який зосереджується на малярії, а другий – це міжнародна група з адвокації з загальною метою – захистити дітей від малярії за допомогою інноваційного механізму. Підхід із вивчення

прикладів використовується для аналізу того, чому підхід ДПП використовувався для боротьби з малярією та як він був запроваджений. Обидва підходи продемонстрували, що відносини між державним і приватним сектором можуть розпочатися з дуже скромних і вільних початків [49].

Найбільшу кількість публікацій зафіксовано у 2014 році. Цікавою є робота Roehrich, J.K., Lewis, M.A., George, G., які дослідили, що уряди в усьому світі, але особливо в Європі, все частіше використовують участь приватного сектора в розробці, фінансуванні та забезпеченні інфраструктури охорони здоров'я та надання послуг через державно-приватні партнерські відносини (ДПП). Науковці наголошують, що причини для цього можуть бути найрізноманітнішими, починаючи від зростання видатків на реконструкцію, утримання та експлуатацію державних активів, а також зростаючі обмеження на державні бюджети, які примушують шукати інвестиції за допомогою приватного сектора та прагнення до кращого управління ризиками. Також, у роботі звертають значну увагу на той факт, що хоча ДПП привернули інтерес практиків і науковців протягом останніх двох десятиліть, не було жодних спроб інтегрувати загальну літературу та літературу з управління охороною здоров'я, щоб забезпечити цілісне уявлення про ДПП у наданні медичної допомоги. У їхньому дослідженні аналізується понад 1400 публікацій з широкого кола дисциплін за 20-річний період. Дослідники виявили, що незважаючи на масштаби та значення цього явища, існує відносно обмежена концептуалізація. На основі бібліографічного та змістового аналізу,громадський-приватний партнерські відносини. Таким чином ми надаємо нові напрямки для подальших досліджень і практики [50].

Значна кількість публікацій з дослідження ДПП за останні декілька років пов'язана з сферою охорони здоров'я, зумовлена всесвітньою пандемією коронавірусної інфекції. Так, у 2021 році Seddighi, H., Seddighi, S.,

Salmani, I., Sharifi Sedeh, M. [51] опублікували спільну статтю, в якій дослідили, що державно-приватне партнерство (4Р) є важливим елементом реагування на катастрофи. Автори статті наголосили, що коронавірусна хвороба (COVID-19) як пандемія була найгіршим лихом за останні десятиліття в Ірані з точки зору впливу та масштабів. Встановлено, щоб ефективно реагувати, уряд Ірану потребує додаткової потужності, яку можуть надати приватний сектор та люди. Це дослідження ставило за мету зібрати докази ефективності 4Р, що стосуються реагування на COVID-19 в Ірані з лютого по квітень 2020 року. Науковці зазначають, що дослідження партнерства поділяються на 3 категорії: 1) громадсько-приватні партнерські відносини; 2) громадське партнерство; 3) приватно-людські партнерства. Було виявлено, що уряд Ірану усунув або зменшив деякі бар'єри для співпраці. Також встановлено, що було більше співробітництва між людьми, приватним сектором та державним сектором, ніж у звичайні часи (у порівнянні з катастрофами). У статті наголошено, що люди брали участь у процедурі реагування через деякі асоціації чи групи, наприклад, релігійні та етнічні громади, а також через неурядові організації. Було показано, що 4Р є життєво важливим у реагуванні на катастрофи і, зокрема, на епідемії.

Згідно аналізу зазначених публікацій ми виявили, що більшість досліджень з питань ДПП здійсненні в сфері охорони здоров'я. Тому вважаємо за доцільне провести детальний аналіз структури наукових досліджень в розрізі галузей наукових знань (рис. 1.3).

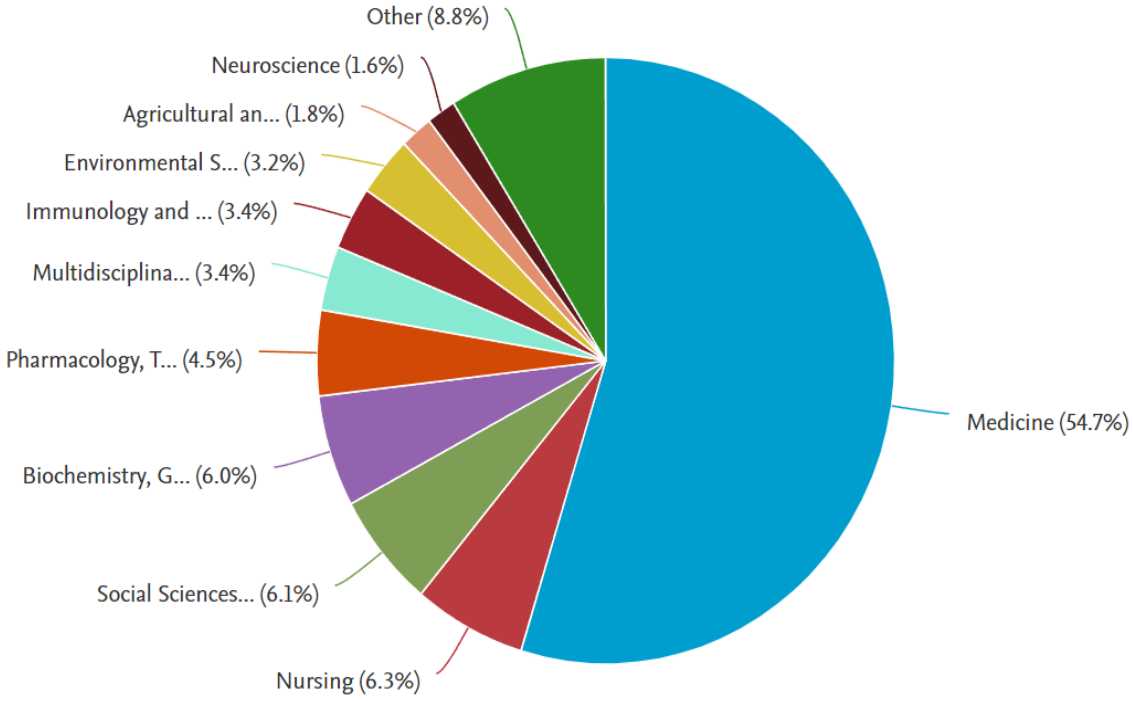

Рис.1.3 Структура публікаційної активності з проблем ДПП в розрізі галузей наукових знань [150]

На рис. 1.3 зображена структура публікаційної активності з проблем ДПП в розрізі галузей наукових знань. Найбільша кількість публікацій з досліджуваної нами тематики здійснена у сфері охорони здоров'я та становить 1470 публікацій (54,7% від загальної кількості). Варто додати, що значна кількість наукових досліджень з інших галузей науки, також пов'язана зі сферою охорони здоров'я (догляд (6,3%), професії охорони здоров'я (1,5%) та ін.). Значна частка досліджень зроблена в сфері соціальних наук, а саме 6,1% від загальної кількості всіх публікацій. У галузі біохімії, генетики та молекулярної біології здійснено 160 наукових досліджень, які пов'язані з вивченням питання ДПП.

Звертаємо увагу на статтю у галузі охорони здоров'я, яку опублікували Bauer, U.E., Briss, P.A., Goodman, R.A., Bowman, B.A. Автори статті дослідили, що у США хронічні захворювання є головною причиною поганого здоров'я,

інвалідності та смерті та становлять більшість витрат на охорону здоров'я. Збільшення тягаря хронічних захворювань пояснюють захворюваністю та поширеністю провідних хронічних станів і факторів ризику (які виникають окремо та в поєднанні). Науковці зазначають, щоб ефективно подолати тягар хронічних захворювань, системи громадського здоров'я та охорони здоров'я повинні розгорнути інтегровані підходи, які об'єднують стратегії та заходи, що одночасно усувають багато факторів і умов ризику, створюють зміни в популяції, допомагають найбільш постраждалим підгрупам населення та покладатися на впровадження багатьма секторами, залучення всіх зацікавлених сторін в державно-приватне партнерство. Вирішальне значення має те, що завдяки посиленню співпраці між секторами охорони здоров'я та приватним сектором, система охорони здоров'я краще надаватиме послуги профілактики та раннього виявлення, а здоров'я населення покращиться та підтримуватиметься завдяки зміцненню співпраці між громадами та постачальниками медичних послуг. Науковці переконані, що такий спільний підхід покращить якість послуг у сфері охорони здоров'я шляхом створення громад [52].

Відомі дослідники Komura, H., Watanabe, R., Kawashima, H., (...), Honma, T., Mizuguchi, K. у своїй роботі дослідили нову форму державно-приватного партнерства, яка була створена національною ініціативою «Розробка інформаційної системи виявлення ліків» за підтримки Японського агентства медичних досліджень і розробок (AMED). Авторами була розроблена база даних фармакокінетичних (PK) та кардіотоксичних властивостей, яка значно розширилася після інтеграції власних даних від представників приватного сектору. Ця база даних призвела до створення надійних моделей прогнозування з більш високою продуктивністю, ніж ті, що були з оригінальної бази даних. Науковці наголошують на тому, що таке партнерство є унікальним прикладом у

всьому світі і може істотно посилити можливості виявлення ліків в обох секторах [53].

Цікавою є стаття у галузі соціальних наук Raza, S.A., Shah, S.H., Yousufi, S.Q., яка була опублікована в 2021 році в журналі «Наука про навколишнє середовище та дослідження забруднення». У поточному дослідженні досліджується причинно-наслідковий зв'язок між інвестиціями ДПП в енергетичний сектор та викидами CO^2 у деяких країнах, що розвиваються, з використанням непараметричного причинно-наслідкового зв'язку. Діапазон даних склав з січня 1998 року по грудень 2016 року. Хоча результати, отримані за допомогою лінійного тесту причинно-наслідкового зв'язку Грейнджера, не повідомляють про будь-який причинний зв'язок між інвестиціями ДПП в енергію та викидами CO^2, але результати непараметричного тесту показують, що між ними існує зв'язок. Непараметричні результати вказують на те, що інвестиції ДПП у невідновлювані джерела енергії у вибраних країнах сприяють викидам вуглецю і, таким чином, погіршують навколишнє середовище. Тому, автори роботи наголошують на тому, шо необхідно спрямувати інвестиції ДПП на відновлювані джерела енергії, де це є більш ефективним [54].

Аналізуючи періодичні видання в яких публікувалися найбільша кількість наукових статей з питань ДПП, варто наголосити на наступних (рис. 1.4).

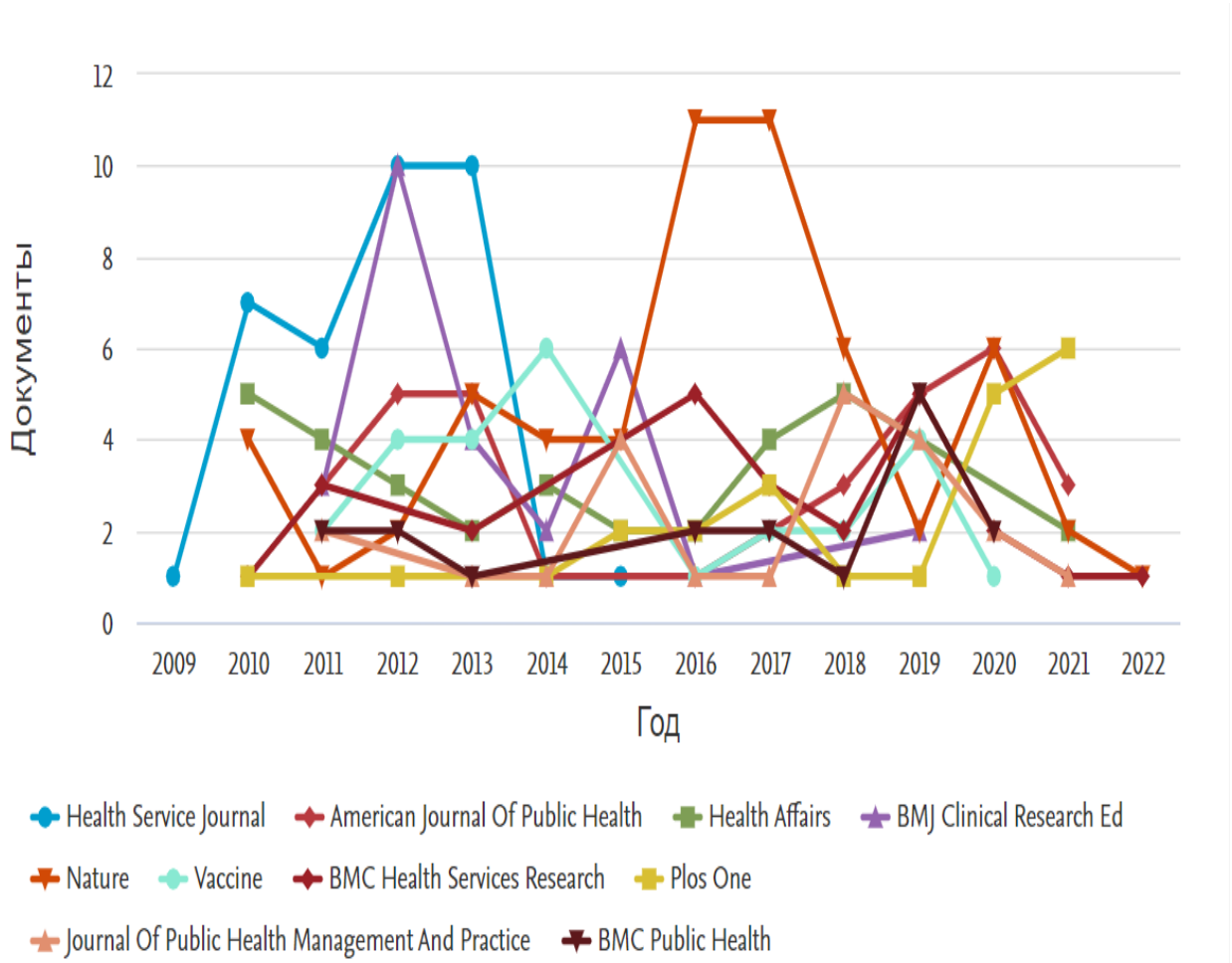

Рис. 1.4 Динаміка публікаційної активності з проблем ДПП у найбільш пріоритетних виданнях

Відповідно до зазначеного на рис. 1.4 найбільша кількість публікації за досліджуваний період була у наступних періодичних виданнях:

- Природа (Nature)- 59 публікацій;
- Журнал охорони здоров'я (Health Service Journal) – 36 публікацій;
- Американський журнал громадського здоров'я (American Journal Of Public Health) – 34 публікації;
- Здоров'я (Health Affairs) – 34 публікації;

- BMJ Clinical Research – 28 публікацій;
- Вакцина (Vaccine) – 26 публікацій;
- BMC Health Services Research – 25 публікацій;
- Plos One – 23 публікації;
- Журнал управління та практики громадського здоров'я (Journal Of Public Health Management And Practice) – 22 публікації.

Вважаємо за доцільне провести детальний аналіз фінансового забезпечення розвитку наукових досліджень з питань ДПП (рис. 1.5).

Відповідно до рис. 1.5 найбільшими джерелами фінансування наукових публікацій з досліджуваної теми стали:

- Національні інститути здоров'я – 86 статей;
- Міністерство охорони здоров'я та соціальних служб США – 43 статті;
- Фонд Білла і Мелінди Гейтс – 34 статті;
- Сьома рамкова програма – 28 статті;
- Європейська комісія – 26 статей;
- Національний інститут старіння – 21 стаття;
- Медична наукова рада – 20 статей;
- Центри контролю та профілактики захворювань – 19 статей;
- Рада економічних і соціальних досліджень – 17 статей;
- Національний інститут психічного здоров'я – 17 статей;
- Національний інститут алергії та інфекційних захворювань – 16 статей;
- Агентство США з міжнародного розвитку – 16 статей.

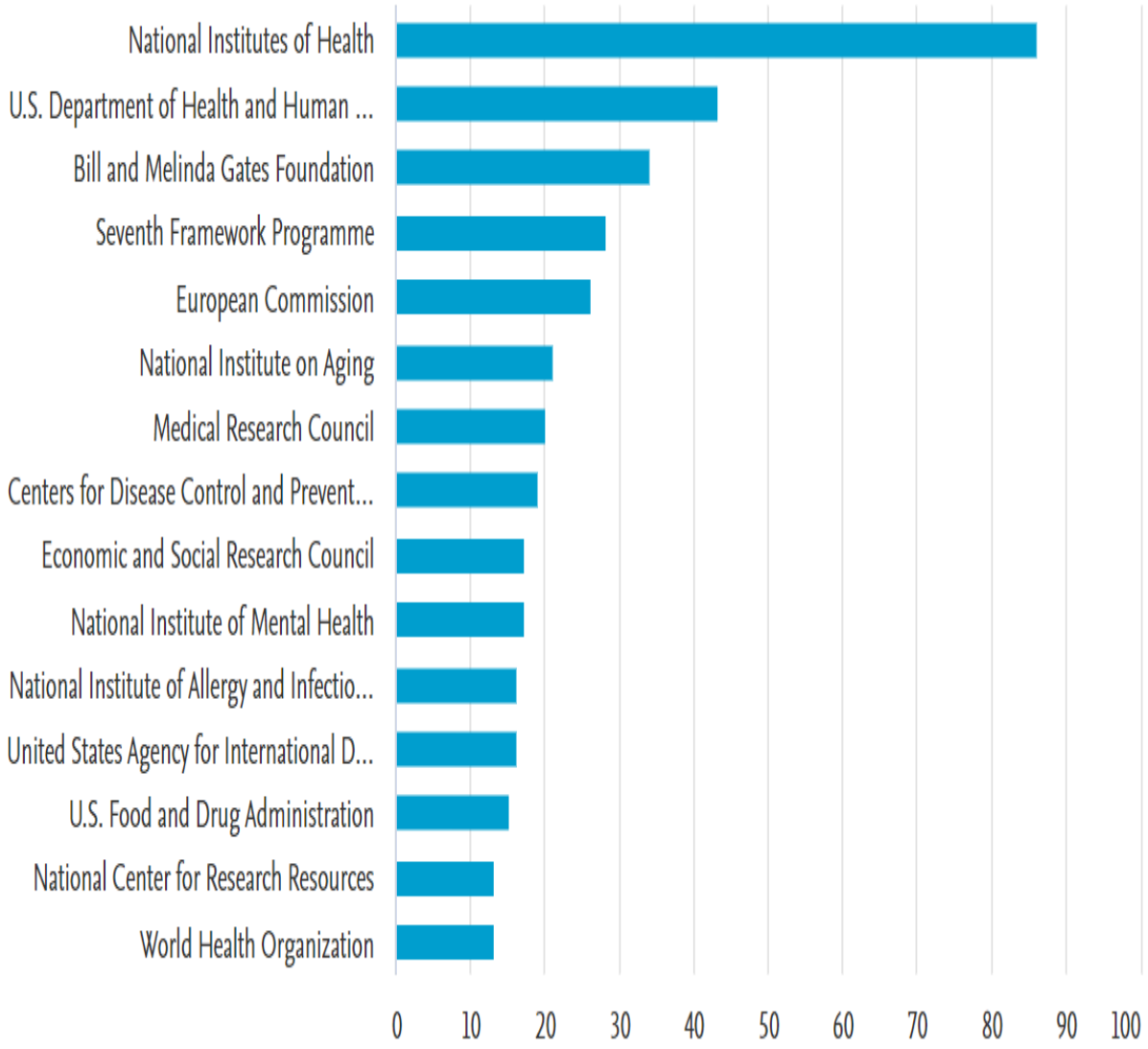

Рис. 1.5 Джерела фінансування наукових досліджень з проблем ДПП, що були опубліковані в наукометричній базі Scopus

Зарубіжні дослідники Stevenson, M., Youde, J. У своїй роботі зазначають, що у перше десятиліття Фонд Білла і Мелінди Гейтс (BMGF) зосередив значну частину своїх зусиль на створенні транснаціональних державно-приватних партнерств, орієнтованих на розширення доступу країн з низьким рівнем доходу (LIC) до основних технологій охорони здоров'я. Науковці звертають увагу, що критики такого підходу стверджують, що ці зусилля ще більше збагатили і без того прибуткові

фірми, які довго ігнорували потреби населення з обмеженою купівельною спроможністю, водночас зменшуючи політичну волю інвестувати в терміново необхідний потенціал державного сектора для виробництва основних технологій охорони здоров'я незалежно від тиску ринку. У статті доведено, що у цьому критичному аналізі не вистачало точок зору тих, хто формував глобальну програму охорони здоров'я. Спираючись на інтерв'ю з вищим персоналом у сфері охорони здоров'я, що були проведені між 2010 та 2012 роками, ця стаття спрямована на усунення цього пробілу. Автори стверджують, що рішення глобальної програми охорони здоров'я щодо ДПП було прийнято з переконання, що ні державні установи, ні промисловість не були здатні автономно забезпечити країни з низьким рівнем доступу до основних технологій охорони здоров'я, і що їхні суперечливі мандати вимагали чесного посередника, щоб ініціювати та підтримувати співпрацю між двома секторами. Таким чином, ті, хто інформував його роботу, бачили порівняльну перевагу ДПП в глобальному управлінні охороною здоров'я [55].

Отже, спостерігається тенденція до збільшення обсягів фінансування науки, оскільки належний рівень фінансування є одним із найважливіших аспектів розвитку інноваційної діяльності.

Економічне зростання передових країн світу супроводжується бурхливим розвитком науки та техніки, що забезпечується належним рівнем фінансування науково-технічної сфери. Проведемо аналіз кількості публікацій з досліджуваної теми за країною походження (рис. 1.6).

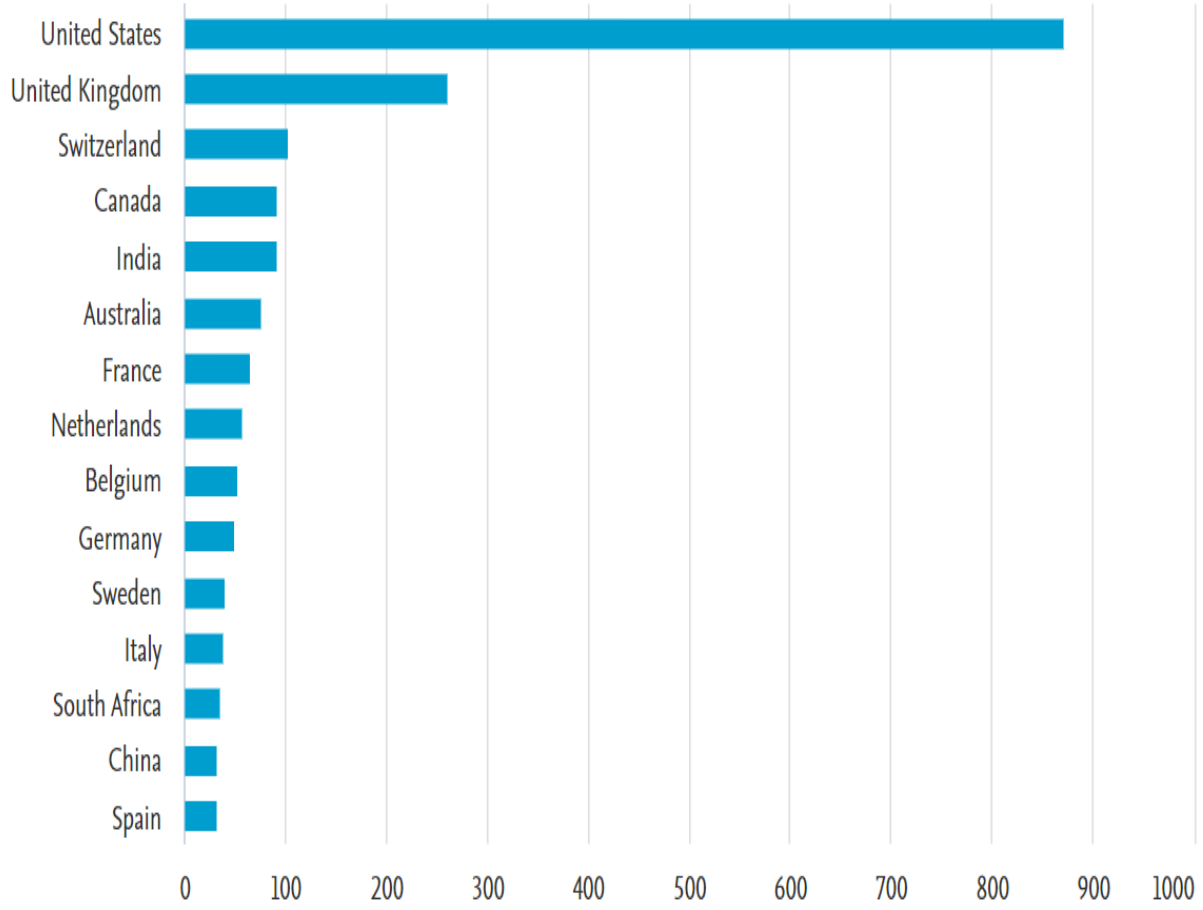

Рис. 1.6. Градація публікацій з проблем ДПП за країною походження

Найбільша кількість публікацій за пошуковим запитом «public-private partnership» представлена науковцями зі Сполучених Штатів Америки – 870 статей. Наступною в рейтингу є Великобританія – 259 статей, що в декілька разів менше ніж в США. Вдвічі менше статей ніж у Великої Британії припадає на вчених Швейцарії, що становить 101 статтю. Вчені Канади та Австралії представили по 90 статей. Австралійські вчені представили 75 статей, а французькі – 64. Вчені Нідерландів опублікували 57 робіт, а бельгійські науковці -51. Також, варто відмітити внесок німецьких та шведських вчених, які опублікували 48 і 39 статей відповідно. Трохи менше публікацій у вчених з Італії – 37 статей, Південної Америки – 34 статті та Іспанії і Китаю – по 32 статті.

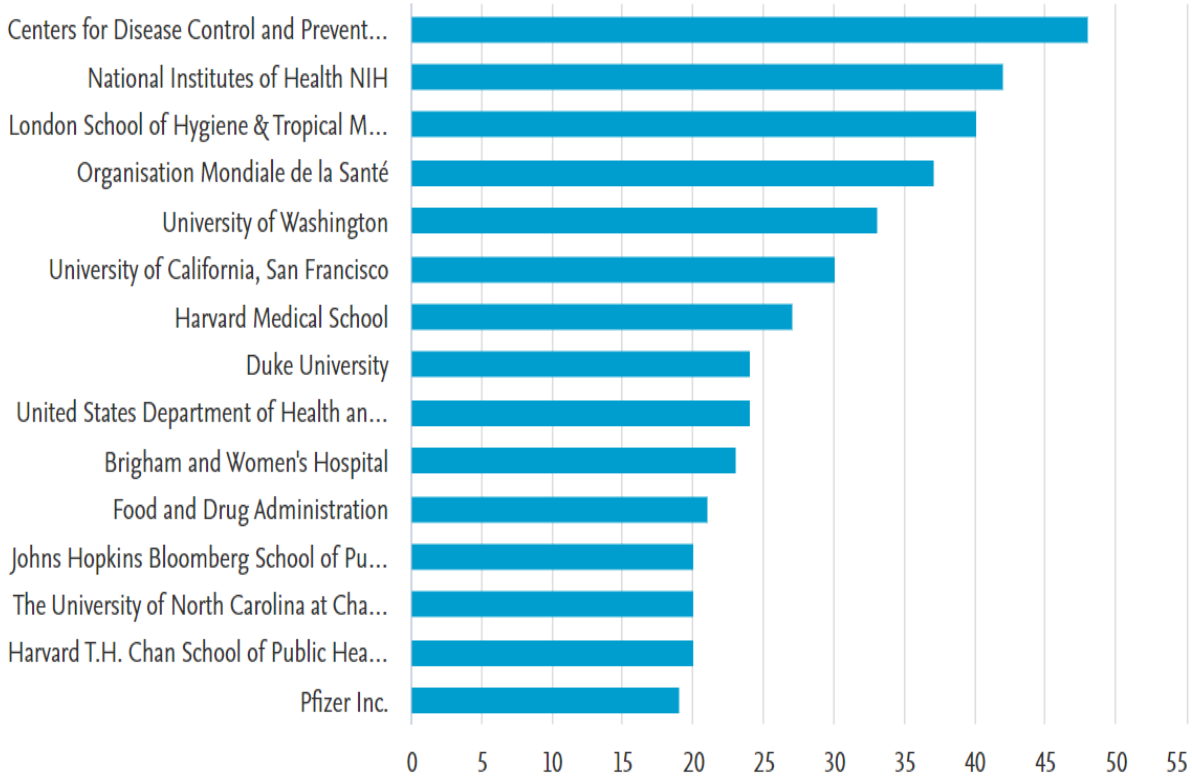

Рис. 1.7 Градація наукових публікацій з проблем ДПП за приналежність до організацій [118]

Відповідно до представлених даних на рис. 1.7 найбільшу кількість досліджень опубліковано вченими наступних закладів:

– Центри контролю та профілактики захворювань – 48 статей;
– Національні інститути здоров'я – 42 статті;
– Лондонська школа гігієни та медицини – 40 статей;
– Всесвітня організація охорони здоров'я – 37 статей;
– Вашингтонський університет – 33 статті;
– Каліфорнійський університет, Сан-Франциско – 30 статей;
– Гарвардська медична школа – 27 статей;
– Університет Дьюка – 24 статті;

– Департамент охорони здоров'я та соціальних служб США -24 статті;

– Управління з продовольства і медикаментів – 21 стаття;

– Школа громадського здоров'я Джона Хопкінса Блумберга – 20 статей;

– Університет Північної Кароліни в Чапел-Хілл – 20 статей;

– Гарвардська школа громадського здоров'я – 20 статей.

Таким чином, можна дійти висновку, що на сьогодні у світовій науковій практиці спостерігається підвищена увага до питання державно-приватного партнерства.

Висновки до 1-го розділу

У першому розділі дисертаційної роботи нами було досліджено теоретичні основи державно-приватного партнерства. Визначено, що державно-приватне партнерство є широко розповсюдженим у світі явищем, зокрема:

1. Визначено, що немає однозначного розуміння та трактування сутності поняття «державно-приватне партнерство», незважаючи на значний інтерес не тільки вчених, а й політиків до даного питання. Нами було запропоновано власне розуміння сутності даного поняття, а саме під державно-приватним партнерством ми розуміємо систему співробітництва між державними установами та підприємствами, яка спрямована для досягнення спільних та окремих цілей, та реалізується в довгостроковій перспективі через залучення наявних ресурсів кожного партнера.

2. Проаналізовано базові ознаки ДПП та виділено ряд базових ознак ДПП, наявність яких є обов'язковою складовою в реалізації кожного

спільного проєкту, а також дає змогу відрізняти цей механізм від інших форм взаємодії держави та бізнесу, а саме: довготривалість термінів співпраці; сторонами ДПП є державні органи, бізнес та суспільство, інтереси якого представляють державні органи; взаємозв'язки та умови співпраці між державними органами та бізнесом мають мати офіційний характер та бути зафіксованими в юридичних документах (договорах, контрактах); розподіл ризиків та обов'язків у процесі здійснення державно-приватного партнерства; рівноправний характер взаємодії між державою та приватним сектором; об’єднання спільних ресурсів для здійснення спільної мети, яка ґрунтується на базі суспільних інтересів.

3. Досліджено сучасний стан нормативно-правового регулювання розвитку державно-приватного партнерства в Україні, обґрунтована необхідність удосконалення правового забезпечення цього процесу. Встановлено, що спільна діяльність держави та приватного сектору в сучасній українській економіці є об’єктивною необхідністю, потрібне створення правової нормативної бази, що регулює таку діяльність, установлення правових норм і процедур утворення та функціонування системи державно-приватного партнерства.

4. Встановлено, що удосконалення нормативно-правового регулювання державно-приватного партнерства дозволить: підвищити прозорість взаємодії держави та бізнесу; підвищити рівень довіри між владою та бізнесом за рахунок подолання розпилення влади та підвищення підзвітності; інформувати органи державної влади, компанії та громадськість про можливості та переваги державно-приватного партнерства; зміцненню державно-приватного партнерства у проєктах стратегічного розвитку країни та регіонів;

5. Проведено бібліометричний аналіз, який дозволяє визначати напрямки дослідження з необхідним ступенем глибини і деталізації, а

також, виявляти закономірності в наукових розробках вчених різних країн світу. Наше дослідження ми провели на основі наукометричної бази Scopus, в якій перша стаття датована 1993 роком. У 2009 році значно почав зростати інтерес науковців до питання ДПП у різних країнах світу. Так, лідерами є вчені з США, які опублікували 870 статей. Найбільша кількість досліджень надійшла від вчених з Центру контролю та профілактики захворювань (48 статей). Варто відмітити, що більша частина всіх досліджень ДПП, а саме 54,7%, зроблена у галузі охорони здоров'я. На таку динаміку великий вплив мало поширення коронавірусної інфекції у 2019 році. Про велику кількість публікацій у галузі охорони здоров'я свідчить той факт, що організації, які фінансують дослідження даної проблематики, працюють у галузі медицини та охорони здоров'я (Національні інститути здоров'я - 86 статей; Міністерство охорони здоров'я та соціальних служб США – 43 статті; Медична наукова рада – 20 статей; Центри контролю та профілактики захворювань – 19 статей; Національний інститут психічного здоров'я – 17 статей; Національний інститут алергії та інфекційних захворювань – 16 статей). Спостерігається тенденція до збільшення обсягів фінансування науки, оскільки належний рівень фінансування є одним із найважливіших аспектів розвитку інноваційної діяльності.

РОЗДІЛ 2
СУЧАСНИЙ СТАН ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТІВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

2.1. Стан державно-приватного партнерства в Україні

У зв'язку з довготривалим характером партнерства і необхідністю формалізації всіх суттєвих умов на інвестиційному та експлуатаційному етапах його реалізації складність договірних відносин для проектів ДПП є вищою, ніж для державного замовлення або інших видів правовідносин держави і бізнесу. Це призводить для проектів ДПП до більш високої вартості підготовчих, передпроектних робіт і потребує значно більшого часу як на етапі узгодження умов реалізації цих проектів між державним і приватним партнером, так і на етапі вибору приватного партнера.

Сьогодні механізм ДПП, із усім різноманіттям його моделей та форм, є інструментом вирішення завдань довгострокового характеру в різному контексті — від застосування тільки інфраструктурних і соціальних проєктів загальнодержавного значення до адаптації і розробки особливо перспективних технологій та новацій в тих географічних регіонах, де сконцентровано значний людський капітал і науковий потенціал.

Тренди та темпи розвитку ДПП в Україні за ознаками кількості, обсягу інвестування, структури угод, економічної діяльності та географічної локації дещо відрізняються від світових.

По-перше, історія розвитку ДПП розпочалася значно пізніше, ніж у світі. По-друге, перші 20 років Україна ще не мала ані бізнес-сектору, спроможного генерувати приватних партнерів, ані відповідного

законодавства, ані регуляторного механізму, ані політики державно-приватного партнерства. Саме тому протягом перших 20 років відбувався процес становлення як бізнес-сектору, так і ДПП. За цей період (1990-2012 рр.) було загалом розпочато лише 58 проєктів ДПП (рис. 2.1), з яких 2 проєкти припинено. За наступні 5 років кількість ДПП зросла та склала, за даними Світового банку у 1992-2017 рр. було 74 реалізованих проєкти у сферах: енергетика (46), зв'язок (14), транспорт.

Слід зазначити, що статистичні дані з динаміки кількості проєктів ДПП Україні, оприлюднені Світовим банком, та дані вітчизняної статистики стосовно «договорів на засадах ДПП» не збігаються внаслідок «фрагментованості системи реєстрації проектів в Україні».

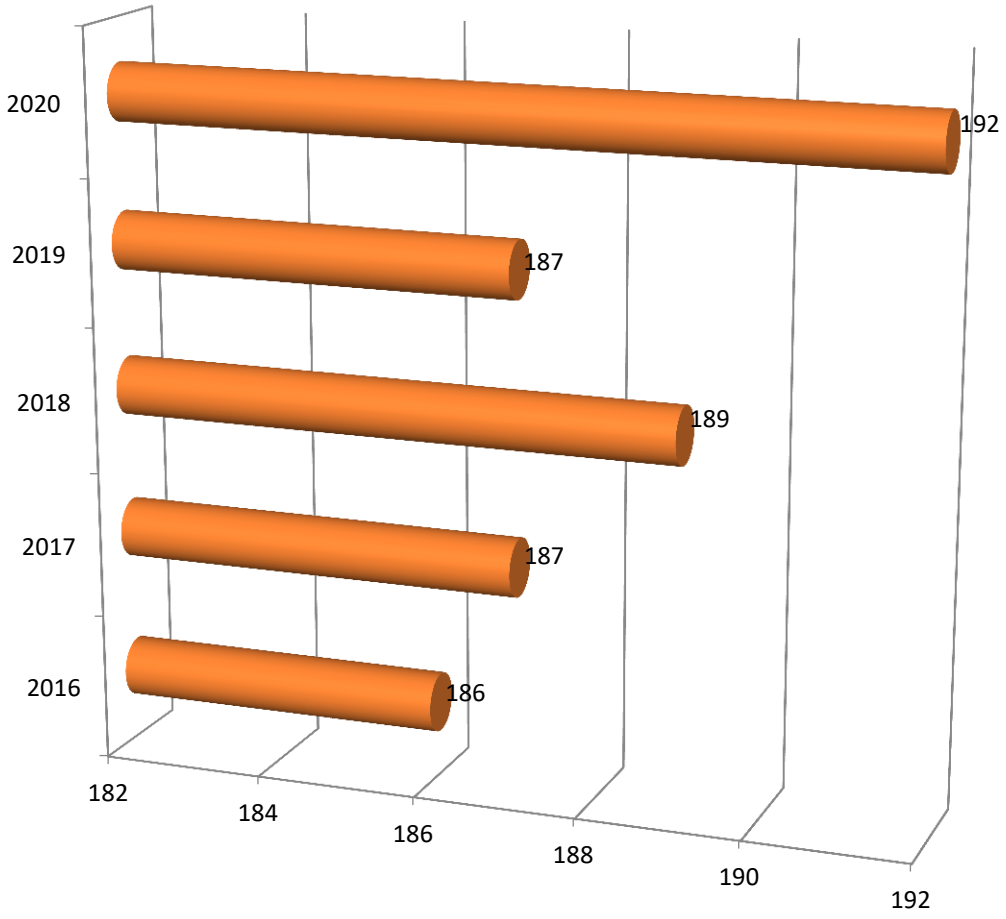

Рис. 2.1. Динаміка угод ДПП в Україні, 2016-2020 рр. [58], [59]

В Україні протягом 2016-2020 рр. згідно даних наведених на рис. 2.1 спостерігається стала тенденція щодо укладених угод державно-приватного партнерства. Так станом на 01.01.2020 року за даними центральних та місцевих органів влади зареєстровано понад 192 договори на умовах державно-приватного партнерства, з яких здійснюється 52 договори (концесії – 34, спільна діяльність – 16, інші – 2). При цьому більше ніж 135 договорів не виконуються, адже у чотирьох з них закінчився термін дії, 113 – не виконується, а 18 – розірвано) [59].

На наступному рис. 2.2 відображено розподіл угод ДПП за статусом виконання протягом 2016-2021 рр.

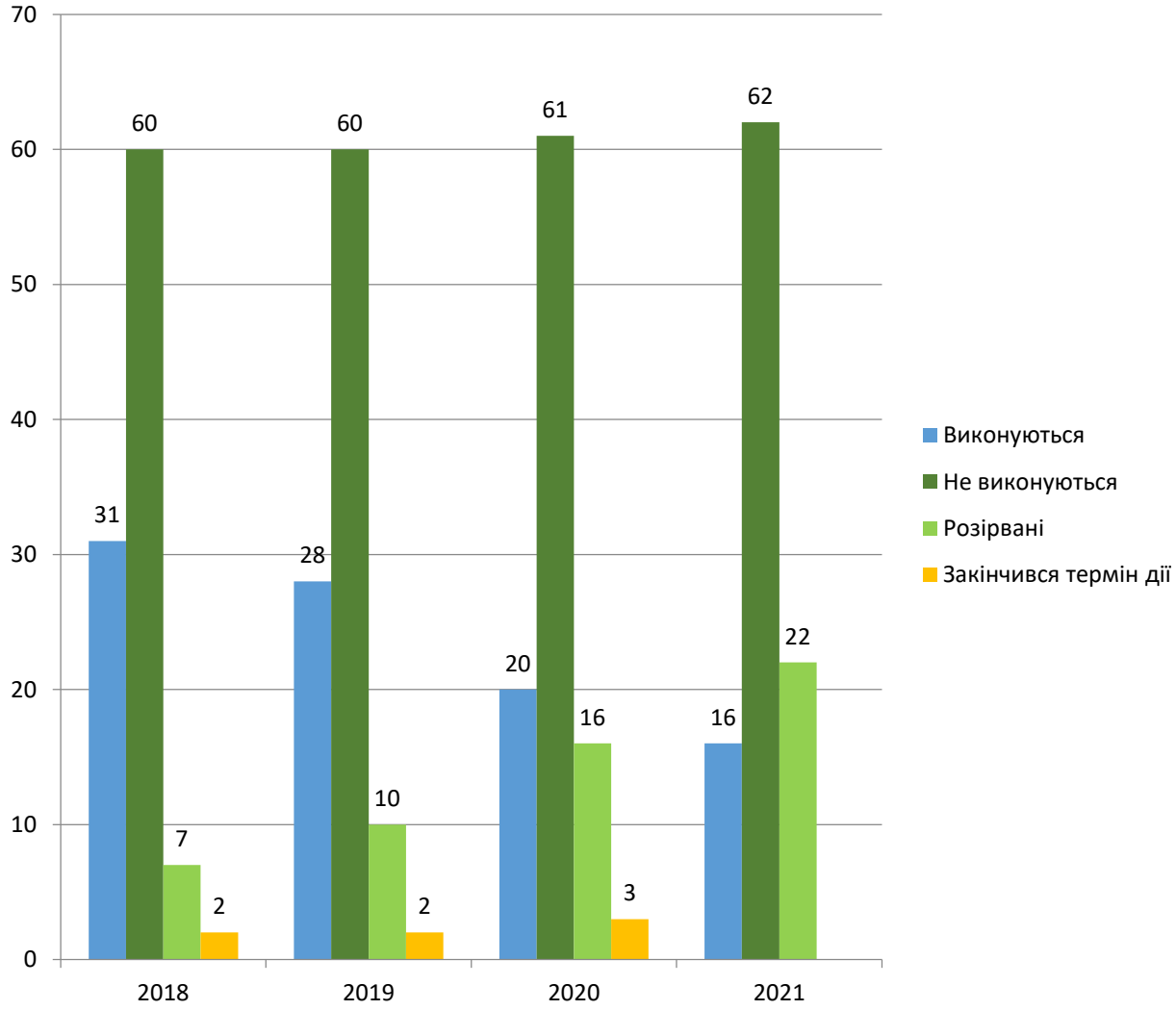

Рис. 2.2. Розподіл угод ДПП за статусом виконання за 2018-2021 рр., станом на 01.01.2022 [59, 127, 139],%

Протягом 2018-2021 рр. більшість укладених угод на умовах ДПП не виконується, а це понад 60%. Станом на 01.01.22 р. лише 16% угод ДПП виконуються, 22% розірвані та понад 62% не виконується.

На наступному рис. 2.3 представлено розмір інвестиційних зобов'язань на пріоритетні сектори в Україні протягом 2016-2020 рр.

Протягом 2016-2020 рр. сфера транспорту є найпривабливішою для залучення інвестиційних коштів для втілення угод на умовах державно-приватного партнерства. Так, у 2016 році було інвестовано у сферу транспорту понад 379,8 млн.євро, у 2017 та 2018 році зменшився розмір інвестицій майже у два рази та склав 160,0 та 167,11 млн.євро відповідно, у 2019 році спостерігається збільшення інвестицій, які дорівнюють вже 454,46 млн.євро, на кінець 2020 року відбулося зменшення залучених інвестицій на фінансові проекти на суму 119,31 млн.євро.

Починаючи з 2018 року на сферу енергетики було залучено 167,11 млн.євро, у 2019 році та 2020 році відбулося зменшення інвестицій, та їх сума дорівнює 21,07 та 36,55 млн.євро.

На сферу промисловості у 2016 році було інвестовано понад 111,00 млн.євро, у 2017 році відбулося майже повне скорочення інвестиційних зобов'язань,у 2018 та 2019 році розмір інвестицій склав 65,67 та 38,21 млн.євро відповідно.

На сільське господарство у 2016 році було інвестовано близько 41,18 млн.євро, у 2017 році зріс показник на 13,84 млн.євро та дорівнює 55,02 млн.євро, у 2018 році розмір інвестицій склав 37,70 млн.євро, у 2019 році відбулося зменшення інвестиційних зобов'язань на 12,17 млн.євро та дорівнює 25,53 млн.євро.

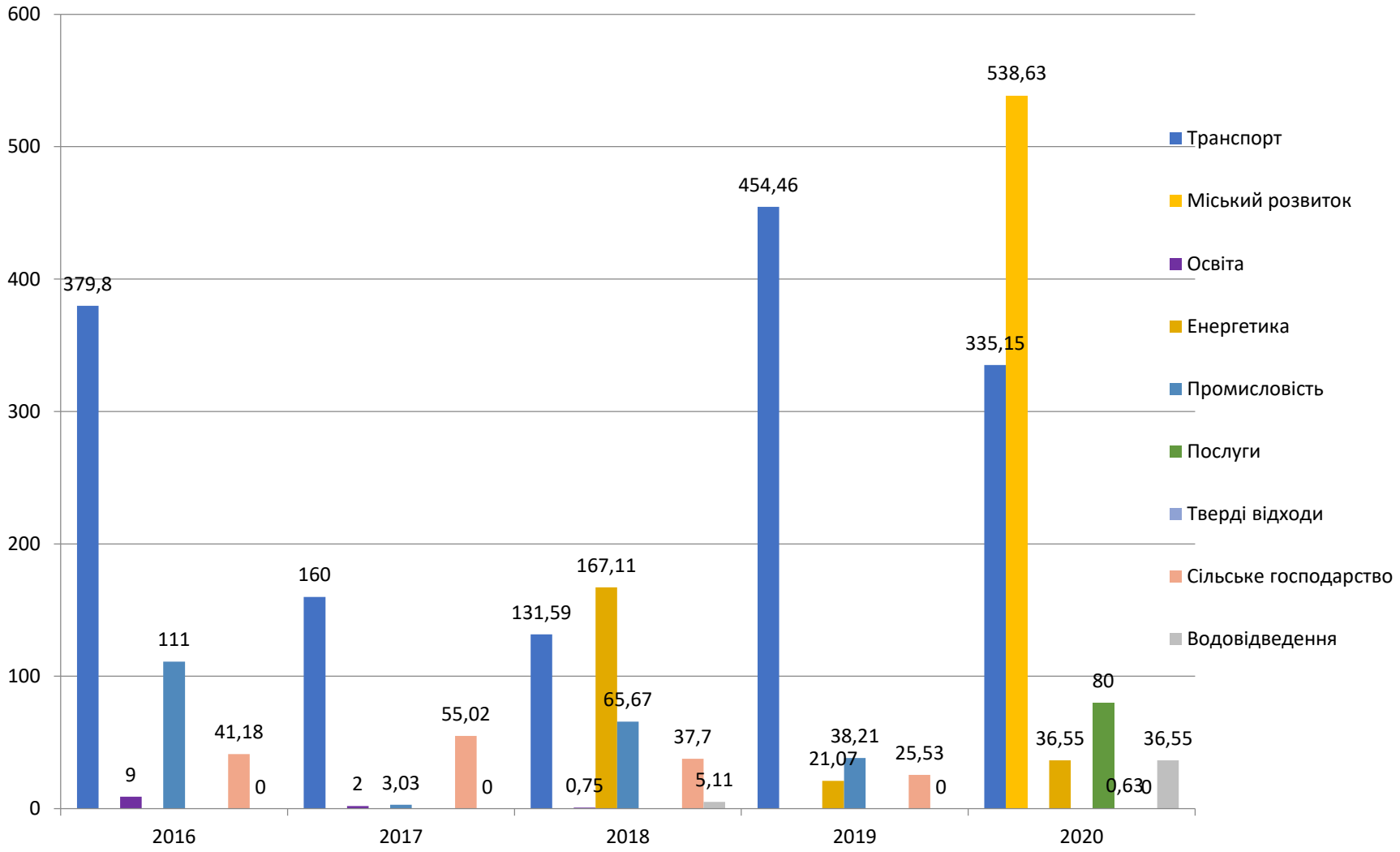

Рис. 2.3. Розмір інвестицій проектів ДПП на пріоритетні сектори Україні, що розвиваються, 2015-2020 рр., млн.євро [60, 113, 125]

На міський розвиток у 2020 році інвестовано 583,60 млн.євро, у сферу послуг понад 80 млн.євро, на переробку твердих відходів 0,63 млн.євро, на водовідведення та водопостачання 36,55 млн.євро.

На наступній таблиці 2.1 наведено кількість проектів на засадах ДПП на пріоритетні сектори у 2015-2020 рр.

У 2016 році було підписано 6 фінансових проектів з іноземними інвесторами, а саме 3 у сфері транспорту, 1 у сфері освіти, 1 у сфері промисловості та сільського господарства.

У 2017 році кількість проектів зменшилася, так у сфері транспорту було підписано лише 1 проект, проте у сфері сільського господарства зросла кількість проектів до 2 одиниць.

У 2018 році відбулося значне зростання підписаних договорів ДПП до 14, у сфері транспорту 4 проекти, 1 проект у сфері міського розвитку та освіти, 3 у сфери енергетики та 2 у сфері сільського господарства.

У 2019 році було укладено 9 договорів ДПП з залученням іноземних інвестицій.

На кінець 2020 року зросла кількість угод у сфері транспорту до 4 одиниць, у сфері розвитку також збільшилася кількість проектів до 3 одиниць, 2 проекти було укладено у сфері енергетики, 3 договори у сфері послуг, 1 проект у сфері відходів та 2 у сфері водопостачання.

Угоди державно-приватного партнерства станом на 01.01.2022р. розподілені наступним чином:

- у секторі «Виробництво, постачання та розподіл електроенергії», «Поводження з відходами, крім збирання та перевезення», «Охорона здоров'я», «Туризм, відпочинок, культура та спорт» – 2 проекти;

- у секторі «Виробництво, транспортування та постачання тепла/газу» та «Водопостачання» - 8 проектів;

- у секторі «Будівництво та експлуатація автострад, доріг, залізниць, мостів, тунелів і метрополітенів» - 3 проекти.

Таблиця 2.1

Кількість фінансових проектів на засадах ДПП на пріоритетні сектори в Україні, 2015-2020 рр.

Кількість проектів, од.	Сектор								
	Транспорт	Міський розвиток	Освіта	Енергетика	Промисловість	Послуги	Відходи	Сільське господарство	Водопостачання
2016									
6	3	-	1	-	1	-	-	1	-
2017									
4	1	-	-	-	1	-	-	2	-
2018									
14	4	1	1	3	3	-	-	2	-
2019									
9	3	-	-	-	-	-	-	2	-
2020									
15	4	3	-	2		3	1		2

Рис. 2.4. Розподіл угод ДПП за секторами станом на 01.01.2022 р. [59]

Відповідно до рис. 2.4 визначено, що найбільша кількість угод державно-приватного партнерства заключено у галузі виробництва, транспортування та постачання тепла/газу та водопостачання. Найменша кількість угод державно-приватного партнерства заключено стосовно галузі охорони здоров’я, туризму, відпочинку, культури та спорту, подовження з відходами, крім збирання та перевезення [136].

На наступному рис. 2.5 відображено розподіл проектів ДПП за регіонами України.

Лідерами за кількістю проектів державно-приватного партнерства є Миколаївська та Закарпатська область – 4 (проекти ДПП), наступними є Львівська, Запорізька, Донецька – 3 (проекти ДПП), Херсонська та Дніпропетровська області – 2 (договори ДПП) та решті областей притаманне значення 1 договір ДПП.

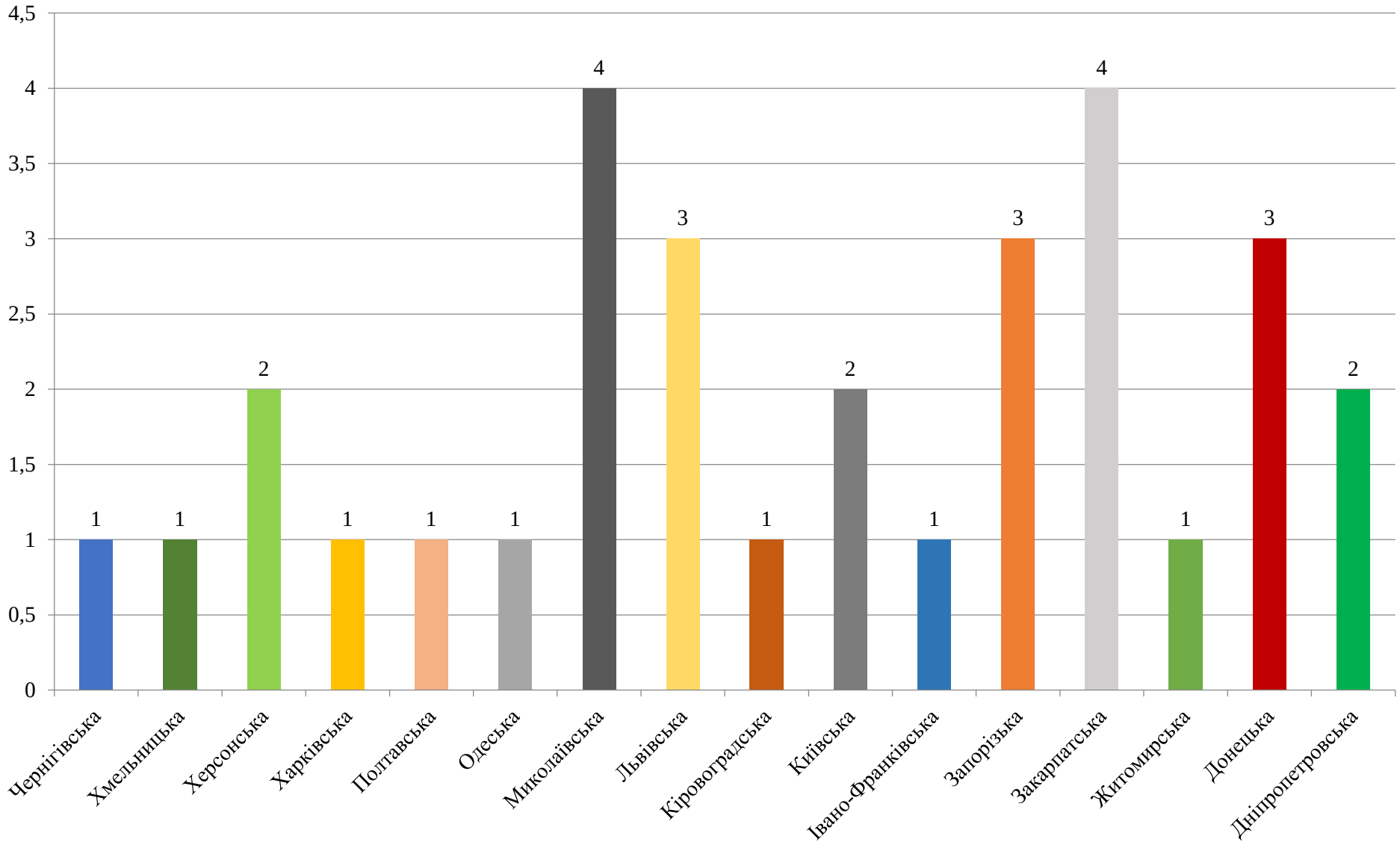

Рис. 2.5. Розподіл проектів ДПП за регіонами України, станом на 01.01.2022 р. [59], [141], [146]

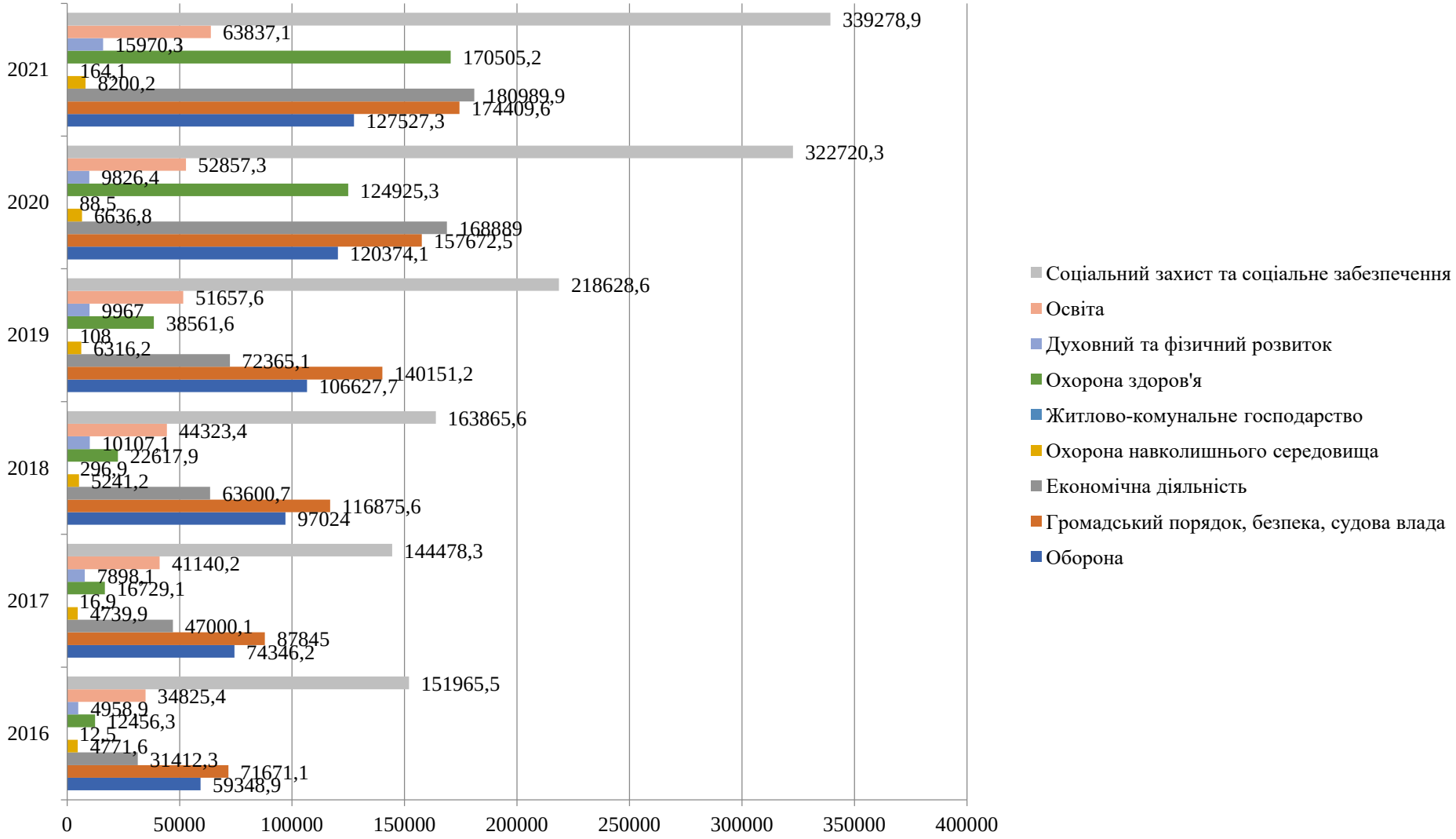

Рис. 2.6. Загальні капітальні державні видатки розподілені за секторами 2016-2021 рр. [59], [140]

На рис. 2.6 представлено розмір державних видатків розподілених за секторами за 2016-2020 рр. Можемо зробити висновок, що найбільші загальні капітальні видатки у період 2016-2021 рр. виділені на соціальний захист та соціальне забезпечення (151965,5 тис. грн. у 2016 році, 339278,9 тис. грн. у 2021 році). Другими за величиною капітальних видатків у 2020-2021 рр. є видатки на розвиток економічної діяльності, яких виділено 168889 тис. грн та 180989,9 тис. грн відповідно. Видатки на громадський порядок, безпеку та судову владу за аналізований період є значними та зростають щороку (від 71671,1 тис. грн у 2016 році до 174409,6 тис. грн). Варто зазначити, що найнижчими є видатки на житлово-комунальне господарство, а саме 12,5 тис. грн у 2016 році та 164,1 тис. грн у 2021.

2.2. Стан державно-приватного партнерства в країнах світу

В Європейському Союзі, в останні роки, державно-приватне партнерство (ДПП) розширило спектр своєї дії: окремі традиційного спрямування на угоди в транспортному секторі, унили ДПП почали застосовуватися при будівництві громадських закладів та їх обладнанні (школи, лікарні, тюрми) і при наданні послуг комунального характеру (водопостачання і каналізація), при усуненні загроз екологічній безпеці (боротьба із запустелюванням тощо). Також, досвід державно-приватного партнерства став більш різноманітним по країнах. Після Великобританії, яка є лідером за кількістю виконаних угод ДПП, деякі інші країни створили розвинені ринки ДПП (Франція, Німеччина, Іспанія); інші проявили інтерес і розпочали розвивати програми ДПП. Деякі держави-члени ЄС мають або обмежений досвід, або зовсім не мають досвіду державно-приватного партнерства.

Останніми роками в країнах Євразійського економічного союзу (ЄАЕС), зокрема в Казахстані, Білорусі, Киргизстані, зростає зацікавленість і співпраця в рамках проектів ДПП як з боку публічного, так и приватного секторів. Між експертами, владою та бізнесом проходять зустрічі стосовно можливості та доцільності застосування механізмів співпраці у рамках ДПП з визначенням позитивних і негативних наслідків для всіх секторів і сфер економічної діяльності. В розвитку ДПП активну участь беруть Євразійський банк розвитку, Європейський банк реконструкції та розвитку, Міжнародна фінансова корпорація, Європейський інвестиційний банк, Європейська економічна комісія ООН, Всесвітній банк (PPIAF, WBI) [132].

У 2020 році пріоритетними напрямами у державно-приватному партнерстві стали такі сектори, як енергетика, транспорт, водопостачання та водовідведення та тверді побутові відходи (рис. 2.7).

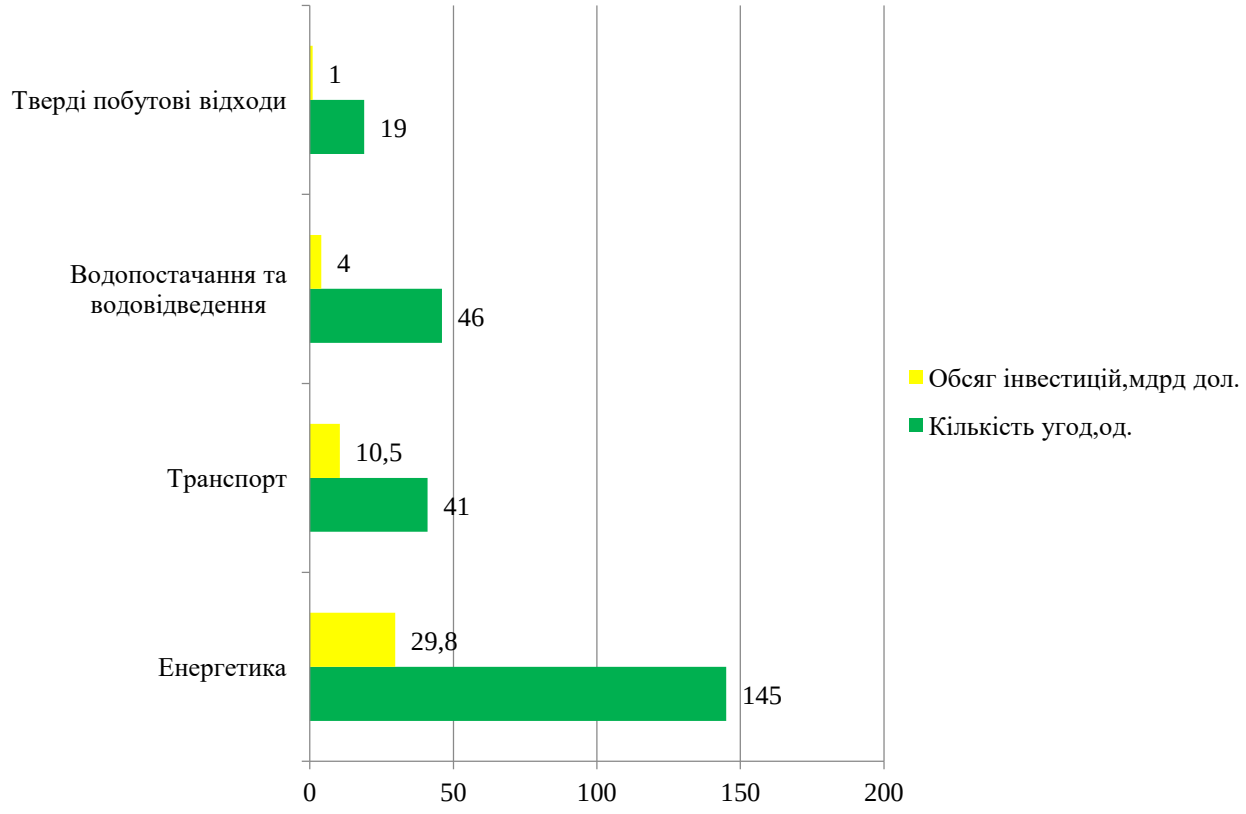

Рис 2.7. Пріоритетні сектори ДПП в країнах, що розвиваються, 2020 рр. [56]

Найбільша кількість угод ДПП була укладена у сфері енергетики – понад 145 одиниць на суму 29,8 млрд.дол.США, у сфері водопостачання було укладено близько 46 договорів на суму близько 4 млрд.дол.США, у сфері транспорту було підписано близько 41 угоди на суму 10,5 млрд.дол.США та у сфері твердих побутових відходів було укладено 19 угод та сума інвестицій на цю сферу склала 1 млрд.дол.США.

На наступному рис. 2.8. відображено динаміку проектів ДПП у країнах, що розвиваються протягом 2015 – 2020 рр.

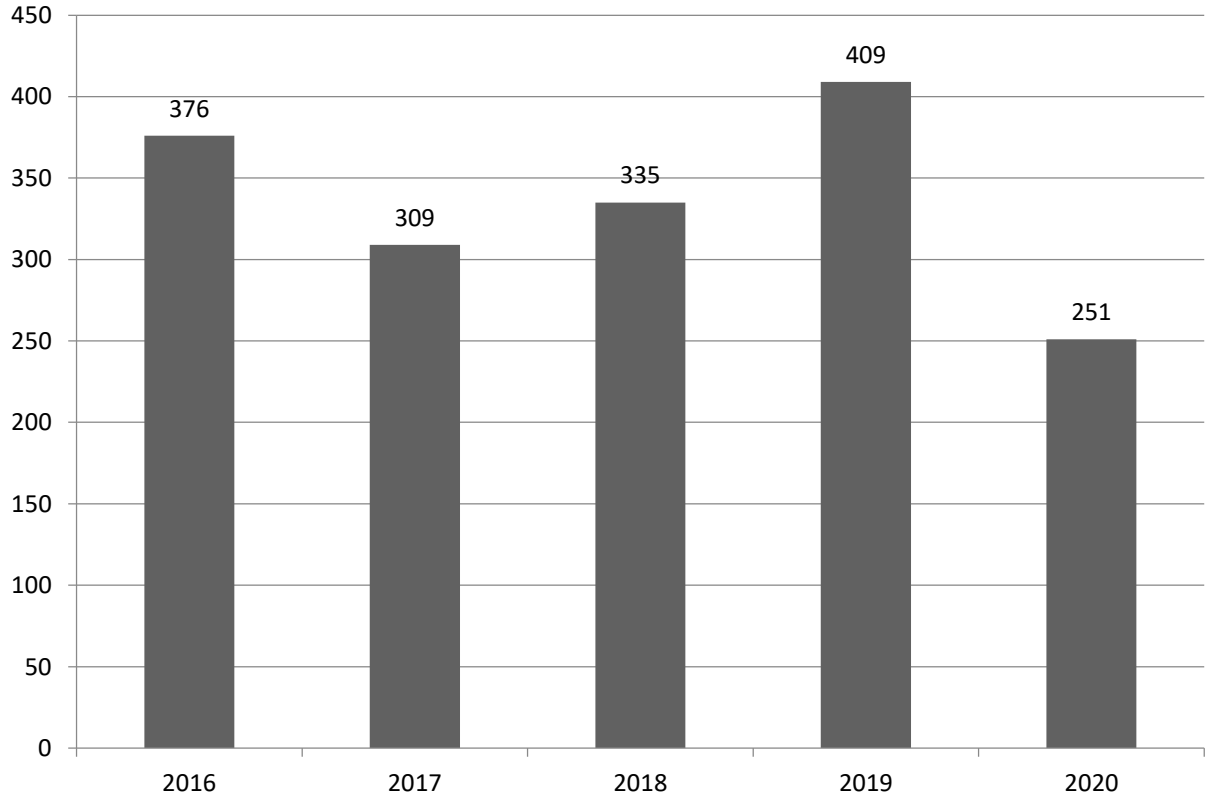

Рис. 2.8. Динаміка проектів ДПП у країнах, що розвиваються, 2015-2020 рр. [56]

Отже, починаючи з 2016 року і до 2018 року кількість проектів державно-приватного партнерства скоротилася з 376 одиниць до 335 одиниць (рис.2,8), у 2018 році зафіксована максимальна кількість проектів ДПП, що становить понад 409 одиниць, у 2020 році відбулося зменшення

проектів державно-приватного партнерства на 158 одиниць, що дорівнювало близько 251 проекту.

На рис. 2.9. представлено кількість європейських проектів ДПП за 2015-2020 рр.

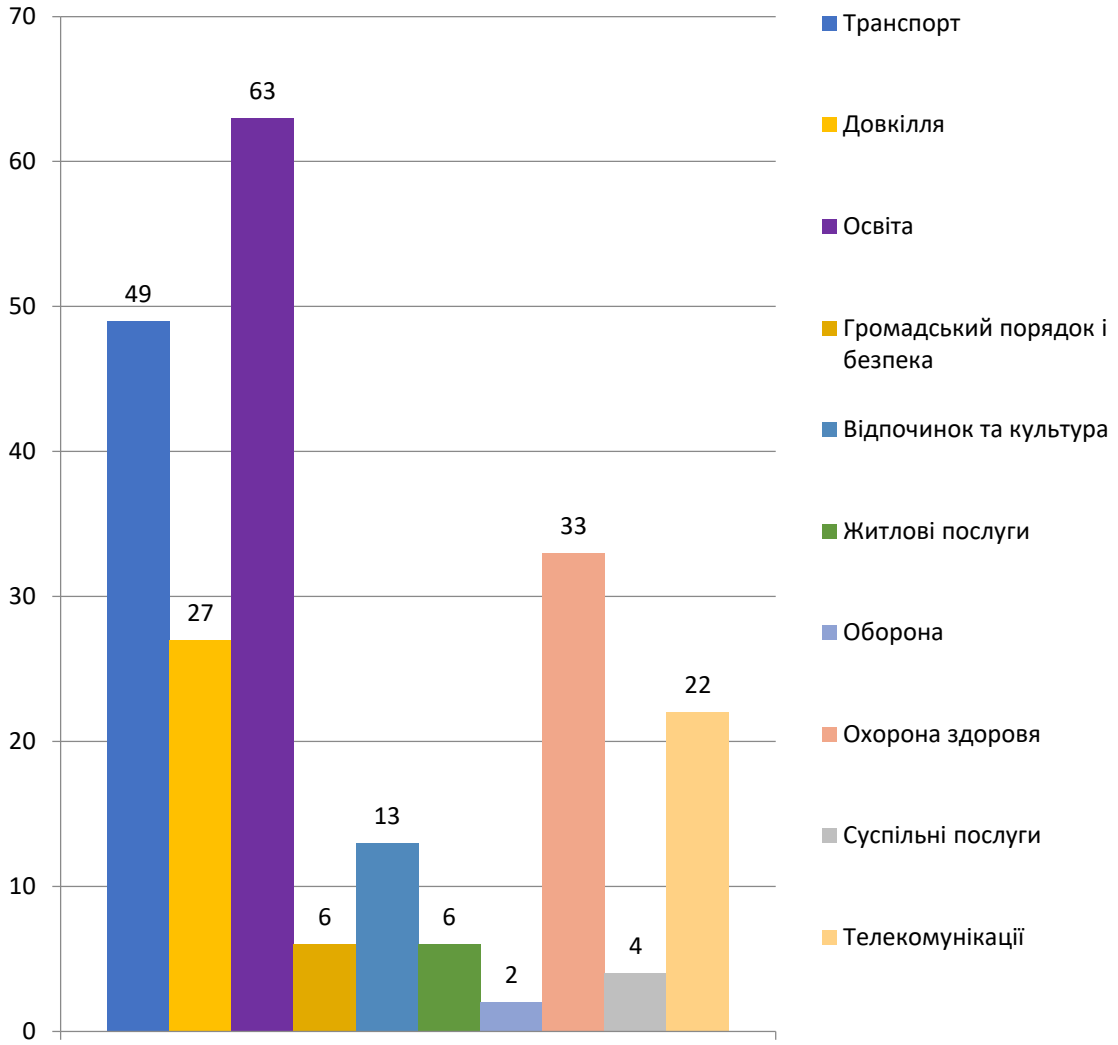

Рис. 2.9. Кількість європейських проектів ДПП за секторами у країнах, що розвиваються, 2015-2020 рр. [57], [102], [109]

Серед країн, що розвиваються пріоритетним сектором протягом 2015-2020 рр. залишається «Освіта», адже за даним сектором спостерігається максимальна кількість договорів ДПП, яка складає понад 63 одиниці, на другому місці за кількість договорів є сектор «Транспорту», де кількість договорів ДПП дорівнює понад 49 одиниць,

третє місце належить сектору «Охорона здоров'я» з кількістю договорів близько 33 одиниць.

У сфері «Довкілля» та «Телекомунікацій» за 2015-2020 рр. було укладено 27 та 22 договори ДПП відповідно, у сфері «Відпочинку та культури» було укладено 13 договорів, близько 6 договорів було укладено у сфері «Громадського безпеки та порядку», найменша кількість договорів зосереджена у сфері «Оборони» та «Суспільних послуг» 2 та 4 договори ДПП відповідно.

На наступному рис. 2.10 представлено розмір інвестицій, які спрямовані на укладення договорів ДПП за пріоритетними секторами за 2015-2020 рр.

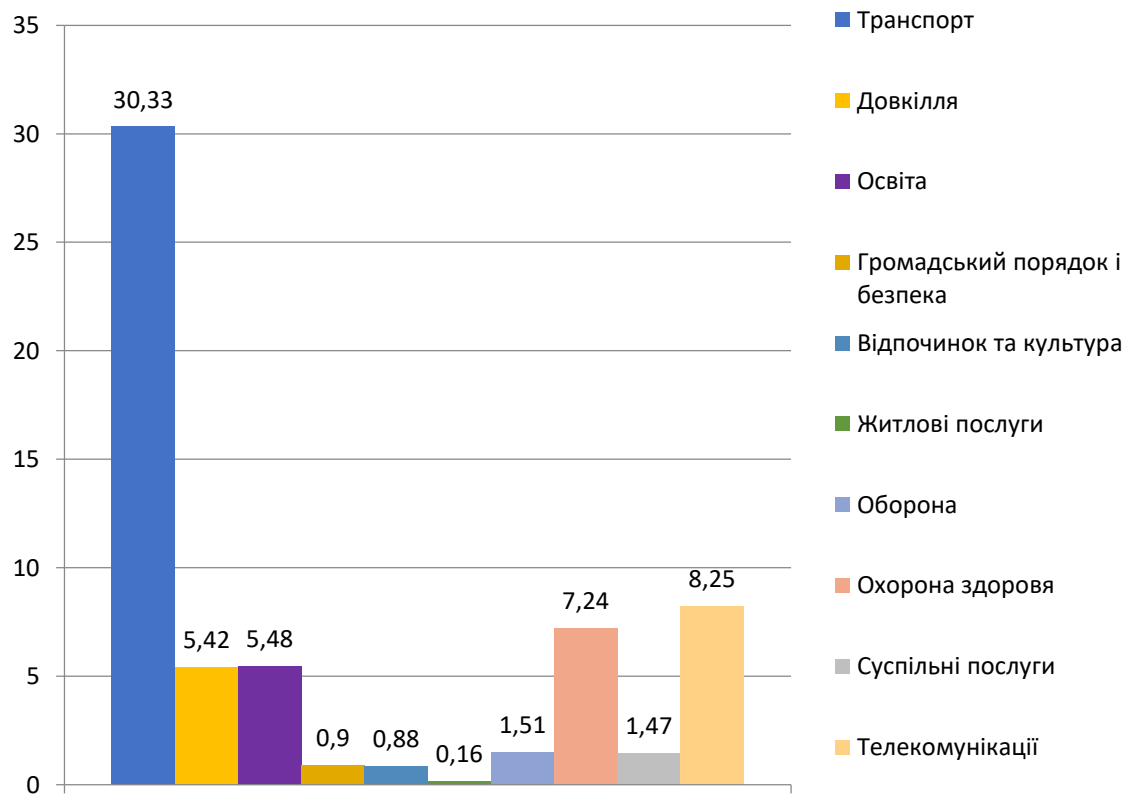

Рис. 2.10. Розмір інвестицій проектів ДПП на пріоритетні сектори в країнах, що розвиваються, 2015-2020 рр., млрд.євро [57], [108]

Слід відзначити, що найбільше коштів направлено на заключення договорів ДПП, що стосуються сфери «Транспорту», адже сума інвестицій у

даній сфері складає понад 30,33 млрд. євро. На сектор «Телекомунікації» залучено понад 8,25 млрд. євро на сектор «Охорона здоров'я» близько 7,24 млрд. євро.

Пріоритетними секторами за розміром інвестицій протягом 2015-2020 рр. залишаються також «Довкілля» - 5.42 млрд.євро, «Освіта» - 5,48 млрд.євро, «Оборона» - 1,51 млрд.євро, «Суспільні послуги» - 1,47 млрд.євро, «Громадський порядок та безпека» - 0,90 млрд.євро, «Відпочинок та культура» - 0,88 млрд.євро та «Житлові послуги» - 0,16 мдрд.євро.

На наступному рис.2.11 відображено показник розміру інвестицій у проекти ДПП у країнах ЄС та кількість підписаних договорів ДПП протягом 2015-2020 рр.

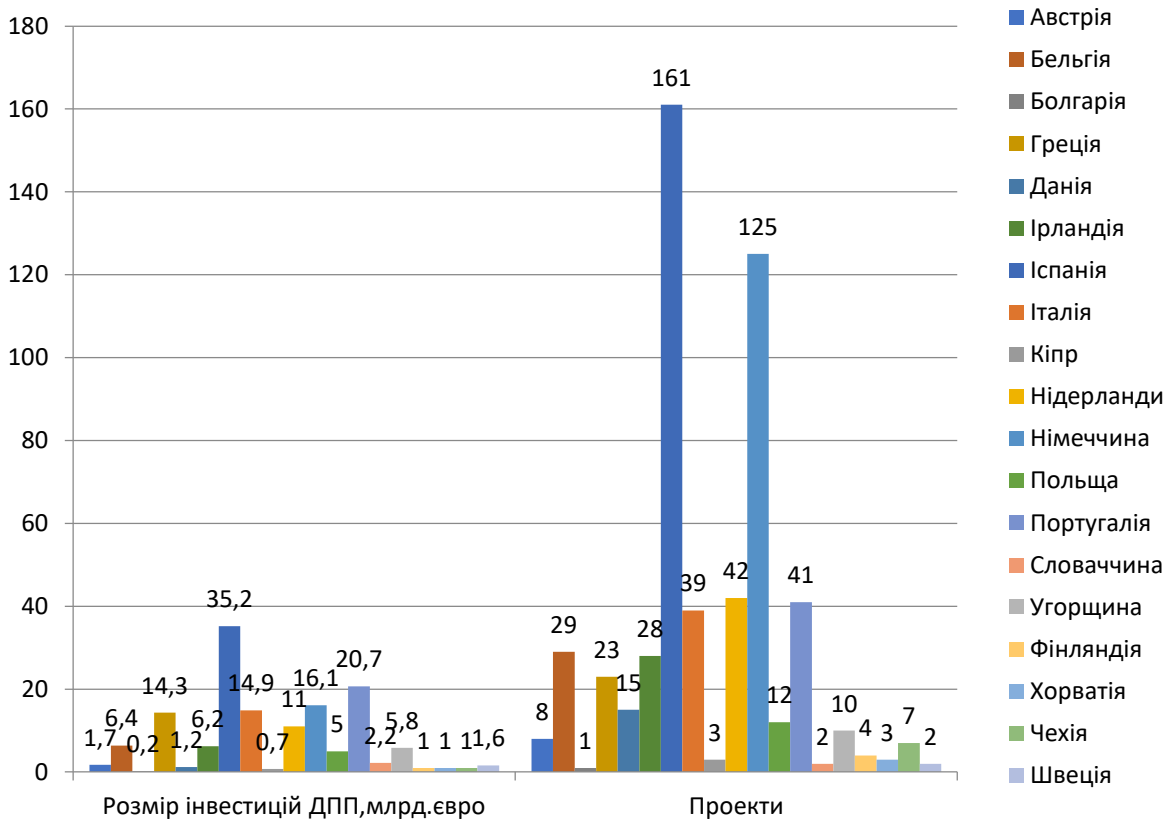

Рис. 2.11. Кількість проектів ДПП та розмір інвестицій в країнах ЄС, 2015-2020 рр. [117], [143], [157]

Лідерами протягом 2015-2020 за кількістю підписаних договорів ДПП залишаються Іспанія з понад 166 укладених договорами ДПП та розміром інвестицій на суму понад 35.2 млрд.євро та Німеччина, де укладено понад 125 одиниць договорів ДПП на суму 16,1 млрд.євро.

На третьому місці знаходиться Португалія, де укладено 41 договір ДПП на суму 20,7 млрд.євро, у Нідерландах підписано 42 договори ДПП на суму близько 11 млрд.євро.

У Італії укладено 39 договорів на суму 14,9 млрд.євро, у Ірландії та Бельгії 28 та 29 договорів ДПП відповідно на суму 6, 2 та 6,4 млрд.євро.

У Греції протягом 2015-2020 рр. підписано 23 договори ДПП та сума залучених інвестицій становить 14,3 млрд.євро, у Данії укладено близько 15 договорів ДПП на суму 1,2 млрд.євро, у Польщі – 12 договорів на суму 5 млрд.євро, у Угорщині - 10 договорів ДПП на суму 5,8 млрд.євро, у Австрії та Чехії 8 та 7 проектів відповідно на суму 1,7 та 1,0 млрд.євро, у Фінляндії - 4 проекти ДПП з залученими інвестиціями на суму 1 млрд.євро, у Хорватії та Кіпрі – по 3 договори ДПП відповідно на суму 1,0 та 0,7 млрд.євро, у Швеції та Словаччині – по 2 договори відповідно на суму 1,6 та 2,2 млрд.євро та у Болгарії заключено 1 договір ДПП з залученими інвестиціями на суму 0,2 млрд.євро.

У наступній табл. 2.2 представлено перелік пріоритетних секторів ДПП У країнах Європейського Союзу за 2015-2020 рр.

Таблиця 2.2

Пріоритетні сектори проектів ДПП в країнах ЄС, 2015-2020 р. [123, 160]

Країна	Сектор							
	Транспорт	Довкілля	Освіта	Громадський порядок та безпека	Відпочинок та культура	Оборона	Охорона здоров'я	Телекомунікації
Австрія	-	-	+	-	-	-	+	+
Бельгія	+	-	-	+	-	+	-	-
Болгарія	+	-	-	-	-	-	-	-
Греція	+	+	-	-	-	-	-	-
Ірландія	+	-	+	+	-	-	+	-
Іспанія	-	+	-	+	-	-	+	-
Італія	+	+	+	+	-	-	+	-
Нідерланди	+	+	-	+	+	-	-	-
Німеччина	+	+	-	+	+	-	+	-
Польща	-	+	-	-	-	-	-	+
Словаччина	+	-	-	-	-	-	-	-
Словенія	-	-	-	-	-	-	+	-
Фінляндія	-	+	-	-	-	-	-	-

Слід відмітити, що у Бельгії, Болгарії, Греції, Ірландії, Іспанії, Італії, Нідерландах, Німеччині та Словаччині сектор «Транспорт» є пріоритетним напрямом ДПП, а решта секторів розподілена наступним чином:

- сектор «Довкілля» є пріоритетним у Греції, Іспанії, Італії, Нідерландах, Німеччині, Польщі та Фінляндії;

- сектор «Освіта» є пріоритетним у Австрії, Ірландії та Італії;

- сектор «Громадський порядок та безпека» пріоритетний у Бельгії, Ірландії, Іспанії, Італії, Нідерландах та Німеччині;

- сектор «Відпочинок та культура» пріоритетний у Нідерландах та Німеччині;

- сектор «Оборона» пріоритетний у Бельгії;

- сектор «Охорона здоров'я» пріоритетний у Австрії, Ірландії, Італії, Німеччині та Словенії;

- сектор «Телекомунікації» Австрії та Польщі.

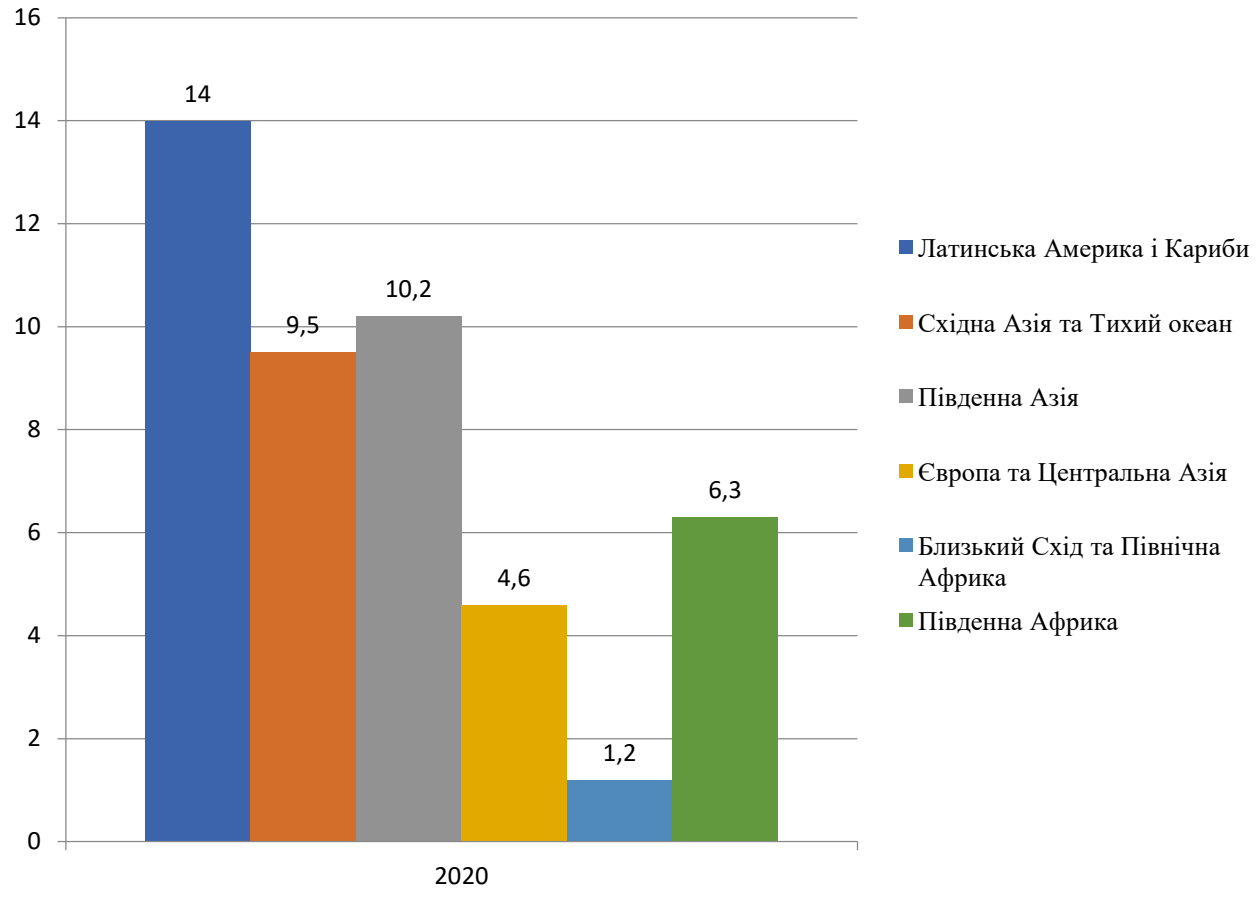

Рис. 2.12. Розмір інвестицій у проекти ДПП у світі, 2020 р. [57]

Згідно даних Світового банку у 2020 році серед країн світу масова частка інвестицій на ДПП зосереджена у Латинській Америці та Карибах, яка становить понад 14 млрд.дол. США, що на 54% менше ніж у 2019 році.

У Південній Азії у 2020 році зафіксовано другий рівень інвестицій у ДПП на суму понад 10,2 млрд.дол. США, що на 18% меньше ніж у 2019 році. Третьою за рівнем інвестицій є регіон Східна Азія та Тихий океан. розмір інвестицій склав близько 9,5 млрд.дол. США, що на 75% менше ніж у попередньому році. У Африці розмір інвестицій у ДПП у 2020 році становить більше ніж 6.3 млрд.дол. США, що на 7% більше ніж у попередньому році. У Європі та Центральній Азії зафіксовані інвестиційні зобов'язання на суму понад 4.6 млрд.дол. США, що на 42% менше ніж у 2019 році. Найменше інвестицій залучених у ДПП спостерігається на Близькому Сході та Північній Африці та дорівнює 1,2 млрд.дол. США.

На рис. 2.13 представлено топ-5 країн світу з інвестиційними зобов'язаннями у 2020 році.

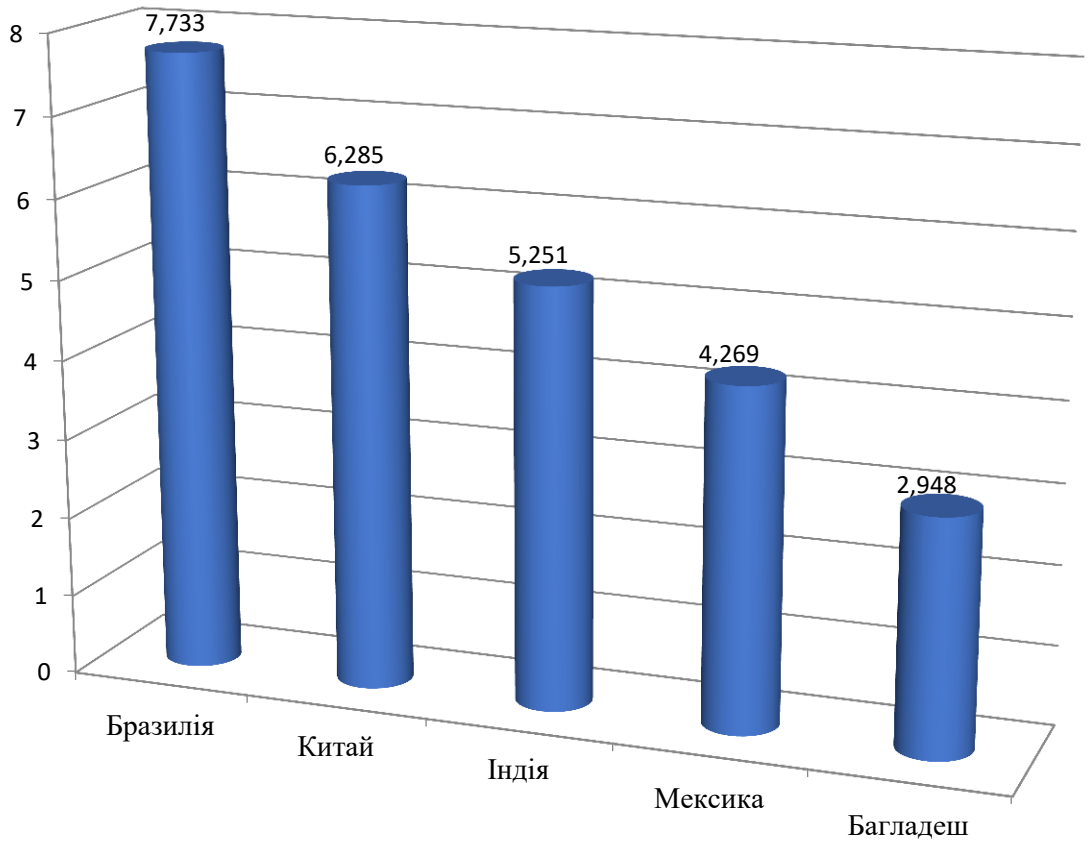

Рис. 2.13. Топ- 5 країн з інвестиційними зобов'язаннями, 2020 р.

На першому місці серед країн світу за інвестиційними зобов'язаннями зосередилася Бразилія з зобов'язаннями в суму більше ніж 7,773 млр.дол. США. Китай знаходиться на другому місці після Бразилії за розміром інвестиційних зобов'язань та складає понад 6,285 млрд.дол. США. Індія зайняла третє місце у рейтингу, інвестиційні зобов'язання дорівнюють значенню 5.252 млрд.дол. США. Мексика зайняла четверте місце у рейтингу та її зобов'язання складають 4.269 млрд.дол. США. На п'ятому місці знаходиться Бангладеш з інвестиційними зобов'язаннями в сумі 2,948 млр.дол. США.

2.3. Пріоритетні напрями реалізації державно-приватного партнерства

На сучасному етапі розвитку економіки важливим чинником є спроможність підприємств впроваджувати новаторства за рахунок новостворених технологій та продукції задля подальшої конкуренції підприємства як на внутрішньому так і на зовнішньому ринку. Невирішеними питанням наразі залишається правильне втілення інноваційно-інвестиційного регіонального розвитку.

Пріоритетними показниками функціонування інноваційної системи є такі індекси, як Глобальний інноваційний індекс, Індекс інновацій Агентства Bloomberg, Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів та Індекс інноваційного табло. Дані індекси свідчать про досягнення науковців, якість освіти, рівень людського капіталу та знань в цілому.

На рис. 2.14 представлено Індекси інноваційної спроможності України.

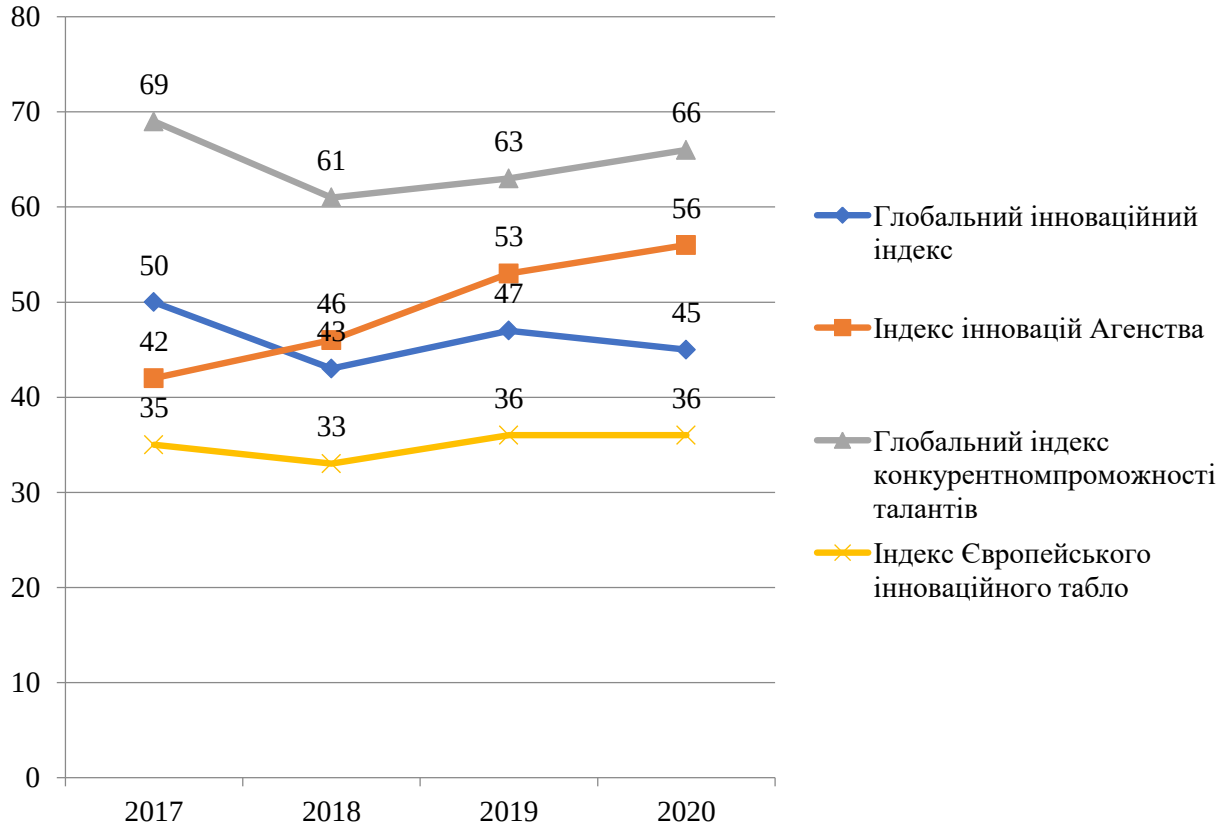

Рис. 2.14. Індекси інноваційної спроможності України, 2017-2020 рр.

Отже, за даними наведеними на рис. 2.14 можна зробити наступний висновок:

- згідно даних Всесвітньої організації інтелектуальної власності Україна у 2020 році посіла 45 місце серед 131 країн світу за рівнем результативності інновацій. Лідерами серед представлених 131 країн світу є Швеція, США та Швейцарія. Україна серед європейських країн займає 30 позицію та 2 місце серед країн з доходом нижче середнього [61].

У 2020 році Глобальний індекс інновацій знизився на 2 позиції порівняно з 2019 роком, що свідчить про негативний вплив на результативність інноваційної діяльності в цілому. Як наслідок відбулося скорочення витрат на дослідження та розробки нових технологічних процесів та інноваційної продукції, зменшення привабливості для молодих вчених здійснювати нові дослідницькі роботи .

На рис. 2.15 зображено складові, які включає Глобальний Індекс інновацій.

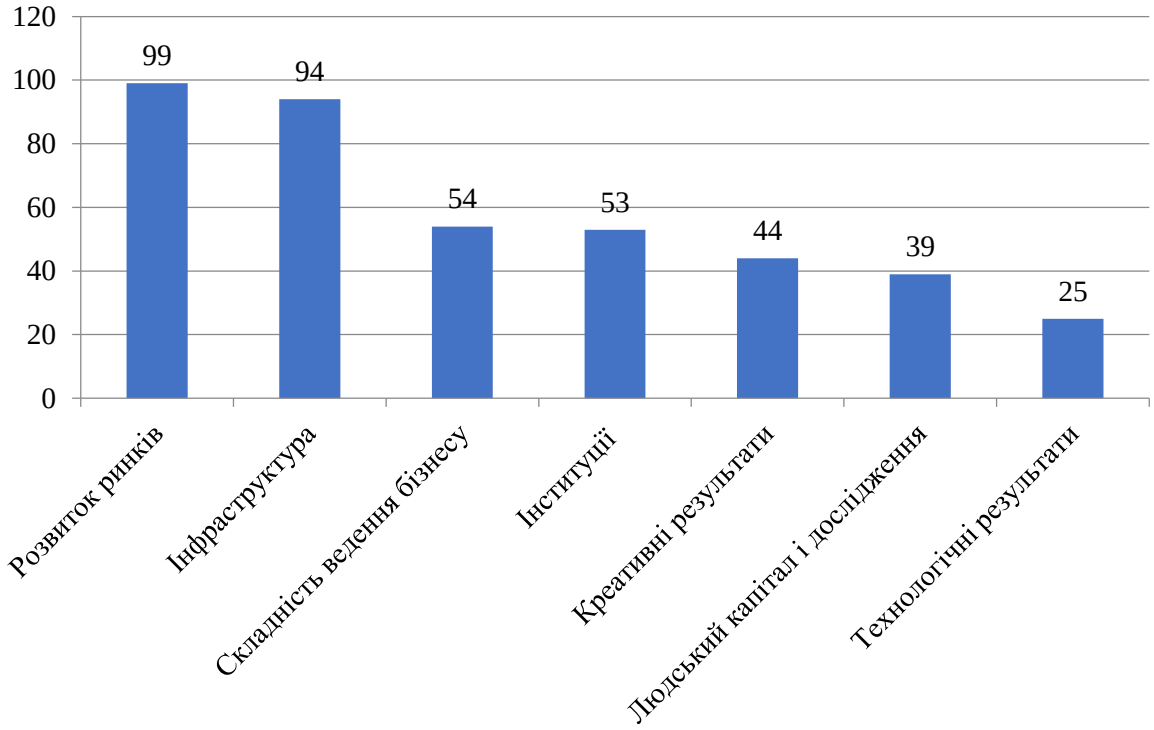

Рис. 2.15. Рейтинги України за складовими Глобального інноваційного індексу у 2020 р. [154, 159]

Отже, головним чинником інноваційної спроможності є людський капітал і дослідження, Україна за даним показником посіла 39 місце та технологічні результати (25 місце).

Щодо Індексу інновацій Агентства Bloomberg, Україні у 2020 році зайняла 56 місце серед 60 представлених країн у загальному рейтингу та піднялася на 3 позиції порівняно з 2019 роком [62].

Індекс інновацій Агентства Bloomberg включає в себе такі складові, як інтенсивність досліджень та розробок, продуктивність, проникнення високих технологій(частка інноваційних компаній у загальній кількості підприємств), кількість науковців на 1 млн. жителів, виробництво з доданою вартістю, ефективність вищої освіти та патентна активність.

Наступним Індексом інноваційної спроможності представлений Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів, що включає в себе такі складові:

- ринкові та нормативні можливості на ринку праці, індекс приваблювання талантів, шанси для кар'єрного зростання, індекс утримання

талантів або здатність утримувати кваліфікований персонал, виробничі навички співробітників та глобальні знання.

Україна у 2020 році у рейтингу Глобального індексу конкурентоспроможності посіла 66 місце серед 132 представлених країн світу, що порівняно з 2019 роком на 3 пункти погіршився рейтинг.

Україна у рейтингу Індексу інноваційного Європейського табло у 2020 році віднесена до країн повільних інноваторів, оскільки Індекс інновацій в Україні складає лише 36% протягом 2019-2020рр.

Основою творчого процесу підприємства, що втілює нові технології або нові види продукції є інновації. Адже саме інновації примушують втілювати нові форми та методи управління виробництвом, удосконалення існуючих технологічних процесів та розробки нових інноваційних продуктів, що дозволяє в подальшому підприємствам здійснювати реалізацію даних видів інноваційної діяльності у межах країни та за її межами.

На наступному рис. 2.16 представлено динаміку інноваційно активних промислових підприємств.

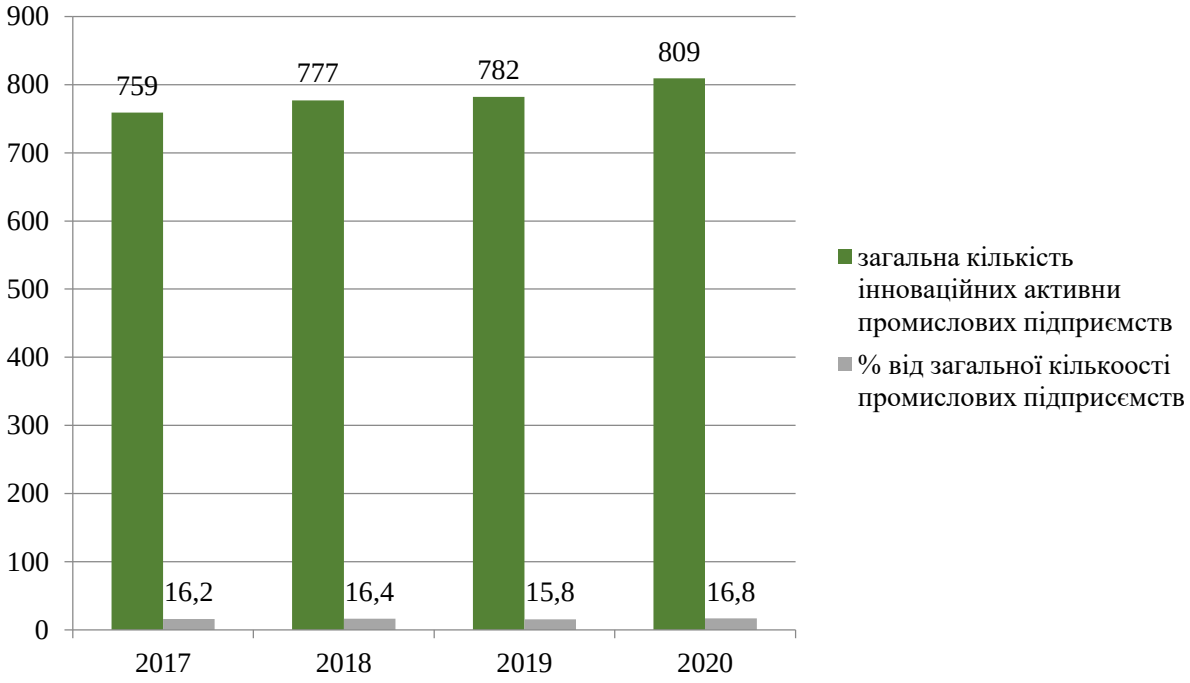

Рис. 2.16. Динаміка кількості інноваційно активних промислових підприємств та їх частка у загальній кількості промислових підприємств, 2017-2020 рр.

Сформовано на основі [63], [64], [65], [66], [137], [148]

Протягом 2017-2020 рр. кількість інноваційно активних підприємств поступово збільшувалася, так на кінець 2020 року налічувалося близько 809 підприємств, що активно впроваджували інноваційні технології та продукцію при цьому частка інноваційних підприємств склала близько 16,8% від загальної кількості промислових підприємств.

Отже, за кількість промислових інноваційних підприємств (рис. 2.17) Харківська область займає лідируючі позиції, оскільки протягом 2017-2020 рр. кількість підприємств коливалася у межах 96-116 одиниць діючих підприємств.

На другому місці за кількість інноваційних підприємств зосереджено місто Київ, де їх кількість у 2020 році становила понад 79 підприємств.

На третьому місці зафіксовано Дніпропетровську область– 75 підприємств, на четвертому місце спостерігається Львівську область, де знаходиться близько 60 підприємств та на п’ятому місці закріплено Київську область – 56 підприємств.

На останньому місці за кількістю активних промислових підприємств, що впроваджують технології знаходяться Луганська та Закарпатська область – 10 підприємств.

У порівнянні з 2019 роком значно поліпшили свої позиції наступні регіони України:, Дніпропетровська область на 11 позицій (з 64 на 75), Івано-Франківська область на 6 позицій(з 22 на 28), Київська область на 15 позицій (з 41 на 56), Львівська область на 16 позицій (з 44 на 60), , Тернопільська область на 7 позицій (з 29 до 36), Хмельницька область на 5 позицій (з 10 до 15), Чернівецька область на 6 позицій (з 7 до 13) та Чернігівська на 11 позицій (з 11 до 22).

Незначне збільшення кількості підприємств у 2020 році порівняно з 2019 роком спостерігається у таких областях, як Полтавська, Вінницька, Волинська, Закарпатська, Херсонська ,Черкаська області. У Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Луганській, Миколаївській, Одеській, Рівненській областях спостерігається зменшення позицій у 2020 році у порівнянні з 2019 роком.

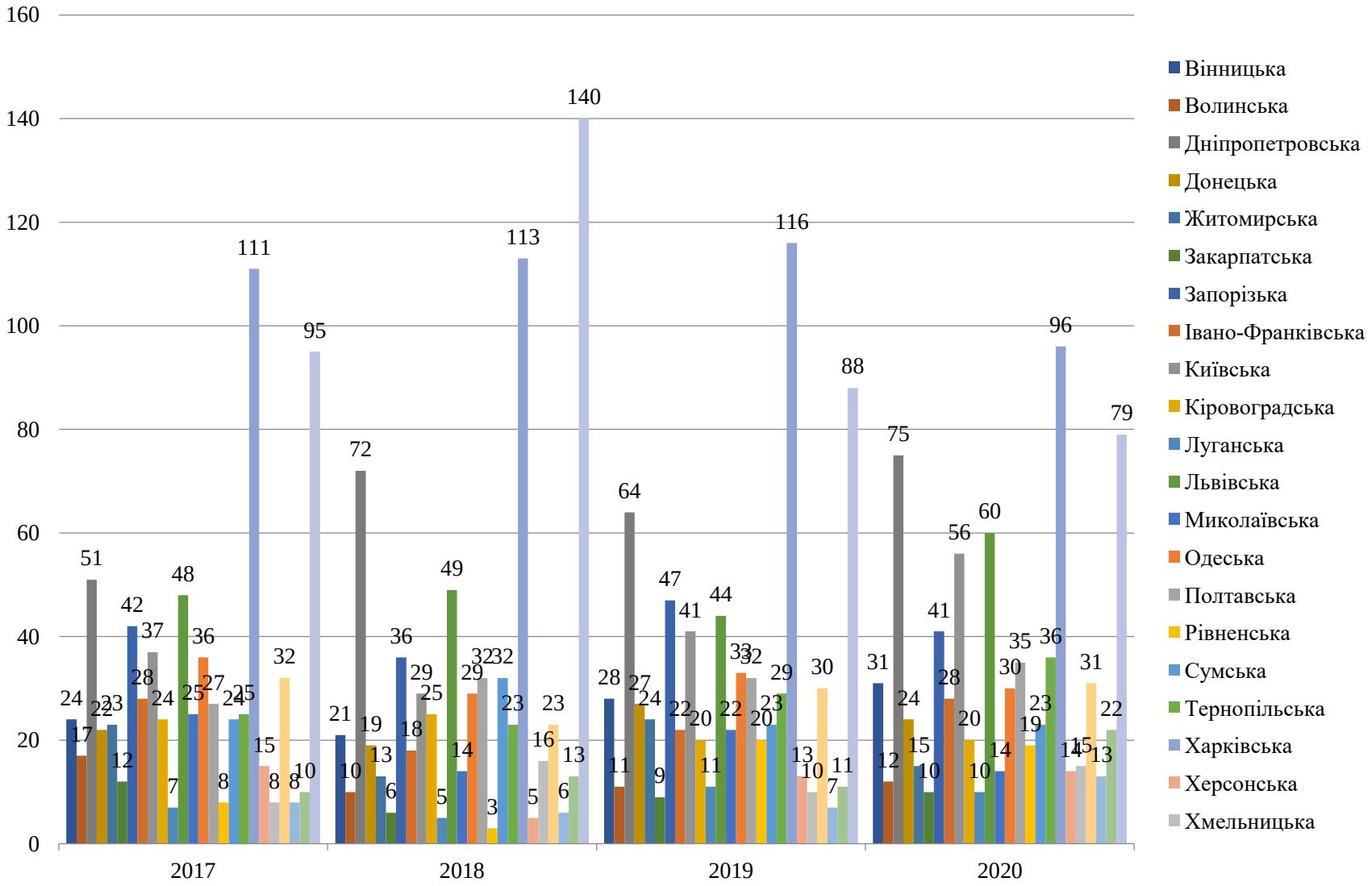

Рис. 2.17. Динаміка кількості інноваційно активних промислових підприємств у розрізі регіонів, 2017-2020 рр., (од)

Сформовано на основі [67], [68], [69], [70]

На рис. 2.18 зображено показники впроваджених нових технологій на активних інноваційних підприємствах.

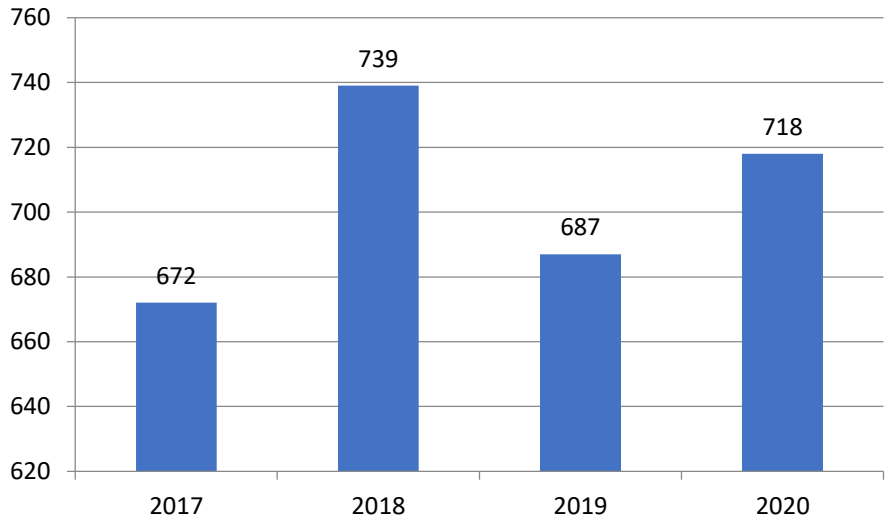

Рис. 2.18. Динаміка впроваджених нових технологічних процесів, 2017-2020 рр.

Сформовано на основі [67], [68], [69], [70]

Протягом 2017-2020 рр. кількість впроваджених нових технологій максимальна кількість зосереджена у 2018 році та становить 739 одиниць, у 2019 році зафіксовано зменшення показника на 52 одиниць, у 2020 році кількість нових технологічних процесів склала понад 718 підприємств.

На рис. 2.19 відображено показники нових видів інноваційної продукції.

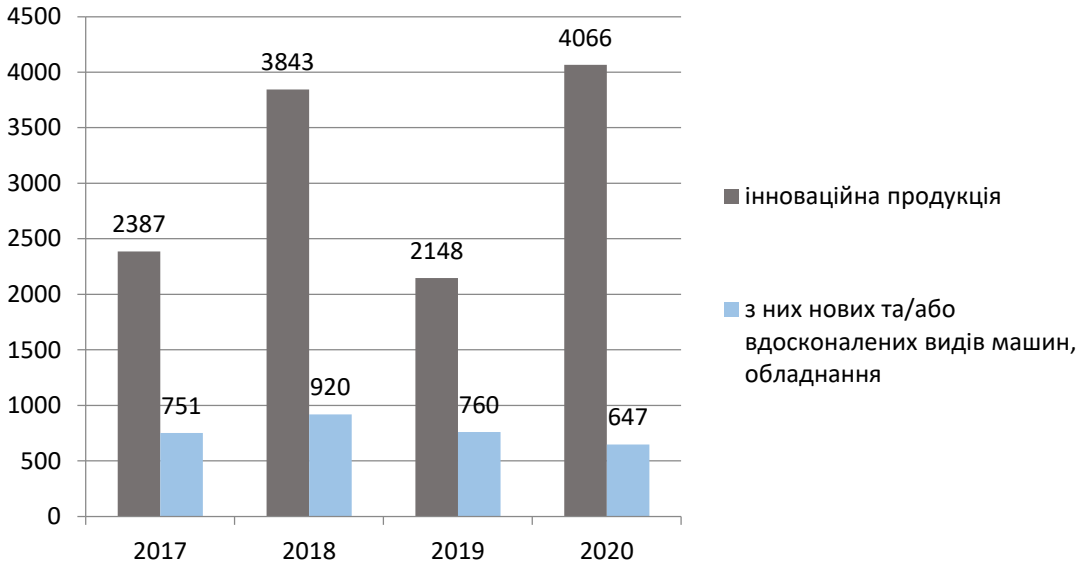

Рис. 2.19. Динаміка впровадження нових інноваційних видів продукції, 2017-2020 рр.

Сформовано на основі [67], [68], [69], [70]

Щодо випущеної інноваційної продукції з вищевказаного рис. 2.19 бачимо, що спостерігається тенденція до збільшення даного показника, так на кінець 2020 року обсяг виготовленої продукції склав понад 4066 тисяч одиниць, що на 1918 тис. більше порівняно з попереднім роком.

Кількість нових або вдосконалених видів машин та обладнання на кінець 2020 року скоротилася порівняно з 2019 роком та становить лише 647 одиниць.

На рис. 2.20 представлено показники обсягу реалізованої інноваційної продукції.

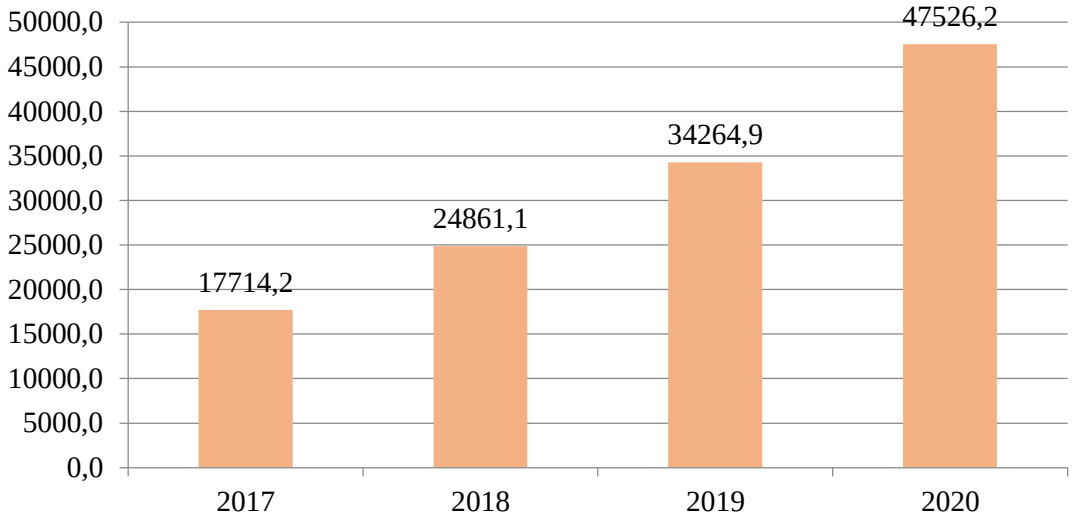

Рис. 2.20. Обсяг реалізованої інноваційної продукції, 2017-2020 рр., млн.грн.

Сформовано на основі [67], [68], [69], [70]

Отже, обсяг реалізованої продукції за досліджуваний період поступово зростав, так у 2018 році обсяг продукції становив близько 24 861,1 млн.грн, у 2019 році ця цифра зросла на 9 403,80 млн.грн, а на кінець 2020 року обсяг вже становив понад 47 526, 20 млн.грн.

Головним джерелом фінансування інноваційної діяльності (рис. 2.20) залишаються власні кошти підприємств та на кінець 2020 року дорівнює понад 12 297,90 млн.грн. Розмір фінансування за рахунок державного бюджету у 2020 році становить близько 279,50 млн.грн, що майже у 2 рази менше ніж у попередньому році.

Обсяг виділених коштів місцевих бюджетів та іноземних інвесторів на впровадження інноваційної діяльності становив на кінець досліджуваного періоду також знизився у 2 рази та склав 51,10 та 45,30 млн.грн. відповідно.

Обсяг взятих кредитів та надходження коштів з інших джерел задля фінансування інноваційної діяльності у 2020 році значно збільшився та дорівнював понад 1377,2 млн.грн та 230,6 млн.грн. відповідно.

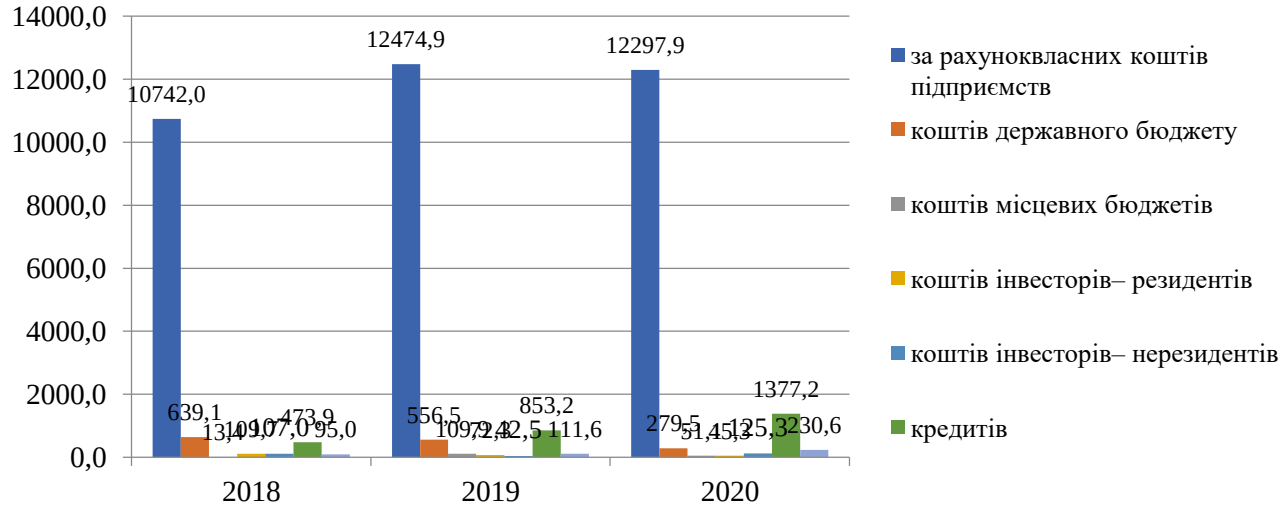

Рис. 2.21. Динаміка витрат на інновації промислових підприємств за джерелами фінансування, 2018-2020 рр., млн.грн.

Сформовано на основі [68], [69], [70]

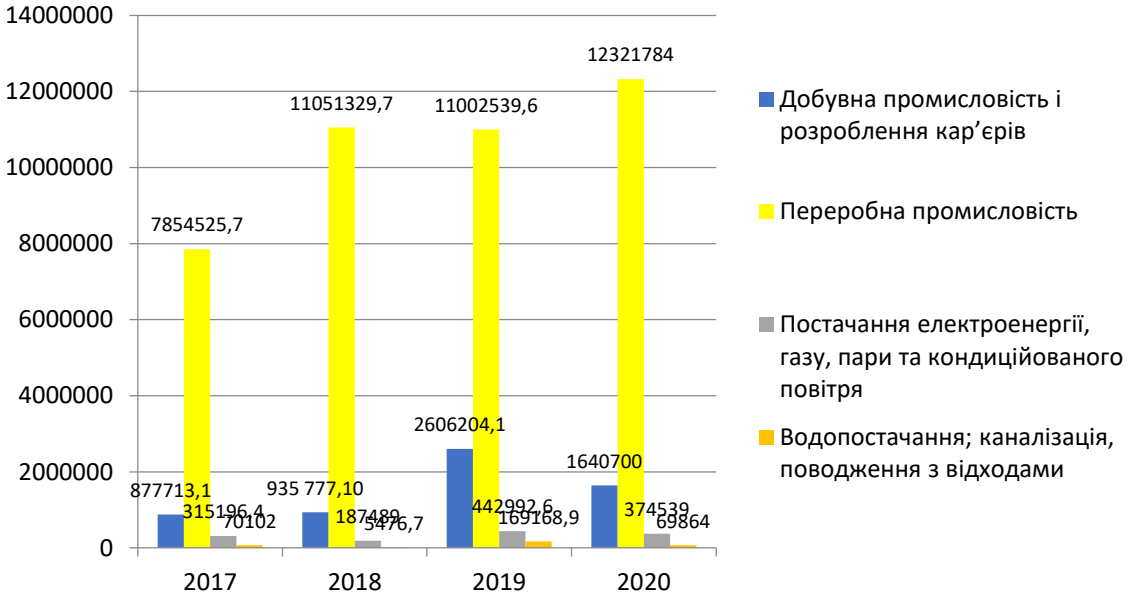

Рис. 2.22. Витрати на інновації за видами економічної діяльності, 2017-2020 рр.

Сформовано на основі [67], [68], [69], [70]

На рис. 2.23 представлено обсяг капітальних інвестицій за видами економічної діяльності.

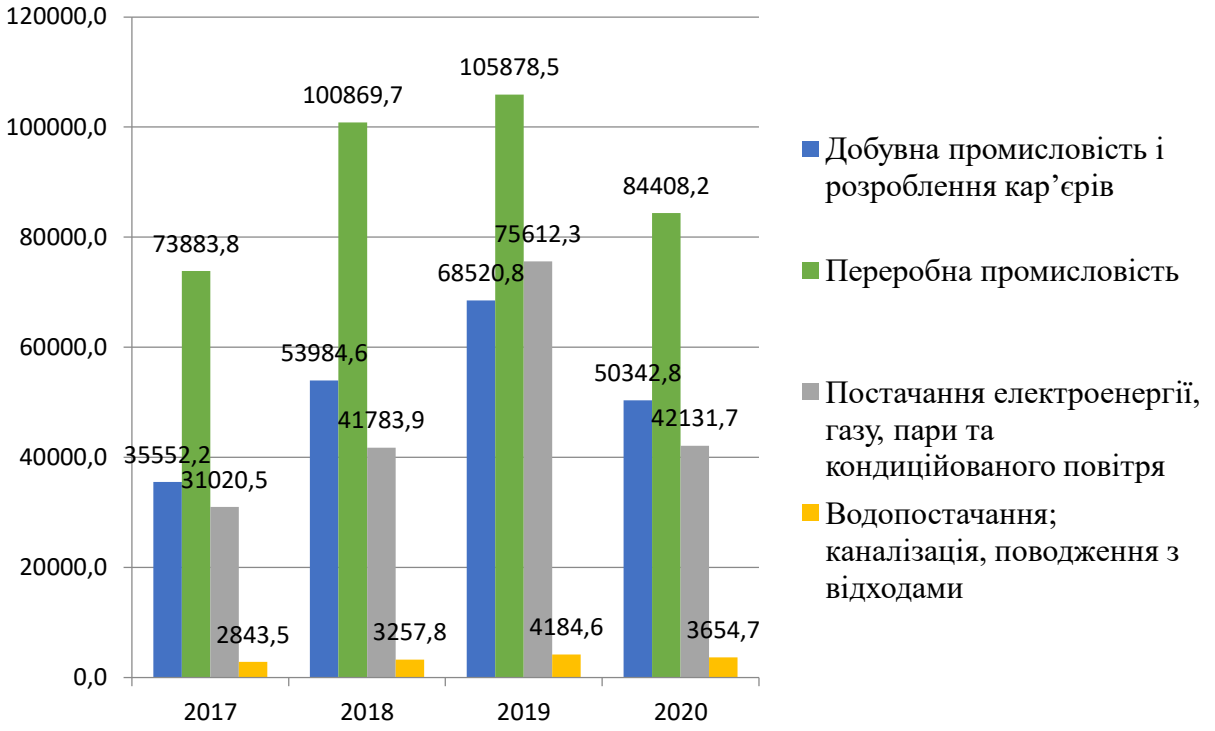

Рис. 2.23. Динаміка капітальних інвестицій за видами економічної діяльності промисловості в Україні, 2017-2020 рр, млн.грн.

Сформовано на основі [67], [68], [69], [70]

Протягом 2017-2020 рр. найбільший обсяг капітальних інвестицій припадає на переробну промисловість та на кінець 2020 року становить понад 84 408,20 млн.грн., на добувну промисловість та розроблення кар'єрів виділено близько 50 342,50 млн.грн., на постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря обсяг інвестицій склав 42 131.70 млн.грн.

Найменший обсяг капітальних інвестицій надійшло на сферу водопостачання, каналізацію та поводження з відходами. так на кінець досліджувано періоду даний показник склав лише 3 654,70 млг.грн.

На рис. 2.24 відображено структуру капітальних інвестицій за регіонами.

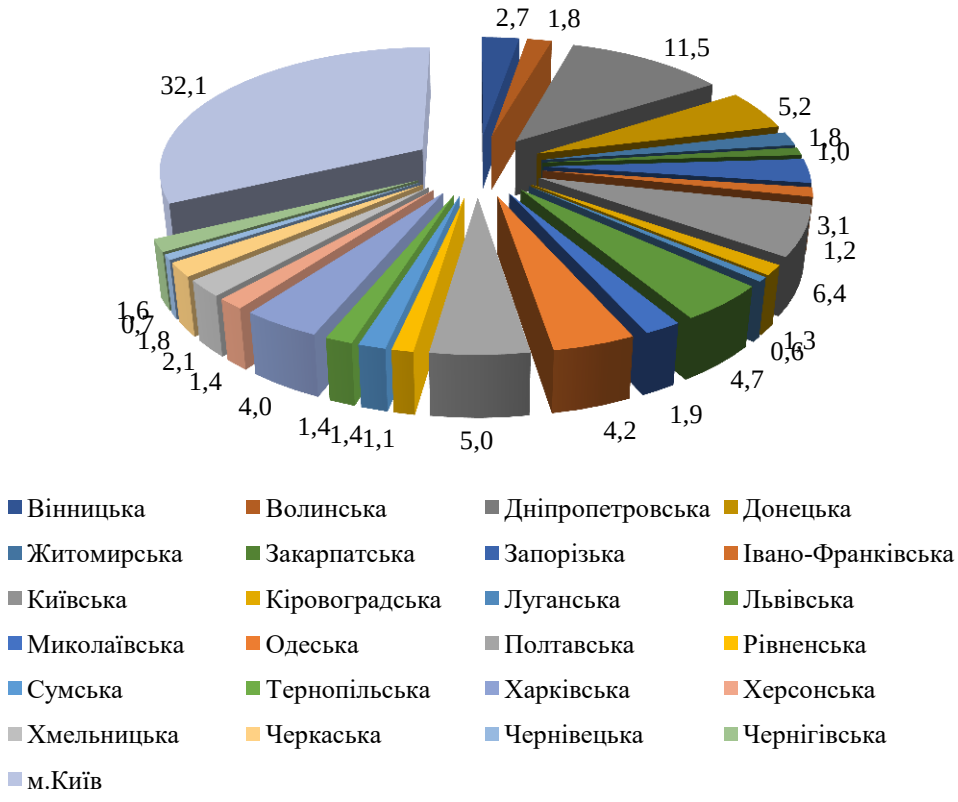

Рис. 2.24. Структура капітальних інвестицій за регіонами, 2020 рр.

Сформовано на основі [71]

Отже, найбільша частка капітальних інвестицій зосереджена у місті Київ та становить понад 32,1%, наступною областю за величиною інвестицій представлено Дніпропетровську область, де частка капітальних інвестицій складає понад 11,5%, на третьому місці знаходиться Київська область, її частка у загальному обсязі інвестицій складає близько 6,4%, наступною областю є Донецька, де частка складає 5,2%, на п’ятому місці знаходиться Полтавська область, де частка становить близько 5,0% у решті областей частка капітальних інвестицій коливається у межах 1,4- 4,0%.

Найменша частка капітальних інвестицій зосереджена у таких областях, як: Чернівецька – 0,7%, Луганська – 0,6% та Закарпатська – 1,0%.

На рис. 2.25 представлено динаміку прямих іноземних інвестицій у розрізі регіонів України.

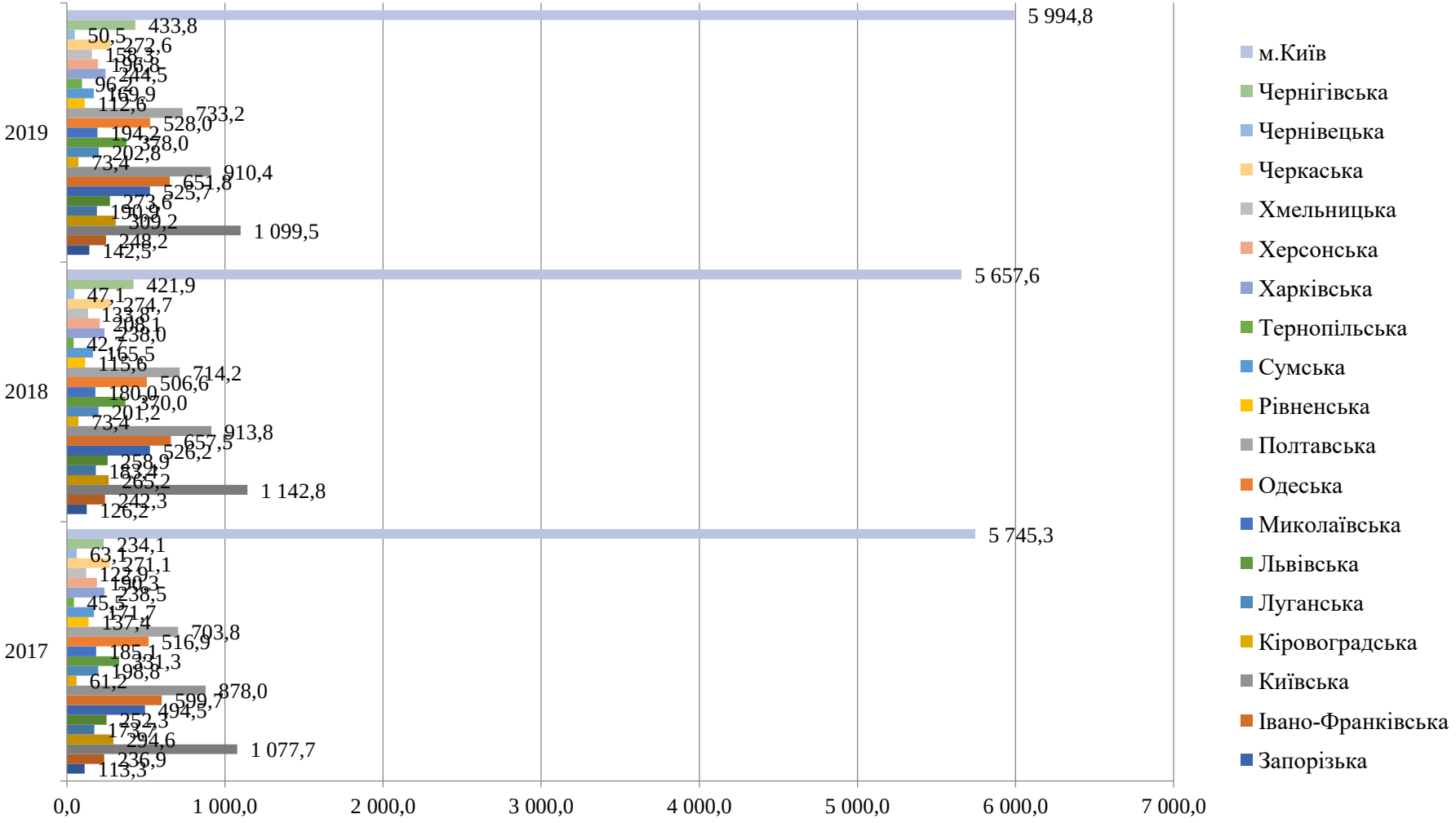

Рис. 2.25. Динаміка прямих іноземних інвестицій за регіонами України на одну особу населення, 2017-2019 рр.

Сформовано на основі [72]

Лідером за обсягом іноземних інвестицій протягом 2017-2019 рр. залишається місто Київ, де їх розмір складає понад 5 тис. дол.США на одну особу

Наступним регіоном за величиною прямих іноземних інвестицій є Дніпропетровська область, показник інвестицій у 2020 році складає 1099,50 дол. США на одну особу, на третьому місці зафіксовано Київську область з показником понад 910,40 дол. США на одну особу, на четвертому місці знаходиться Полтавська – 733, 20 дол. США на одну особу та на п’ятому місці знаходиться Івано – Франківська область – 651,80 дол. США.

Найменші показники розміру прямих інвестицій зосереджено у ступних регіонах: Чернівецька - 50,5 дол.США на одну особу, Тернопільська область – 96,20 дол.США та Кіровоградська область – 73,4 дол. США.

Варто відзначити, що позитивні темпи зростання розміру прямих іноземних інвестицій порівняно з 2019 роком спостерігається у таких областях як: Волинська – 119,50%, Дніпропетровська – 107,40%, Житомирська – 105,20%, Запорізька – 101,30%, Київська – 103,0%, Кіровоградська – 107,7%, Луганська – 102,3%, Львівська – 117,8%, Миколаївська – 138,5%, Полтавська – 113,7%, Рівненська – 103,2%, Сумська – 107,30%, Харківська – 116.9%, Херсонська – 119,80 та місто Київ – 111,20. Суттєве зменшення темпу зростання прямих інвестицій зафіксовано у Тернопільській області, так у 2020 році темп зростання знизився до показника 49,2%.

Отже, результати міжнародних показників інноваційної спроможності Україна має гарних потенціал в сфері технологій та знань, інноваційні зв’язки, людський капітал та дослідження. Проте є низка негативних факторів, що гальмують розвиток інновацій, а саме: зменшення витрат на дослідження та розробки нових технологічних процесів та видів продукції, для подальшого їх переміщення та реалізації в середині країни та за кордоном, зменшення концентрації дослідників, недостатній рівень розвитку інноваційної інфраструктури, недостатній захист інтелектуальної власності винаходів.

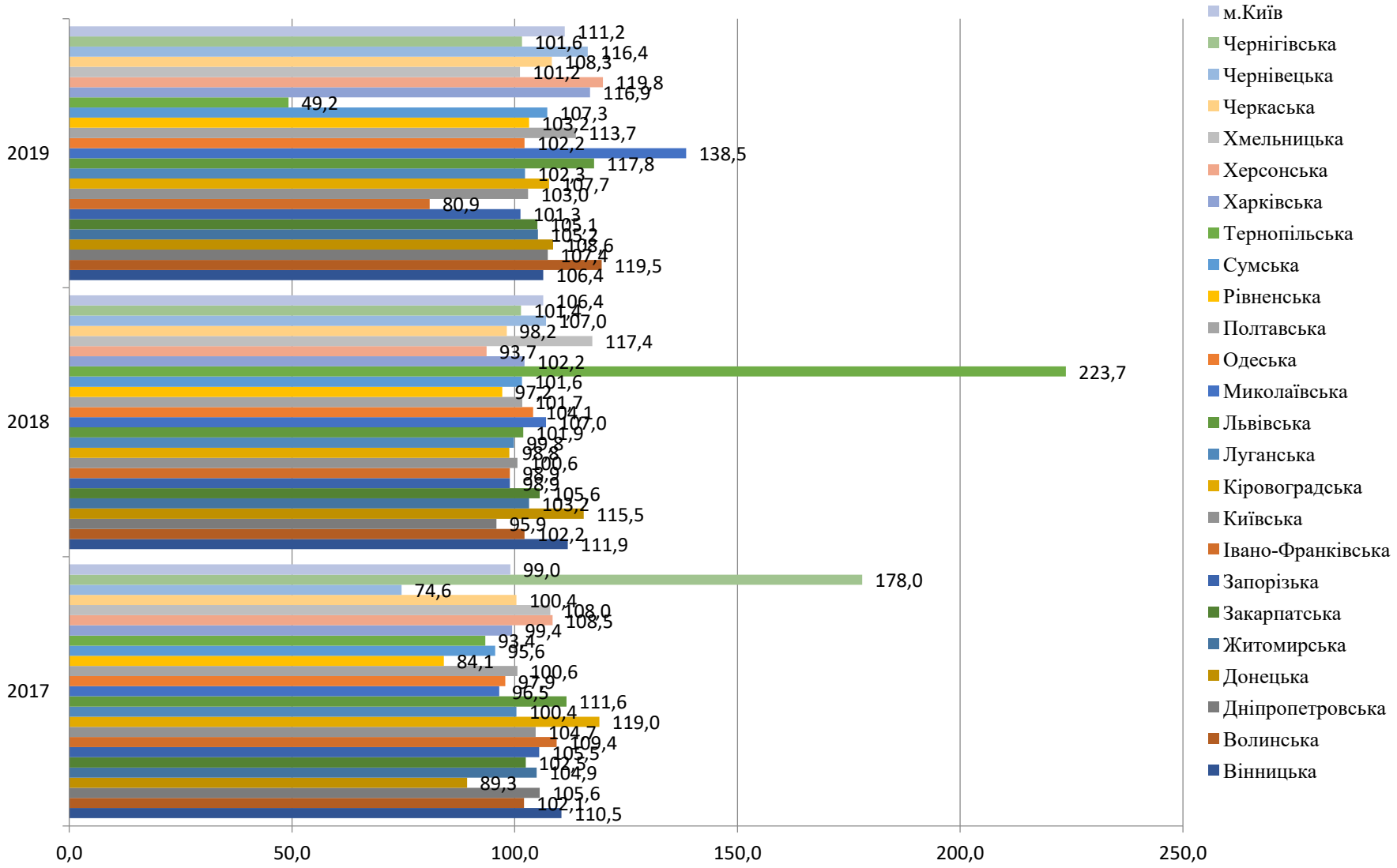

Рис. 2.25. Темпи зростання/зменшення обсягу прямих інвестицій за регіонами України, 2017-2019 рр.

Сформовано на основі [72]

Позитивна динаміка спостерігається у збільшенні кількості інноваційно активних промислових підприємств протягом 2017-2020 рр. Максимальна кількість інноваційно активних підприємств зосереджено у Харківській області.

Слід відзначити, що максимальна кількість впроваджених інноваційних технологій зафіксовано у 2018 році та дорівнювала значенню понад 739 одиниць. Щодо випущеної інноваційної продукції, спостерігається поступове збільшення протягом 2017-2020 рр. та на кінець 2020 року обсяг виготовленої продукції склав понад 4066 тисяч одиниць, що на 1918 тис. більше порівняно з попереднім роком. Провідним джерелом фінансування інноваційної діяльності залишаються власні кошти підприємств та на кінець 2020 року дорівнює понад 12 297,90 млн.грн.

Граничний обсяг капітальних інвестицій припадає на переробну промисловість та на кінець 2020 року становить понад 84 408,20 млн.грн., на добувну промисловість та розроблення кар'єрів виділено близько 50 342,50 млн.грн., на постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря обсяг інвестицій склав 42 131.70 млн.грн. Максимальна частка капітальних інвестицій та зосереджена у місті Київ та становить понад 32,1%. Лідером за обсягом іноземних інвестицій протягом 2017-2019 рр. залишається місто Київ, де їх розмір складає понад 5 тис. дол.США на одну особу.

Висновок до розділу 2

В Україні протягом 2016-2020 рр. спостерігається стала тенденція щодо укладених угод державно-приватного партнерства. Станом на 01.01.2020 року за даними центральних та місцевих органів влади зареєстровано понад 192 договори на умовах державно-приватного партнерства, з яких здійснюється 52 договори (концесії – 34, спільна діяльність – 16, інші – 2). Визначено, що протягом 2016-2020 рр. сфера транспорту є найпривабливішою для залучення

інвестиційних коштів для втілення угод на умовах державно-приватного партнерства.

Підсумовано, що кількість угод державно-приватного партнерства станом на 01.01.2022 року розподілені наступним чином: у секторі «Виробництво, постачання та розподіл електроенергії», «Поводження з відходами, крім збирання та перевезення», «Охорона здоров'я», «Туризм, відпочинок, культура та спорт» – 2 проекти; у секторі «Виробництво, транспортування та постачання тепла/газу» та «Водопостачання» - 8 проектів; у секторі «Будівництво та експлуатація автострад, доріг, залізниць, мостів, тунелів і метрополітенів» - 3 проекти.

Визначено, що найбільша кількість угод державно-приватного партнерства заключено у галузі виробництва, транспортування та постачання тепла/газу та водопостачання. Найменша кількість угод державно-приватного партнерства заключено стосовно галузі охорони здоров’я, туризму, відпочинку, культури та спорту, подовження з відходами, крім збирання та перевезення.

Зазначено, що лідерами за кількістю проектів державно-приватного партнерства є Миколаївська та Закарпатська область – 4 (проекти ДПП), наступними є Львівська, Запорізька, Донецька – 3 (проекти ДПП), Херсонська та Дніпропетровська області – 2 (договори ДПП) та решті областей притаманне значення 1 договір державно-приватного партнерства.

У 2020 році пріоритетними напрямами у державно-приватному партнерстві в країнах, що розвиваються стали такі сектори, як енергетика, транспорт, водопостачання та водовідведення та тверді побутові відходи. Пріоритетними секторами за розміром інвестицій протягом 2015-2020 рр. залишаються також «Довкілля» - 5.42 млрд.євро, «Освіта» - 5,48 млрд.євро, «Оборона» - 1,51 млрд.євро, «Суспільні послуги» - 1,47 млрд.євро, «Громадський порядок та безпека» - 0,90 млрд.євро, «Відпочинок та культура» - 0,88 млрд.євро та «Житлові послуги» - 0,16 мдрд.євро.

Визначено, що лідерами протягом 2015-2020 рр. за кількістю підписаних договорів державно-приватного партнерства залишаються Іспанія з понад 166 укладених договорами ДПП, Німеччина, де укладено понад 125 одиниць договорів ДПП, Португалія, де укладено 41 договір ДПП та Нідерланди, де підписано 42 договори ДПП. Відмічено, що у Бельгії, Болгарії, Греції, Ірландії, Іспанії, Італії, Нідерландах, Німеччині та Словаччині сектор «Транспорт» є пріоритетним напрямом державно-приватного партнерства.

Проаналізовано Глобальний індекс інновацій у 2020 році, який знизився на 2 позиції порівняно з 2019 роком, що свідчить про негативний вплив на результативність інноваційної діяльності в цілому. Як наслідок відбулося скорочення витрат на дослідження та розробки нових технологічних процесів та інноваційної продукції, зменшення привабливості для молодих вчених здійснювати нові дослідницькі роботи. Щодо Індексу інновацій Агентства Bloomberg, Україні у 2020 році зайняла 56 місце серед 60 представлених країн у загальному рейтингу та піднялася на 3 позиції порівняно з 2019 роком.

Визначено, що протягом 2017-2020 рр. кількість інноваційно активних підприємств в Україні поступово збільшувалася і на кінець 2020 року налічувалося близько 809 підприємств, що активно впроваджували інноваційні технології та продукцію, при цьому частка інноваційних підприємств склала близько 16,8% від загальної кількості промислових підприємств.

Досліджено динаміку інноваційних підприємств в розрізі регіонів України, що свідчить про незначне збільшення кількості підприємств у 2020 році порівняно з 2019 роком у таких областях, як Полтавська, Вінницька, Волинська, Закарпатська, Херсонська ,Черкаська області. У Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Луганській, Миколаївській, Одеській, Рівненській областях спостерігається зменшення позицій у 2020 році у порівнянні з 2019 роком.

Отже, результати міжнародних показників інноваційної спроможності Україна має гарних потенціал в сфері технологій та знань, інноваційні зв’язки, людський капітал та дослідження.

РОЗДІЛ 3
РОЗВИТОК МЕХАНІЗМІВ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНИХ ПАРТНЕРСТВА В СФЕРІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

3.1. Розробка комплексного механізму реалізації державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку

Державно-приватне партнерство є важливою ланкою взаємодії між державою та бізнесом, що пов'язує їх інтереси і дозволяє ефективно реалізовувати пріоритетні, соціально значущі проекти. Державно-приватне партнерство стимулює залучення інвестицій у реальний сектор економіки та сприяє розвитку ринків капіталу, товарів та послуг, інноваційних галузей промисловості. Механізми державно-приватного партнерства використовують практично у всіх галузях економіки. На сьогоднішній день особливо актуальним в сфері інноваційної діяльності та її розвитку є державно-приватне партнерство, як один із методів економічного стимулювання протягом всіх етапів інноваційної діяльності, проте в Україні він ще на набув належного поширення.

Особливості механізму реалізації державно-приватного партнерства досліджували науковці Розгон О.В., Яшева Г.А. , Тимчук О.Г., Дробот І. О. Татаркін Д.А., Сидорова, О.Н., Тимчук О.Г., Никитюк Л.Г., Горбачевськая О.Ю., Гончаренко Л. П., Грибовський А. В., Судариков А. Л., Криничко Л.Р., Криничко Ф.Р., Петрик С.М., Головінов О.М. та інші, проте питання державно-приватного партнерства у сфері інноваційного розвитку розглядаються фрагментарно і потребує додаткових досліджень.

Розгон О.В. зазначає, що «система державного регулювання економіки повинна відповідати потребам національних інтересів, сучасним тенденціям розвитку національного господарства, спиратися на науково обґрунтовану Стратегію інноваційного розвитку та механізм її реалізації. В Україні механізми формування і взаємодії інноваційної інфраструктури не мають чітко визначеної парадигми інноваційно орієнтованої системи національного господарства. Тому важливою проблемою, яку слід вирішити якнайшвидше, є розуміння суспільством, що організаційні структури (бізнес-центри, технопарки, технополіси, венчурні фонди тощо), які можуть ініціювати інноваційний розвиток, поки що слабкі та неспроможні нести повну відповідальність за науково-технологічний та інноваційний процеси. З огляду на це держава має стати безпосереднім провідником інноваційного розвитку, замовником та організатором досліджень і розробок у найсучасніших напрямах науково-технічного прогресу. Зокрема, необхідно підвищувати рівень комерціалізації результатів наукових досліджень, зменшувати інноваційні ризики високотехнологічних підприємств і венчурного капіталу за допомогою спеціальних фондів, ввести у практику державне замовлення на впровадження у виробництво пріоритетних інновацій» [73].

Яшевой Г. зазначає, що, «ДПП в інноваційній сфері це сукупність організаційно-правових відносин і дій держави та приватного бізнесу, спрямованих на досягнення цілей інноваційного розвитку на макро-, регіональному та мікрорівні за допомогою реалізації проектів і програм в інноваційній сфері. Основний аргумент на підтримку державно-приватного партнерства полягає в тому, що і державний, і приватний сектори мають свої власні унікальні характеристики і переваги, при об'єднанні яких відкривається можливість більш ефективно діяти і досягати кращих результатів саме в тих сферах, де особливо помітна неефективність державного управління» [74].

Тимчук О.Г., Нікітюк Л.Г., Горбачовська О.Ю. стверджують, що «основною метою широкого поширення та використання у сучасних умовах інструментів державно-приватного партнерства є розвиток інноваційних технологій, сучасних видів послуг, які сприяють високому соціально-економічному розвитку країни. Важливо відзначити, що приватний партнер при цьому співробітництві зможе реалізувати наявні навички та досвід для виконання конкретних завдань у державному секторі» [75].

Метою державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку є забезпечення довгострокового співробітництва між державою та приватним сектором шляхом об'єднання ресурсів для підвищення рівня інноваційної діяльності.

Завдання державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку полягають у:

- залученні приватного сектора до управління державними активами;
- зниження навантаження на бюджет;
- залучення інвестицій в інноваційний сектор;
- розширення моделей взаємодії держави та бізнесу.

Передбачається що партнерство між державою і приватним сектором повинно вибудовуватися на принципах: прозорості; конкуренції; підзвітності; законності; зрозумілості і передбачуваності; врахування специфіки; економічної та фінансової сталості; гнучкості; рівності; соціального залучення [76].

Формування ДПП в інноваційній сфері, як інституційному та організаційному альянсі державної влади та бізнесу, має відповідати умовам нестабільної економіки та ґрунтуватися на наступних методологічних засадах [77]:

• партнерство має відповідати цілям інноваційного розвитку економіки країни та її суб'єктів;

• партнерство має бути підпорядковане вирішенню не лише поточних, а й стратегічних завдань розвитку інноваційної економіки країни загалом та її суб'єктів окремо;

• дотримання рівності інтересів сторін та свобода вибору дій;

• невтручання держави у сферу відповідальності приватного партнера;

• конкурентність та відповідальність за виконання умов контракту. У різних країнах використовують найрізноманітніші форми та типи партнерських відносин між державою та бізнесом.

Тимчук О.Г., Нікітюк Л.Г., Горбачовська О.Ю. зазначають, що «основні принципи, на основі яких повинна вибудовуватися система фінансування інноваційної діяльності в будь-якій сфері, включають множинність джерел фінансування різних форм власності, що ускладнює процеси оцінки ефективності інноваційного проекту в цілому і для окремого його учасника, але дозволяє збільшувати швидкість експериментального впровадження інновацій, їх дифузії, комерціалізації і як результат збільшення обсягу фінансових ресурсів, які можуть бути реінвестовані або вилучені з проекту як прибуток. Не менш важливим є адаптивність і гнучкість системи фінансування та її окремих елементів, що дозволяє враховувати умови кон'юнктури ринку, що динамічно змінюються. Система фінансування інноваційних проектів повинна також корелювати із загальноприйнятими принципами здійснення державних замовлень та послуг, основні з яких відповідальність, прозорість, співвідношення ціни та якості та чесна конкуренція» [75].

Гончаренко Л.П. зазначає «загалом, у рамках світового досвіду взаємодії держави та приватного сектора у напрямі розвитку інноваційної сфери можна виділити основні принципи, на яких засновані сучасні форми ДПП:

1. Бюджетне фінансування має виступати каталізатором інноваційних процесів, тобто лише після того, як бізнес „ побачить” ефективність реалізації інноваційних проектів з допомогою державних коштів, можна розраховувати з його зацікавленість.

2. Співфінансування проектів з боку держави за збереження управління проектами бізнесом або спеціалізованими посередницькими організаціями.

3. Реалізація функцій підтримки держави інноваційних компаній через бізнес-посередників, оскільки іноді чиновники не мають достатньої кваліфікації для оцінки якості проектів, що подаються на розгляд, та не можуть адекватно оцінити пов'язані з ними ризики.

4. Використання різних підходів держави до активізації інноваційної діяльності як за рахунок адміністративної мотивації існуючих інноваційних підприємств, так і шляхом створення інноваційних бізнес-одиниць.

5. Розвиток інноваційних кластерів, у межах яких можливий ефективний обмін кращим досвідом між малим та середнім бізнесом, зокрема за участю державних структур.

6. Розвиток системи неформальних взаємодій між новаторами, що дозволяє полегшити взаємний обмін інформацією та фінансовими засобами. 7. Удосконалення нормативно-правової бази, законодавчого оформлення оригінальних управлінських рішень з урахуванням особливого статусу вчених та наукових організацій, можливостей прямого та непрямого фінансування передачі технології та створення інфраструктури [78, с. 104]».

Проаналізувавши підходи науковців до визначення принципів державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку, вважаємо що до них слід також віднести максимальну економічну

ефективність здійснення державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку та забезпечення ефективного управління об'єктами державної власності у сфері інноваційного розвитку.

Інструменти та умови інвестування проектів ДПП в інноваційній сфері є [79]:

- забезпечення засобами реалізації проекту достатніми фінансовими;

- наявність необхідної інноваційної інфраструктури для реалізації проекту, в тому числі створення спеціалізованої компанії, що становить проект ДПП;

- наявність техніко-економічного обґрунтування та бізнес-плану, з урахуванням визнаних міжнародних методик та умов фінансування;

- наявність довгострокових державних фінансових гарантій;

-остаточна готовність проекту відповідно до проектної та фінансової концепції;

- наявність всіх правових умов реалізації проекту, зокрема контрактів, ліцензії та др.;

- підтримка проекту з боку регіональних органів влади;

- справедливе розподілення проектних ризиків між усіма учасниками проекту.

Для України, з метою розвитку державно-приватного партнерства в сфері інновацій, необхідним є удосконалення механізму (організаційного та правового) державно-приватного партнерства, що можна зробити шляхом удосконалення законодавства, вивчення міжнародного досвіду та запозичення кращих практик.

На сьогоднішній день в України більшість наукових організацій є власністю держави та залежні від її фінансування, а свою чергу приватний сектор недостатньо зацікавлений в та виділяє недостатньо

коштів в науку та інновації. Саме тому першочерговим завданням удосконалення механізму реалізації державно-приватного партнерства в сфері інновацій є посилення зацікавленості приватного сектору в розвитку інновацій [161].

Можна говорити про такі основні напрями програм ДПП: стимулювання співпраці між науковим і промисловим секторами економіки; підтримка високотехнологічних start-up і «spin-off» компаній; сприяння трансферу технологій; формування інноваційних кластерів. При цьому програми ДПП, як правило, мають комплексний характер і спрямовані на одночасне вирішення кількох завдань. Наприклад, участь держави у створенні різних дослідницьких центрів і технопарків можна розглядати як внесок у розвиток інноваційної інфраструктури, підтримку малих інноваційних підприємств і стимулювання кооперацийних зв’язків між наукою та бізнесом [80].

Нікітін А. та Милостива І. зазначають, що «для впровадження системи ДПП в Україні необхідно створити умови для балансу інтересів держави та інвертора і внести відповідні зміни до законодавства, зокрема:

- потрібно розмежувати поняття ДПП і концесії та визначити взаємозалежність обсягу обов'язків концесіонера від обсягу його інвестицій;
- важливою умовою для розвитку ДПП є впровадження стандартизованих інструментів оцінки потенційних проектів;
- підлягає врегулюванню порядок повернення вкладених інвестицій у разі розірвання договору;
- необхідно створити систему управління та розподілу фіскальних і фінансових ризиків учасників;
- важливо чітко розмежувати компетенції органів державної влади;

- потребує уваги питання надання державним партнером довгострокових бюджетних зобов'язань, що сприятиме підвищенню зацікавленості потенційного інвестора;
- вдосконалення потребує процедура проведення конкурсу, адже чинне законодавство взагалі не визначає порядку ознайомлення потенційних інвесторів з проектами, що значно звужує коло зацікавлених інвесторів;
- необхідно вирішити проблему відсутності вимог до структури та змісту конкурсних пропозицій, методики оцінки пропозицій» [81].

На нашу думку, шляхи удосконалення державно-приватного партнерства сфері інновацій полягають у наступному:

- удосконалення законодавчої бази, що регулює державно-приватне партнерство;
- розробка принципів взаємовідносин між державою і приватним сектором в процесі реалізації державно-приватного партнерства та удосконалення інституційної моделі реалізації державно-приватного партнерства в сфері інновацій.
- удосконалення алгоритму реалізації державно-приватного партнерства в сфері інновацій, шляхом забезпечення використання різних форм і інструментів державно-приватного партнерства;
- формування системи державної підтримки результатів інноваційної діяльності та формування у підприємців мотивації до розвитку інноваційної діяльності [145, 160].

У законодавстві України на сьогоднішній день неурегульовані механізми державно-приватного партнерства в інноваційній сфері, зокрема у Законі України «Про державно-приватне партнерство» не включено до пріоритетних сфер застосування державно-приватного

партнерства інноваційну сферу, проте слід відмітити, що це не заборонено.

Реалізація окремих заходів державно-приватного партнерства урегульовано Законами України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків».

В результаті аналізу нормативно-правового регулювання державно-приватного партнерства було встановлено, що в Україні переважає договірна форма державно-приватного партнерства.

На нашу думку, на сьогоднішній день необхідним є удосконалення правового механізму реалізації державно-приватного партнерства у сфері розвитку інновацій, зокрема необхідність внесення деяких змін у Закон України «Про державно-приватне партнерство», визначивши пріоритет останнього над положеннями галузевих законів, які стосуються відповідної сфери. Необхідність вбачаємо у визначенні та закріплені основних задач ДПП та визначені та закріплені основних положень державно-приватного партнерства в інноваціях.

Необхідним з позиції удосконалення механізму реалізації державно-приватного партнерства в сфері інновацій є дослідження та удосконалення алгоритму його здійснення.

Овсянюк-Бердадіна О.Ф. зазначає, що «розвиток успішного державно-приватного партнерства потребує ретельного опрацювання широкого спектру питань. У зв’язку з цим практичні кроки з впровадження державно-приватного партнерства повинні розпочинатись після того, як проаналізовані наступні ключові питання:

- етап 1 – оцінка можливостей для надання послуг в рамках державно-приватного партнерства;

- етап 2 – підготовка до надання послуги або реалізації проекту в рамках державно-приватного партнерства;

- етап 3 – вибір партнера;

- етап 4 – переговорний процес та укладання договору;

- етап 5 – виконання та моніторинг контракту» [82].

Криничко Л.Р., Криничко Ф.Р., Петрик С.М. до етапів ДПП відносять:

- прийняття рішення про проект державно-приватного партнерства;

- вибір форми реалізації державно-приватного партнерства;

- вибір приватного партнера;

- договірний процес;

- формування ресурсів для реалізації проекту державно-приватного партнерства;

- реалізація проекту державно-приватного партнерства;

- контроль за виконанням проекту з боку держави як регулятора та як державного партнера;

- припинення реалізації проекту державно-приватного партнерства;

- приймання-передача результатів реалізації проекту державно-приватного партнерства [83].

На нашу думку, етапи проведення державно-приватного партнерства в сфері розвитку інновацій передбачають:

1. Ініціювання проекту;

2. Розробку і експертизу проекту;

3. Проведення конкурсу;

4. Укладання угоди;

5. Реалізацію проекту;

6. Моніторинг і контроль реалізації проекту;

7. Аналіз одержаних результатів ДПП та розробка нових (більш досконалих) моделей ДПП.

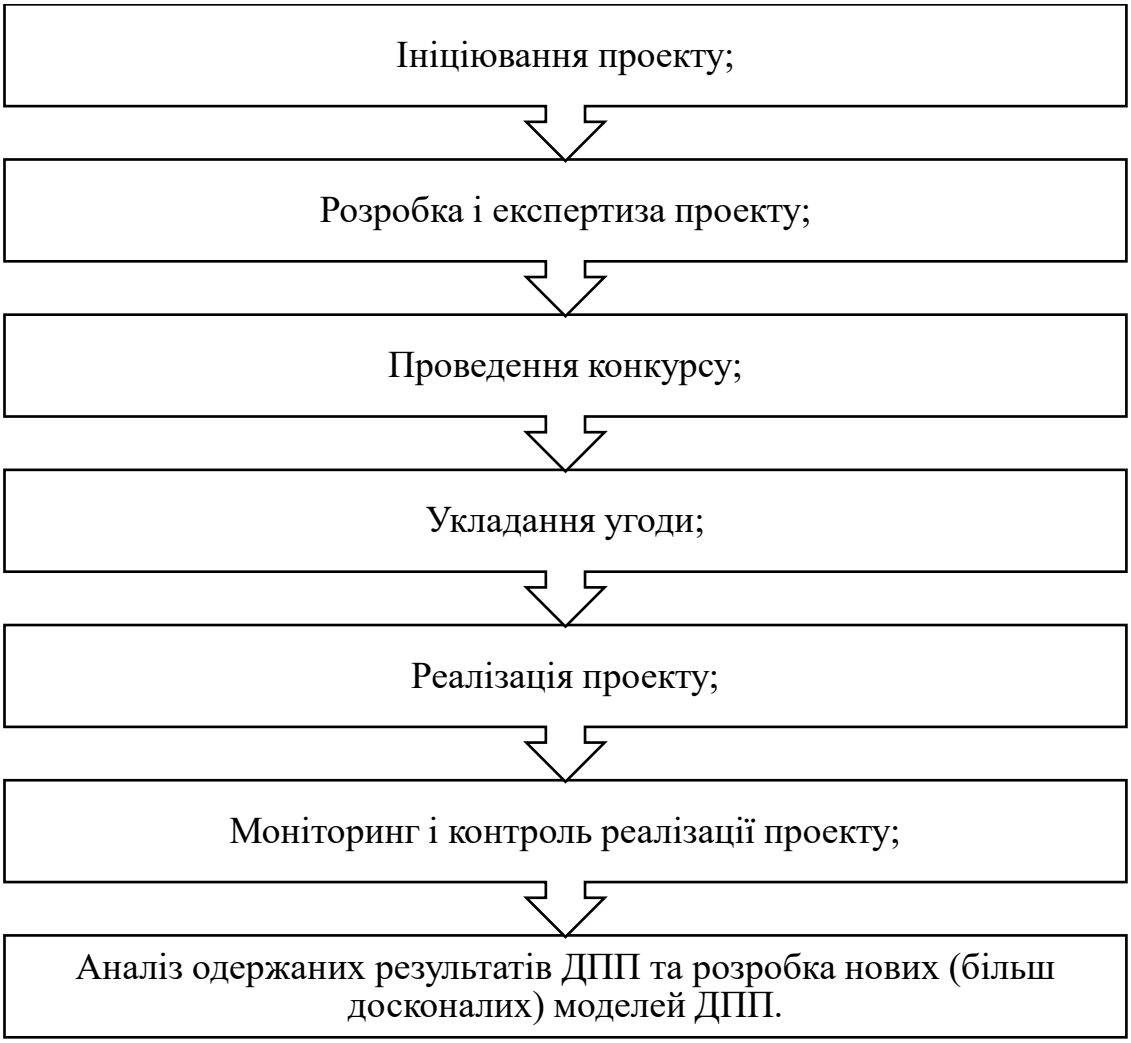

Рис. 3.1. Етапи проведення державно-приватного партнерства в сфері розвитку інновацій

Формування та вираження ініціативи проекту може бути (як державою, так і приватним партнером). *Перший етап* «ініціювання проекту», який включає в себе пошук потенційних приватних партнерів, може здійснювати як органами влади у сфері інноваційної діяльності, так і самостійно інноваційними центрами, технопарками, технополісами тощо.

Другий етап включає в себе розробку і експертизу проекту. Даний етап передбачає також оцінку значимості та прогнозування ефективності потенційного проекту та аналіз відповідності потенційного проекту ДПП щодо відповідності його стратегічним цілям інноваційного розвитку України.

Третій етап «проведення конкурсу». Організація та проведення конкурсу забезпечуються державним партнером.

Конкурс проводиться такими етапами:

- оголошення конкурсу;
- попередній відбір претендентів (прекваліфікація);
- подання конкурсних пропозицій учасниками;
- оцінка конкурсних пропозицій та визначення переможця конкурсу;
- укладення договору державно-приватного партнерства [84].

Четвертий етап «укладання угоди». Характеризуючи даний етап слід наголосити на важливості діалогу держави та приватного бізнесу з приводу майбутнього проекту ДПП, розподілу ролей між учасниками державно-приватного партнерства та безпосередньо підписання одоговору між ініціатором проекту органам влади у сфері інноваційної діяльності, самостійними інноваційними центрами, технопарками, технополісами та переможцем конкурсу (приватним сектором), що містить детальну інформацію про його предмет. В договорі обов’язково мають бути відобра-жені державні пільги та заохочення для приватного партнера, порядок фінансування наукових досліджень розподіл ризиків [162].

П’ятий етап «реалізацію проекту» передбачає виконання прийнятих зобов'язань у межах державно-приватного партнерства.

Шостий етап «моніторинг і контроль реалізації проекту» та *сьомий етап* «аналіз одержаних результатів ДПП та розробка нових (більш досконалих) моделей ДПП» покладається на державний сектор.

Цікавою є думка Розума Г. М., який описуючи партнерство між бізнесом і державою в процесі комерціалізації інновацій, де ініціатором виступає організація-споживач, виділяє такі етапи:

«1 етап. Організація усвідомлює необхідність інноваційної модернізації, але не знає, де знайти виробника нововведення. Компанія звертається в Брокерський центр комерціалізації інновацій із запитом про пошук виробника інновації.

2 етап. Брокерський центр комерціалізації інновацій здійснює процес пошуку потенційних клієнтів на основі інформації, наданої організацією-споживачем. Подає заявки декільком постачальникам-виробникам інновація, якими виступають НДІ, ВНЗ, КБ тощо.

3 етап. У тому випадку, якщо постачальники нововведень розглядають заявку перспективною, але самі не мають повної можливості її здійснити, в свою чергу, подають запит про можливість розробки інновації в тимчасовий творчий колектив.

4 етап. Якщо останні дають позитивну відповідь, то постачальники надають в Брокерський центр комерціалізації інновацій інформацію щодо наявності та вартості й терміни створення інновації.

5 етап. Брокерський центр комерціалізації інновацій формує комерційну пропозицію на створення інновації і надають його організації-споживачу.

6 етап. Якщо при вивченні комерційної пропозиції організація-споживач усвідомила необхідність фінансової підтримки для покупки інновації, то вона звертається в Брокерський центр комерціалізації інновацій для щодо позову інвесторів» [85].

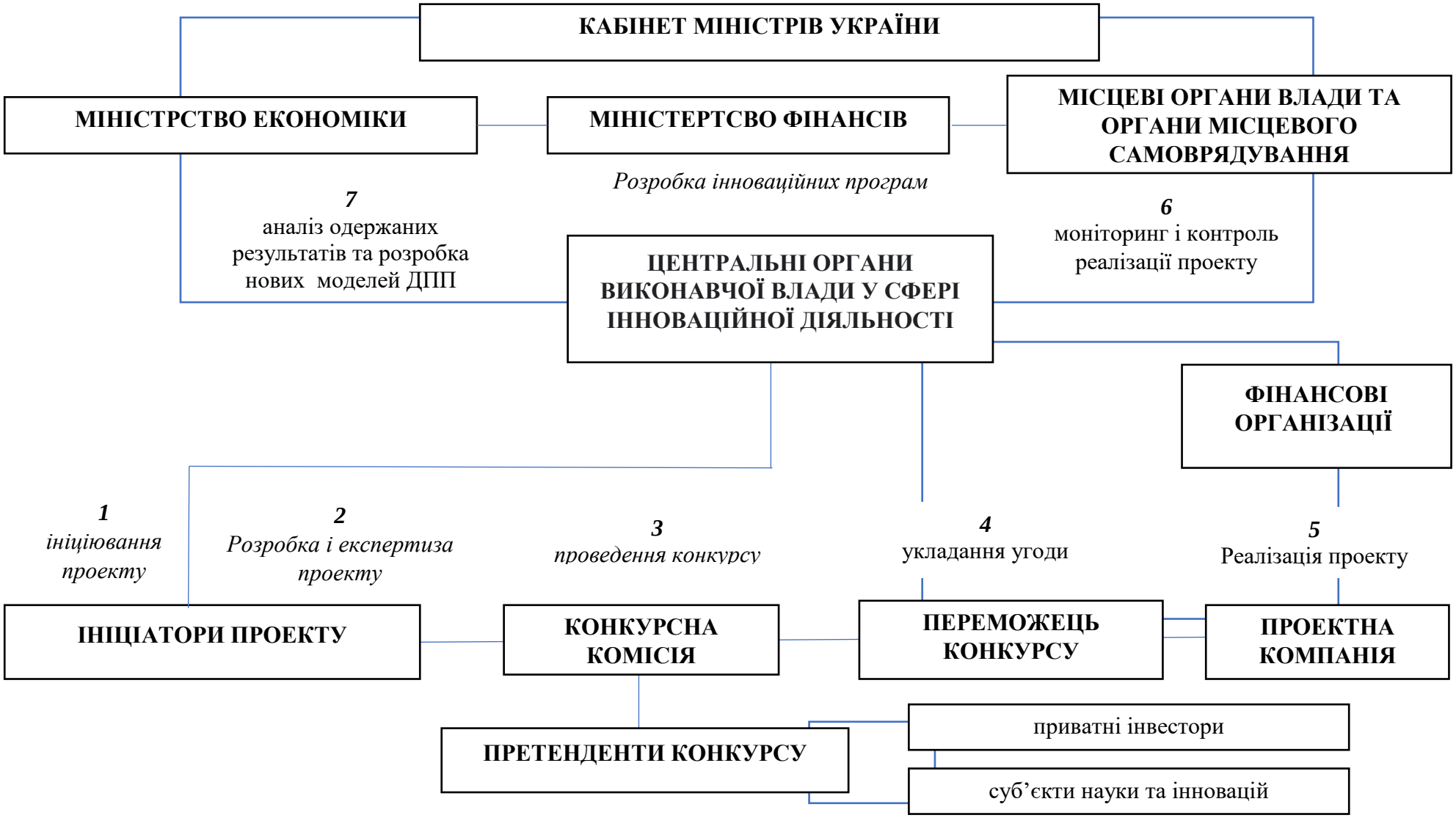

Рис. 3.2. Алгоритм реалізації державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку

Важливим при реалізаціє державно-приватного партнерства є взаємодія та узгодження мети, інтересів та функцій державного та приватного секторів.

Метою державно-приватного партнерства для приватного сектору є отримання та збільшення прибутку, підвищення репутації. В свою чергу метою державного сектору є збільшення обсягів та покращення якості послуг, раціональне управління державною власністю [161].

Держава, забезпечуючи права власника, носія суспільних інтересів, виявляє необхідність державно-приватних угод у тих або інших сферах економіки, встановлює цілі проекту, визначає його вартісні і якісні параметри, специфічні форми фінансування, визначає принципи проведення конкурсу для вибору приватних партнерів, забезпечує домовленість між учасниками угоди про поділ ризиків, здійснює контроль і оцінку виконання приватними партнерами умов угоди і ін. Окрім функцій, обумовлених угодою, від держави потрібні політичні зусилля, пов'язані з урегулюванням відносин суспільства і бізнесу до конкретного проекту державно-приватного партнерства. Приватний партнер здійснює оперативну діяльність на різних стадіях реалізації проекту: участь у його розробці, фінансуванні, створенні предмета проекту, експлуатацію, ефективне управління, практичну реалізацію послуг споживачам і ін. [86].

На сьогоднішній день існує потреба в удосконаленні інституційно моделі механізму державно-приватного партнерства інноваційного розвитку, зокрема в частині узгодження повноважень та функцій відповідних органів влади. Міністерство економіки України є спеціально уповноваженим органом з питань державно-приватного партнерства. Одне з основних його завдань – формування та забезпечення реалізації політики у сфері ДПП. Міністерство проводить моніторинг ефективності

діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері державно-приватного партнерства; здійснює методологічне забезпечення проведення перевірки виконання договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства; проводить моніторинг, узагальнення та оприлюднення в установленому порядку результатів здійснення державно-приватного партнерства, зокрема оцінку та моніторинг загального рівня ризиків державного партнера в договорах, укладених у рамках державно-приватного партнерства; проводить моніторинг дотримання вимог законодавства у сфері державно-приватного партнерства, зокрема під час проведення конкурсів з визначення приватного партнера; бере участь в організації навчання і підвищення кваліфікації фахівців у сфері державно-приватного партнерства; веде облік договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства, зокрема концесійних договорів; проводить моніторинг виконання договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства, зокрема концесійних договорів [87].

Окрім того, інші центральні органи виконавчої влади беруть участь у реалізації політики ДПП у відповідних сферах. Місцеві органи влади формують і забезпечують реалізацію політики розвитку ДПП на відповідному рівні управління.

Проаналізувавши повноваження органів влади [88-92], було встановлено, що функцій дублюються, що призводить до суперечностей між органами, необхідним є чітке визначення завдань, повноважень та функцій. В Законі України «Про державно-приватне партнерство» необхідно чітко прописати питання державного регулювання ДПП та визначити компетенції органів влади.

Кабінет Міністрів України має :

- розробити основні напрями державної політики у сфері державно-приватного партнерства та організує їх здійснення;

- визначати порядок підготовки, розгляду та оцінки пропозицій щодо реалізації проектів

- здійснювати інші повноваження.

Компетенція центрального уповноваженого органу з державного планування у сфері державно-приватного партнерства – *Міністерства економіки України має полягати у:*

- реалізації у межах своєї компетенції державної політики у сфері державно-приватного партнерства;

- проведенні моніторингу ефективності діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері державно-приватного партнерства;

- здійсненні міжгалузевої координації та методологічного керівництва у галузі державно-приватного партнерства;

- формуванні переліку проектів державно-приватного партнерства, що плануються до реалізації;

- здійсненні методологічного забезпечення проведення перевірки виконання договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства;

- погодженні конкурсної документацію проекту державно-приватного партнерства;

- розробленні та затвердженні приблизного переліку ризиків , що виникають на різних етапах державно-приватного партнерства;

- розробленні та затвердженні правил планування та реалізації проектів державно-приватного партнерства;

- проведенні моніторингу, узагальнення та оприлюднення в установленому порядку результатів здійснення державно-приватного партнерства;

- проведенні моніторингу дотримання вимог законодавства у сфері державно-приватного партнерства, зокрема під час проведення конкурсів з визначення приватного партнера;

- участі в організації навчання і підвищення кваліфікації фахівців у сфері державно-приватного партнерства;

- веденні обліку договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства, зокрема концесійних договорів; проведенні моніторингу виконання договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства, зокрема концесійних договорі;

- веденні переліку недобросовісних потенційних приватних партнерів, що формується на підставі рішень судів;

- здійснені інших повноваження.

Центральний органи виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності у сфері державно-приватного партнерства має:

- реалізувати у межах своєї компетенції державну політику у сфері державно-приватного партнерства сфері інноваційного розвитку;

- розробляти та затверджувати типову конкурсну документацію проекту державно-приватного партнерства та типові договори державно-приватного партнерства за способами здійснення державно-приватного партнерства у сфері інноваційного розвитку;

- здійснювати організацію конкурсу та прямих переговорів щодо визначення приватного партнера щодо проектів державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку;

- укладати договір державно-приватного партнерства у сфері інноваційного розвитку;

- здійснювати моніторинг реалізації проектів державно-приватного партнерства та спрямовує результати моніторингу до Міністерства економіки України;

- організовувати залучення нових приватних партнерів у разі дострокового припинення раніше укладеного договору державно-приватного партнерства щодо об'єктів державно-приватного партнерства в сфері інновацій;

- здійснювати інші функції.

Міністерство фінансів України у сфері державно-приватного партнерства має:

- розглядати та оцінювати пропозиції щодо реалізації проектів державно-приватного партнерства;

- брати участь у роботі комісії з проведення конкурсу;

- здійснювати інші повноваження.

Місцеві виконавчі та органи місцевого самоврядування у сфері державно-приватного партнерства мають:

- забезпечувати реалізацію єдиної державної політики у сфері державно-приватного партнерства на території адміністративно-територіальної одиниці;

- вносити пропозиції організатору конкурсу щодо проектів державно-приватного партнерства для вирішення питань, пов'язаних з дотриманням соціально-економічних та екологічних інтересів населення відповідного регіону, під час укладання договорів державно-приватного партнерства;

- виступати організаторами конкурсу щодо місцевих проектів державно-приватного партнерства;

- здійснювати підготовку, розгляд та оцінку пропозицій щодо реалізації проектів державно-приватного партнерства;

- брати участь у роботі комісії з проведення конкурсу шляхом направлення своїх представників;

Рис. 3.3. Механізм реалізації ДПП в сфері інноваційного розвитку

- укладати договори державно-приватного партнерства за місцевими проектами державно-приватного партнерства;

- здійснювати моніторинг договорів державно-приватного партнерства та реалізації місцевих проектів державно-приватного партнерства;

- формувати перелік місцевих проектів державно-приватного партнерства, що плануються до реалізації;

- здійснювати інші повноваження.

В результаті проведеного дослідження удосконалено механізм реалізації державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку. Ідентифіковано мету, яка полягає у забезпечені довгострокового співробітництва між державою та приватним сектором шляхом об'єднання ресурсів для підвищення рівня інноваційної діяльності, визначено завдання та принципи реалізації ДПП в сфері інноваційного розвитку. Досліджено алгоритм реалізації та повноваження суб'єктів ДПП, зокрема запропоновано удосконалити інституційну модель в частині функцій та повноважень суб'єктів державного регулювання ДПП в сфері інноваційного розвитку.

3.2. Стратегічні напрямки підтримки державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку

Протягом останнього десятиліття державно-приватному партнерству приділяється все більша увага в усьому світі. Сьогодні розвиток державно-приватного партнерства (ДПП) має велике значення для реалізації громадських інфраструктурних проектів в усьому світі.

Світовий досвід реалізації державно-приватного партнерства показує, що економічна політика та практика партнерства держави та приватного сектору формуються у контексті основних положень теорії змішаної економіки. Створюючи та заохочуючи відносини партнерства,

держава поповнює арсенал ефективних методів господарювання, перекладаючи функції управління належною йому власністю на приватний сектор, який, у свою чергу, користуючись державними активами та гарантіями, привносить у виробництво організаційний досвід, знання, ноу-хау, здійснює інвестиції, мінімізує ризики підприємницької діяльності. Параметри партнерства є механізмом, що сприяє гармонійному розвитку економіки та гарантує захист інтересів різних верств суспільства держави. У разі, коли у форматі державно-приватного партнерства коректно вирішують протиріччя, що виявляються між обслуговуванням суспільних інтересів та забезпеченням прибутку, спостерігається динаміка розвитку, формується висока культура взаємодії влади та бізнесу, що позитивно впливає на соціально-економічні відносини у країні, регіоні та місті. Нині сфера партнерських відносин поширюється на вирішення завдань розвитку підприємництва, активізації інноваційної діяльності, організації кластерів товаровиробників.

Партнерство з приватним бізнесом дозволяє владі залучити до державного сектору економіки додаткові ресурси та, насамперед, інвестиції, послабити гостроту бюджетних проблем, перекласти на підприємницький сектор основну частину ризиків та водночас зберегти об'єкти користування у державній власності.

Особливої актуальності становлення та розвитку ДПП набувають у сучасних умовах глобалізації економіки та інтернаціоналізації виробництва. Державно-приватне партнерство за участю іноземного капіталу дозволяє Україні інтегруватися у світову економіку та отримувати необхідний досвід та передові технології. Взаємодія держави з транснаціональними компаніями (ТНК) у глобальному контексті є важливою умовою підтримки та підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва.

Враховуючи обсяги укладених і завершених угод, можна припустити, що у світі існує велика різноманітність форм і моделей класифікації державно-приватного партнерства, що в свою чергу негативно впливає на розуміння їх переваг і недоліків бізнес-спільнотою, який є одним з основних гравців у моделях ДПП. Аналізуючи розвиток державно-приватного партнерства (ДПП) в інноваційній сфері, слід мати на увазі, що така співпраця здійснюється в різних формах, що відображені у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Класифікація форм і моделей державно-приватного партнерства

Вид моделі	Зміст і короткий опис				
	Відносини власності	Координаційні заходи	Форми	Механізми	Сфера застосування
Модель оператора	Власність-приватна-державна; управлінська-приватна; фінансування-приватне	Розмежування відповідальності підконтрольної функції держави	Договір	BOT, DBFO, BOOT, BOO, ROT, LROT	Житлово-комунальні послуги, інфраструктура
Модель співпраці	Власність-приватна-державна; управління-приватне-державне; фінансування-приватне-державне	Спільна проектна кампанія приватного інвестора та держави	Договір	BOT, DBFO, BOOT, BOO, ROT, LROT	Соціально-культурна сфера, інфраструктура
Концесійна модель	Власно-держава; управління-приватне-державне; фінансування-приватне-державне.	Довгострокова взаємодія держави та бізнесу на основі концесії, виключення передачі права власності приватним підприємницьким структурам	Концесійна модель	BTO	У всіх галузях народного господарства відповідно до законодавства, інновації, розвиток територій
Договірна модель	Власність - приватна - державна; управління - приватне; фінансування - приватне	Проведення діяльності на основі висновку різних видів договори з державним майном	Договір	BOT, DBFO, BOOT, BOO, ROT, LROT	Енергетика, інфраструктура

Модель лізингу	Власність - приватна; управління - приватне - державне; фінансування - приватне - державне.	Спільна діяльність на основі договорів лізингу, за якими приватні підприємницькі структури передають майно у державну власність	Договір	BOT, DBFO, BOOT, BOO, ROT, LROT	Будівництво та управління громадськими будівлями, інфраструктурою

Наведена в таблиці 3.1 класифікація форм і моделей державно-приватного партнерства дозволяє вибрати необхідну модель і форму в конкретних економічних умовах їх реалізації. У рамках цієї класифікації виділяють такі моделі з особливостями їх змісту: модель оператора, модель співпраці, модель концесії, договірна модель та модель лізингу. Зміст кожної моделі відрізняється відносинами власності, порядком взаємодії, формами, механізмами та сферами застосування.

Найбільш традиційною і поширеною слід вважати контракт на виконання, постачання товарів і послуг, робіт для суспільних (державних і муніципальних) потреб. Ефективна співпраця в рамках даної форми передбачає розробку розгалуженого контрактного права і створення відповідної інфраструктури державних закупівель. Прикладом успішного впровадження даної форми ДПП можуть служити США [93].

Іншою формою ДПП є модель оператора – передача державою приватному підприємству на певних комерційних умовах функцій використання, управління і фінансування суспільного (державного і муніципального) майна, при збереженні за державою права власності на це майно. У інноваційній діяльності ця форма може широко використовуватися для підтримки інноваційної діяльності шляхом оренди приміщень і лізингу необхідного устаткування на пільгових економічних умовах [94].

Модель співпраці – модель спільної проектної компанії у власності, фінансуванні і управлінні якої одночасно беруть участь держава і приватні інвестори. Це модель використовується в сферах, де важко розділити відповідальність між партнерами. До такої сфери належать НДДКР і

фундаментальні наукові дослідження. У США розвиток цієї форми партнерства привів до формування державних кооперативних програм по розробці нових технологій, що фінансуються бюджетом і корпораціями за принципом спільного покриття витрат. Найважливішою умовою такої співпраці є регулювання прав на подальше комерційне використання результатів такої спільної діяльності [95].

Не дивлячись на відсутність універсальної моделі державно-приватного партнерства, кілька факторів постійно стають основними у розробці та реалізації успішних схем ДПП. Зокрема, належне управління та громадське лідерство є ключовими факторами, що забезпечують успіх державно-приватного партнерства. Вони включають встановлення чітких цілей та заходів/відповідальності, чітко визначених для кожного учасника, оперативні правила та впровадження регулярного моніторингу та оцінки, прозорість, консультації із зацікавленими сторонами та створення стратегій вирішення спорів та виходу (OECD, 2015). Іншими важливими факторами є наступні:

– чітке визначення систематичних невдач, які необхідно подолати;

– довгострокові (безстрокові) стабільні зобов'язання уряду;

– ретельний відбір учасників та визначення їхнього вирівнювання/комплементарності;

– відповідне планування, визначення запитів/відповідальності та механізми обміну інформацією;

– включення освітньої мети та однакового акценту на всіх чотирьох основних цілях (дослідження, співпраця, освіта та застосування результатів);

– чітка структура управління;

– рада зацікавлених сторін, яку очолює незалежний представник галузі/дослідницького сектору;

– масштаби та ресурси партнерства;

– стабільність персоналу [158].

Результативність та успіх державно-приватного партнерства у багатьох випадках також залежить від додаткових нормативних баз, які формують взаємодію між громадськими організаціями, науковими колами та промисловими установами. Приклади регуляторних заходів для стимулювання ДПП в інноваційному секторі включають податкові стимули, фінансування на основі ефективності, системи винагород для дослідників та законодавство про інтелектуальну власність (наприклад, Закон Бая Дола). Так, наприклад Бельгія збільшила податковий кредит із заробітної плати для висококваліфікованих дослідників, які беруть участь у співпраці в галузі наукових досліджень. У 2013 році Нідерланди запровадили «Правила гри для державно-приватного співробітництва», спільно визначені великою кількістю суб'єктів STI. Кодекс практики прагне зробити зв’язок між фундаментальними дослідженнями та провідними секторами більш прозорими. Починаючи з 2017 року Норвегія запровадила індикатор третьої сторони для пошуку показників вищих навчальних закладів, який дозволяє визначити компонент, що ґрунтується на ефективності фінансування блокових грантів [96].

Створення найбільш сприятливих умов для підприємницької ініціативи, підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств, розширення їх можливостей працювати на відкритих світових ринках в умовах жорсткої конкуренції є одним із пріоритетних завдань економіки. Вирішення цього питання вбачається, передусім, у консолідації державних, приватних бізнес-структур, державних інтересів, а точніше – у консолідації державного та приватного капіталу, інтелектуальних та людських ресурсів.

Загалом схема інтеграційної взаємодії держави, бізнесу та науки представлена на рисунку 3.1.

Рис. 3.1. Схема інтеграції держави, бізнесу та науки у процесі реалізації державно-приватного партнерства

Джерело: (складено автором)

Державно-приватне партнерство полегшує вихід на світові ринки капіталів, стимулює залучення іноземних інвестицій у реальний сектор економіки. Для економіки регіонів це партнерство має особливе значення, оскільки на його основі більш активно розвиваються ринки капіталу, товарів та послуг. У той самий час хеджування ризиків між учасниками угоди здійснюється основі домовленостей сторін. У разі становлення партнерських відносин зазнають істотних змін відносини власності,

складаються нові моделі фінансування, з'являються ефективніші методи управління. Таким чином, взаємодію держави та приватного сектору можна охарактеризувати як довгострокове партнерство, яке за своєю економічною природою є розвитком традиційних механізмів господарських взаємовідносин між державною владою, наукою та приватним сектором.

Державно-приватне партнерство за своїм змістом є інноваційною, економіко-правовою моделлю розвитку суспільного сектора країни. Як показує вітчизняний та зарубіжний досвід, взаємодія державного та приватного секторів дозволяє розв’язати ряд завдань в сфері розвитку інфраструктури, що дозволяє покращити якість інфраструктурного обслуговування, підвищує рівень управління інфраструктурними об’єктами та сприяє їх ефективному розвитку. Систему взаємовідносин державного та приватного партнера в сфері інноваційного розвитку представлено на рис. 3.2.

Ініціювати проект державно-приватного партнерства може як приватний, так і державний партнер. Державний партнер ініціює проекти національного значення. Так, в інноваційній сфері це можуть бути наступні проекти: проект створення нафтохімічного кластера, проект створення міжнародного дослідницького консорціуму, проект створення технопарку, проект створення високотехнологічного інноваційного продукту та ін. Відносини державно-приватного партнерства можуть реалізовуватись у різних сферах діяльності: транспорті, комунальному господарстві, енергопостачанні, зв'язку та телекомунікацій, охороні здоров'я, освіті, культурі, туризмі та спорті, соціальному обслуговуванні, інноваційній діяльності [161].

Специфіка інноваційної діяльності накладає відбиток на типи та моделі державно-приватного партнерства в інноваційній сфері. Особливість інноваційного процесу полягає у високому ризику та великих початкових витратах на інноваційну діяльність, а також у взаємозв'язку різних стадій інноваційного процесу, таких, як освіта, НДДКР, інвестиційна діяльність,

трансфер інновацій, виробництво, збут та обслуговування інноваційної продукції.

Рис. 3.2. Модель формування відносин державно-приватного партнерства в інноваційній сфері

Джерело: (складено автором)

Мотивація участі у партнерстві приватного сектора економіки, як правило, обумовлена можливостями отримання вищого прибутку та новими можливостями для розвитку інноваційного бізнесу. Однак, приватні компанії можуть також приєднатися до державно-приватного партнерства з більш специфічними мотиваціями, зокрема для забезпечення доступу до державного фінансування, доступу до результатів досліджень та розробок державного

сектора, доступу до державної інфраструктури, а також інформації та обладнання.

Мотивація участі у партнерстві державного сектора обумовлена як загальними, так і специфічними цілями. До загальних цілей умовно можна віднести: економічне зростання та забезпечення конкурентоспроможності науково-технічної продукції та послуг, стимулювання інноваційної активності виробників високотехнологічної продукції та послуг, створення нових наукомістких фірм та підтримка малих та середніх інноваційних підприємств, залучення позабюджетних джерел фінансування, підвищення ефективності державних витрат на дослідження та розробки. Більш специфічні цілі участі включають: розробку ключових технологій для державних потреб, залучення до економічного обігу та комерціалізації результатів досліджень та розробок, отриманих з використанням коштів державного бюджету, розвиток інфраструктури.

Механізми ДПП допомагають ефективно використовувати фінансові ресурси, досвід та професіоналізм приватного партнера при одночасному збереженні суспільного контролю над активами, зменшує навантаження на бюджет. Зважаючи на це, можна стверджувати про перспективність застосування ДПП в вітчизняній практиці. Проте для широкого впровадження ДПП в Україні варто створити відповідні передумови, про які йшлося раніше, та, відповідно, усунути проблеми, які перешкоджають їх розвитку [157].

Для урядів державно-приватне партнерство у галузі науки, технологій та інновацій дозволяє розробити політику досліджень та інновацій більш чутливою до змінної природи інновацій та соціальних і глобальних викликів. Для приватного бізнесу партнерство з державними дослідженнями сприятиме розвитку нових ринків або створенню цінностей через співпрацю та спільне виробництво. Для держави ДПП є привабливим інструментом для вирішення як ринкових, так і координаційних недоліків у дослідницькій та інноваційній

діяльності та залучення приватних інвестицій у діяльність. ДПП також є ключовим інструментом у вирішенні суспільних проблем у найближчі десятиліття, таких як зміна клімату, зелене зростання або енергоефективність.

Модальності державно-приватного партнерства різноманітна: спільні дослідницькі програми, технологічні/дослідницькі центри (з державно-приватним фінансуванням або іншими формами приватних внесків), програми закупівлі інновацій, розширення технологій та комерціалізації. ДПП в галузі досліджень та інновацій виходить за рамки докомерційних досліджень і може передбачати спільні інвестиції в технологічну інфраструктуру, розвиток людських ресурсів, тестування та розробку технологій, а також зобов'язання щодо комерціалізації (OECD, 2004, 2012) [154].

На сьогодні в Україні варто виокремити певні проблеми, пов'язані з реалізацією проектів ДПП. На основі аналізу вітчизняного ринку ДПП можна навести ряд загальних проблем і проблем, пов'язаних з реалізацією проектів ДПП в інноваційній сфері:

– відсутність системного розвитку ДПП в Україні (реально використовується підхід до формування проектів ДПП за принципом пошуку проекту з наявними бюджетними коштами, а не коштами на проект);

– відсутність єдиного програмного документа поетапної стратегії розвитку ДПП;

– відсутність інформаційного ресурсу, що висвітлює проблеми та перспективи розвитку ДПП, законодавчі ініціативи, новини суб'єктів інфраструктури ДПП, міжнародну практику, прозорий перелік проектів ДПП;

– відсутність досвіду реалізації проектів ДПП в інноваційній сфері, а також програм розвитку та нормативних документів щодо ДПП в інноваційній системі;

– закритий характер та конфіденційність реалізованих проектів ДПП та проектів, які реалізуються, що, у свою чергу, не дає повної картини для приватного інвестора, який є одним із найважливіших гравців та драйвером успішного проекту. Виходячи з цього, приватний інвестор з меншою ініціативою та бажанням буде ризикувати, вкладаючи свої або позикові кошти в певний проект, вбачаючи більшу невизначеність і конфіденційність ефективності раніше реалізованих проектів ДПП.

Враховуючи вищезазначені проблеми, які стримують розвиток державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку України, пропонуємо низку уточнень та поправок до організації процесу державно-приватного партнерства, урахування яких допоможе як збільшити охоплення, так і дозволить пересічному власнику бізнесу отримати реальний доступ до проектів ДПП.

По-перше, вважаємо, що з метою спрощення процедур планування проектів державно-приватного партнерства в Україні весь процес доцільно скоротити з 5 до 3 етапів, а саме: розгляд інвестиційної пропозиції, конкурс та укладання договору ДПП. Строки підготовки проектів державно-приватного партнерство можливо скоротити в середньому з 7 до 3 місяців. Одним із запропонованих нововведень є введення терміну «програмне ДПП», за якого весь вибір інвестора процедури будуть прописані в спрощеній формі в уряді та державних програмах без додаткової експертизи. Бізнес самостійно вирішуватиме, чи готовий він брати участь у цій програмі чи ні.

По-друге, пропонуємо, щоб державний орган, який уклав договір з приватним підприємцем, був зобов’язаний планувати та закладати витрати на відшкодування у своєму бюджеті. Такі зобов’язання не підлягають арешту, а платежі не можуть бути відстрочені. Дана рекомендація убезпечить власника бізнесу від непередбачених фінансових втрат, банкрутства та дозволить уникнути прострочення по позиках і кредитах у банках.

По-третє, сьогодні ведуться переговори з Мінекономрозвитку та Національним банком України щодо того, щоб багатомільярдні проекти державно-приватного партнерства стали ліквідною заставою для банків другого рівня. Механізм державно-приватного партнерства останні декілька років гальмується не лише через небажання комерційних банків кредитувати проекти особливого державного значення. У багатьох випадках вітчизняний бізнес не впевнений у тому, що після етапу власних витрат він гарантовано отримає державні кошти за реалізований проект.

Крім того, контрактні договори проектів державно-приватного партнерства зможуть змінити в майбутньому звичні тендери та конкурси, більшість з яких розраховані виключно на рік. Тим самим влада матиме змогу уникнути випадків роботи з недбалими підрядниками, оскільки спочатку проект ДПП реалізується за кошти інвесторів, які будуть зацікавлені у строковості здачі об’єкту в експлуатацію та якісній експлуатації.

Для успішного використання механізмів державно-приватного партнерства в інноваційному розвитку економіки України необхідна державна стратегія розвитку державно-приватного партнерства у складі державної інноваційної стратегії .

Державні програми інноваційного розвитку в рамках державно-приватного партнерства можуть мати такі цілі:

− підтримка малих та середніх інноваційних підприємств;

− активізація процесу трансферу результатів досліджень та розробок;

− комерціалізація інновацій, отриманих у державному секторі;

− створення кластерів товаровиробників у регіоні;

− міжнародне співробітництво [156].

Чинниками, що спонукають до розроблення стратегічних напрямків підтримки державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку України є:

– інфраструктурний розвиток посилює конкурентоспроможність країни та можливість зростання економіки;

– зменшення бюджетного навантаження при створенні необхідної інфраструктури;

– необхідність посилення державної мотивації та гарантій бізнесу для участі в реалізації інфраструктурних соціально важливих проектах (сфера освіти, охорона здоров'я, житлово-комунальне господарство та ін.);

– значний ступінь зносу основних фондів інфраструктурних об'єктів, моральна застарілість та інфраструктурні прогалини й нестача базової інфраструктури [152].

Перспективний розвиток державно-приватного партнерства передбачає вдосконалення існуючого регулювання та розвитку ДПП за такими напрямками:

– забезпечення єдиного стратегічного бачення розвитку ДПП на всіх рівнях влади;

– удосконалення чинної нормативно-правової бази регулювання ДПП з метою усунення невідповідностей та забезпечення простих та прозорих процедур при організації співпраці;

– приведення вітчизняної нормативно-правової бази до положень законодавства ЄС щодо регулювання ДПП;

– слід передбачити рівноправність державного (регіонального, місцевого) органу та приватного партнера – поки що держава не в повній мірі забезпечує гарантії приватному партнеру, оскільки її обов'язком є підтримка а не зобов'язання щодо фінансування об'єкта;

– вдосконалення нормативно-законодавчого поля ДПП слід побудувати за пропозиціями, представленими бізнесом;

– законодавчі норми повинні бути гнучкими та дозволяти побудувати співпрацю в різних форматах «держава – приватний партнер».;

– усунення корупційної складової у відносинах ДПП [97, 161]].

Розробка концептуальних положень стратегії формування та розвитку ДПП передбачає вибір стратегічних пріоритетів, формулювання мети, основних принципів, а також побудова концептуальної моделі розвитку інституту ДПП у регіонах країни. Метою розвитку державно-приватного партнерства є підвищення конкурентоспроможності регіонів у сфері системи освіти, інноваційної діяльності, системи охорони здоров'я, транспортної інфраструктури, екологічної безпеки.

Основними принципами розвитку інституту ДПП, на наш погляд, мають бути такі:

1. Принцип суспільної значущості, спрямованості задоволення громадських регіональних потреб.

2. Принцип інноваційності, оскільки кожен проект ДПП має містити інноваційні рішення соціально-економічних проблем регіону.

3. Принципи оптимізації управління проектами ДПП, до яких можна віднести:

– принцип законності, що передбачає формування доступної, прозорої нормативно-правової бази у сфері ДПП та неухильне її виконання;

– конкурсність як основний спосіб вибору приватного партнера;

– рівноправність, узгодження та облік взаємних інтересів при розподілі між партнерами ризиків та відповідальності;

– принцип терміновості, тобто дотримання термінів будівництва, повернення позикових коштів, окупності інвестицій та інновацій, партнерства;

– інформаційна відкритість у партнерстві.

Основні напрямки стратегії державно-приватного партнерства в інноваційній сфері наступні:

− вироблення та постійне коригування науково-інноваційної політики;

− об'єднання державної та приватної власності в рамках значущих інноваційних проектів на засадах прибутковості та повернення;

− сприяння, просування та поширення знань про державно-приватне партнерство;

− створення законодавчої бази науково-інноваційної діяльності з урахуванням стратегічних цілей, пріоритетів та політики у цій сфері;

− розробка програм розвитку ДПП в окремих секторах економіки;

− проведення заходів для підвищення довіри між партнерами та розвиток культури кооперування між державним та приватним партнерами;

− розробка форм та методів взаємодії органів державної влади, державних та приватних наукових та інноваційних інституційних одиниць;

− удосконалення податкової та митної політики, включаючи податкові та митні пільги;

− сприяння та партнерство у формуванні науково-інноваційної інфраструктури (технологічні центри, технопарки, центри колективного користування обладнанням, галузеві центри трансферу технологій та ін.);

− фінансування державою розвитку венчурних фондів, стартап-шкіл;

− державна підтримка малого та середнього бізнесу в інноваційній сфері;

− формування в країні елементів інституційного середовища ДПП: фінансово-економічних інститутів, які забезпечують інвестування та гарантування приватних інвестицій, незалежних організацій, які здійснюють експертизу проектів та консалтинг, керуючих компаній, асоціацій, об'єднань, фондів.

− підготовка фахівців у галузі ДПП та кадрів інвестиційних менеджерів;

− визначення фінансових взаємовідносин органів державної влади, державних та приватних наукових та інноваційних організацій [149].

Сукупність зазначених заходів має сприяти прискореному становленню конкурентоспроможної інноваційної системи України, а отже, – прискоренню модернізації національної економіки. Вирішення цих завдань, безумовно, вимагатиме як з боку держави, так і бізнесу творчого, підприємницького підходу, заснованого на пошуку та реалізації інновацій, причому не лише у

сфері виробництва, а й у сфері правління та організації інвестиційного проектування.

Концептуальна модель розвитку державно-приватного партнерства побудована на основі методології концепції «вирощування» інститутів, представленої у наукових працях Я. Кузьмінова, В. Радаєва, О. Яковлєва, Є. Ясіна «Інститути: від запозичення до вирощування» [98]. Основні положення запропонованої концептуальної моделі поширення державно-приватного партнерства у сфері інноваційного розвитку зображені на рисунку 3.3.

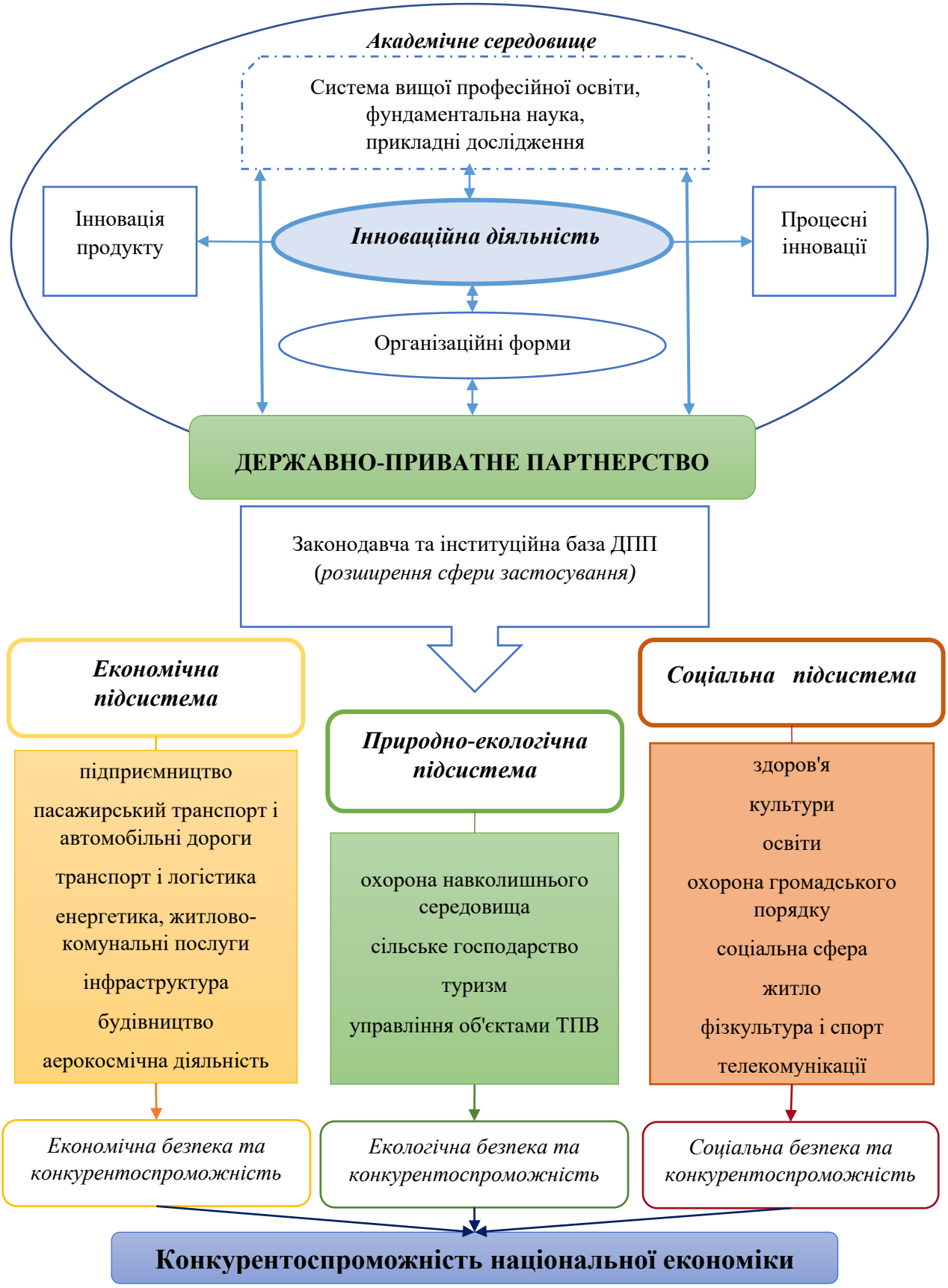

Рис. 3.3. Концептуальна модель розвитку державно-приватного партнерства

Джерело: (складено автором)

Центром моделі розвитку державно-приватного партнерства є система вищої професійної освіти, інтегрована з фундаментальною та прикладною наукою, що створює науково-освітнє середовище регіону. Саме освіта як система відтворення інтелектуального капіталу регіону є основним елементом моделі, що генерує виробництво, передачу та поширення знань, тобто є першою ланкою інноваційного циклу «освіта - дослідження - масовий розвиток інновацій». Центральна роль системи освіти в цій моделі зумовлена також тим, що саме людські ресурси є нині найважливішим джерелом багатства та конкурентоспроможності регіону. Крім того, за даними сучасних досліджень, рівень освіти населення, зайнятого в економіці регіонів України, справляє помітний позитивний і статистично значущий вплив на рівні виробництва в цих регіонах.

В академічному середовищі в обіг залучаються такі специфічні фактори виробництва, як знання та інформація. Інновація як кінцевий результат інноваційної діяльності втілюється у новому продукті, що впроваджується на ринок, новому чи вдосконаленому технологічному процесі чи новому підході до організації виробництва. При цьому державно-приватне партнерство виступає як організаційна інновація, як нова бізнес-модель, нова форма управління економікою, нова структура, що формується на основі економічних відносин конструктивної взаємодії держави та бізнесу.

На рисунку 3.3 зображено двосторонні стрілки між науково-освітнім середовищем регіону та державно-приватним партнерством. Це означає, що, з одного боку, ДПП є продуктом інновацій, з іншого боку, ДПП поширюється та проникає у сферу наукової та освітньої діяльності регіону, здійснюючи на регіональному рівні трансформацію економічних відносин.

Вважаємо, що процес підтримки державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку доцільно починати із системи вищої професійної освіти, оскільки, перш за все, необхідно готувати фахівців, які не лише знають теоретичні питання функціонування ДПП, а й є кваліфікованими у підготовці

проектів ДПП з навичками управління такими проектами, які володіють технологіями залучення інвесторів до проектів ДПП.

Подвійні стрілки, що з'єднують блок «Державно-приватне партнерство» з науково-освітнім середовищем, зокрема з блоками «Інноваційна діяльність» та «Система HVE, фундаментальна наука, прикладні дослідження», відображають поширення ДПП на ці сфери. Поширення державно-приватного партнерства на сферу освіти пов'язане з трансформацією економічних відносин між державою та освітою: від держави трансформація – це розвиток «ринкового» елемента у наданні суспільних благ; для приватного сектора трансформація проявляється у розвитку «суспільного» елемента у наданні приватних благ. Цю нову форму не слід розглядати як спосіб заміни державі у фінансуванні освіти, адже освіта та ринок повинні існувати у співпраці [155].

Взаємодія влади і бізнесу в інноваціях зводиться до розподілу ролей: роль приватного сектора полягає в розробці технологій на основі власних досліджень і в розвитку ринку інновацій; роль держави полягає у сприянні виробництву фундаментальних знань, а також у створенні інфраструктури та сприятливих інституційних умов для інноваційної діяльності приватних компаній [99]. При цьому держава виступає «своєрідним» учасником, який приводить у відповідність комерційну та суспільну ефективність інноваційних проектів.

Державно-приватне партнерство – це механізм залучення бізнесу в сфери та проекти, де важко говорити про швидку віддачу і де спостерігаються дуже високі ризики. Приватний сектор є не стільки джерелом фінансових ресурсів, скільки ефективнішим менеджером, який ризикує в майбутньому за рахунок вкладених коштів [100].

Подальший розвиток державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку дозволить залучити значні приватні інвестиції, що, у свою чергу, має сприяти реалізації інфраструктурних проектів та зменшити навантаження на державний бюджет. В результаті поширення інституту

державно-приватного партнерства в науково-освітньому середовищі може бути створено єдине інноваційне поле, сформована інноваційна економічна структура.

Еволюційне поширення державно-приватного партнерства на всі підсистеми, такі як економічна, соціальна, природно-екологічна зображені на рисунку у вигляді відкритого (пунктирного контуру), крім того, вони взаємопов’язані між собою: цілі розвитку економічної підсистеми формуються в межах соціальної підсистеми, яка також є споживачем продукції, що виробляється економічною підсистемою. Економічна підсистема для досягнення своїх цілей використовує ресурси природно-екологічної підсистеми, постачаючи їй, у свою чергу, відходи виробництва. Природа під впливом відходів, що надходять із соціальної та економічної підсистем, змінює свої властивості як середовища проживання людини і тим самим впливає на суспільство. При цьому, в результаті впровадження інновацій, ці підсистеми отримують нові продукти та технології, що призводить до якісних змін у самих підсистемах і дозволяє вивести соціально-еколого-економічну систему на вищий рівень конкурентоспроможності [153].

У запропонованій моделі відображені ті сфери, які, на нашу думку, виявляють слабкі конкурентні позиції, такі як освіта, охорона здоров'я, інновації, транспортна інфраструктура, екологія. Використання державно-приватного партнерства призводить до принципово якісних змін та підвищення ефективності діяльності державного сектору, традиційного виробника суспільних благ. При цьому неефективність держави можна подолати за допомогою ефективних ринкових механізмів, а ринкові провали компенсувати успіхами держави, і навпаки. Отже, виникає складна модель взаємодії з високим ступенем невизначеності та різноманітними формами взаємодії та каналами взаємопроникнення.

Таким чином, виходячи з світової практики та тенденцій розвитку державно-приватного партнерства в Україні, можна стверджувати, що формування та використання механізмів державно-приватного партнерства в

сфері інноваційного розвитку з часом стане реальністю для ринку державно-приватного партнерства України. З метою підтримки розвитку державно-приватного партнерства в інноваційній сфері доцільно зазначити такі основні напрямки: взаємодоповнююча участь держави та ринку в інноваційних процесах; розподіл інноваційних ризиків між державою та бізнесом; використання децентралізованих каналів державної підтримки інноваційної діяльності; натуралізація державної підтримки інновацій; підтримка мереж підприємств через програми підтримки інновацій у малому та середньому бізнесі.

Окрім того, пропонуємо додатково додати до цього переліку наступні напрямки та заходи для успішного розвитку державно-приватного партнерства в інноваційній сфері України: 1) Включення нових галузей до бази даних державно-приватного партнерства, таких як: «Наукові дослідження» та «Інноваційна інфраструктура». У деяких країнах, де державно-приватне партнерство високорозвинене в інноваційній сфері, ця категорія виділена окремо; тому, пропонуємо впровадити цей досвід в Україні, розробивши спеціальні нормативно-правові акти; 2) Розробка програм розвитку та нормативних документів щодо державно-приватного партнерства в інноваційній системі на основі міжнародного досвіду, що в свою чергу сприятиме розвитку ДПП в інноваційній діяльності України, а також вирішить ряд суперечливих проблем впровадження ДПП в інноваціях.

Висновки до розділу 3

Підсумовуючи викладене у третьому розділі, можемо констатувати наступне:

1. Ідентифіковано мету державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку, яка полягає в забезпеченні довгострокового співробітництва між державою та приватним сектором шляхом об'єднання

ресурсів для підвищення рівня інноваційної діяльності; визначено завдання державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку полягають у: залученні приватного сектора до управління державними активами, зниження навантаження на бюджет, залучення інвестицій в інноваційний сектор; розширення моделей взаємодії держави та бізнесу.

2. Визначено шляхи удосконалення державно-приватного партнерства сфері інновацій полягають у наступному: удосконалення законодавчої бази, що регулює державно-приватне партнерство; розробка принципів взаємовідносин між державою і приватним сектором в процесі реалізації державно-приватного партнерства та удосконалення інституційної моделі реалізації державно-приватного партнерства в сфері інновацій; удосконалення алгоритму реалізації державно-приватного партнерства в сфері інновацій, шляхом забезпечення використання різних форм і інструментів державно-приватного партнерства; формування системи державної підтримки результатів інноваційної діяльності та формування у підприємців мотивації до розвитку інноваційної діяльності.

3. Проаналізовано алгоритм реалізації державно-приватного партнерства в сфері розвитку інновацій, зокрема визначено етапи його проведення ,яка передбачають: ініціювання проекту, розробку і експертизу проекту, проведення конкурсу, укладання угоди, реалізацію проекту, моніторинг і контроль реалізації проекту, аналіз одержаних результатів ДПП та розробка нових (більш досконалих) моделей ДПП.

4. Проаналізовано суб’єктів державного регулювання державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку, подальшого розвитку набула інституційна модель в частині визначення повноважень та функцій органів влади.

ВИСНОВКИ

1. Проведено аналіз сутності державно-приватне партнерство, що дозволило констатувати відсутність єдиного підходу до трактування сутності досліджуваного поняття. Обґрунтовано, що ДПП є досить широким поняттям та охоплює різні форми співпраці держави та бізнесу. Причому, перший є замовником певних робіт, а другий – їх виконавцем. Загалом встановлено, що в літературі поняття державно-приватного партнерства трактується по-різному: як система державно-підприємницьких відносин, як конкретні проєкти між державними та приватними партнерами, як форма співпраці, як альянс, як соціальний інститут, як форма ринкової взаємодії, як спеціальний механізм тощо. Для з'ясування сутності державно-приватного партнерства було виділено його ключові ознаки: довготривалість термінів співпраці; сторонами ДПП є державні органи, бізнес та суспільство, інтереси якого представляють державні органи; взаємозв'язки та умови співпраці між державними органами та бізнесом повинні мати офіційний характер та бути зафіксованими в юридичних документах; розподіл ризиків та обов'язків у процесі здійснення державно-приватного партнерства; рівноправний характер взаємодії між державою та приватним сектром; об'єднання спільних ресурсів для здійснення спільної мети, яка грунтується на базі суспільних інтересів.

2. Аналіз нормативно-правової бази державно-приватного партнерства дає можливість виявити низку проблем у цій сфері, які потребують негайного вирішення. Правова природа державно-приватного партнерства в Україні ще недостатньо розвинена. Запропоновано напрями удосконалення нормативно-правового регулювання реалізації проєктів

державно-приватного партнерства. Таким чином, за допомогою запропонованого вдосконалення нормативно-правового регулювання державно-приватного партнерства буде досягнуто зростання кількості проєктів державно-приватного партнерства, а отже кількість компаній приватного сектору отримуватиме прибуток, а держава зможе підвищити ефективність видатків бюджету на розвиток інфраструктури. Це забезпечить розвиток практики взаємодії держави та бізнесу з метою підвищення інвестиційної привабливості всіх сфер діяльності.

3. Проведено аналіз динаміки структури публікаційної активності вчених з різних країн світу із використанням веб-наукометричної бази даних Scopus. Бібліометричний аналіз публікаційної активності вчених у сфері державно-приватного партнерства за останні 30 років дав змогу ідентифікувати загальну тенденцію до збільшення кількості проіндексованих у Scopus публікацій, які містять у назві термін «public-private partnership». Основними світовими лідерами за публікаційною активністю є США, Великобританія, Швейцарія, Канада та Австралія на частку яких загалом припадає близько половини світового обсягу публікацій Scopus. Виявлено низьку частку українських досліджень в аналізованій сфері, що в свою чергу свідчить про наявність прогалин у вітчизняній науці. Встановлено, що спостерігається тенденція до збільшення обсягів фінансування науки, оскільки відповідний рівень фінансування у наш час являється одним із найважливіших аспектів розвитку інноваційної діяльності. Таким чином, можна зробити висновок, що питання дослідження державно-приватного партнерства набувають поширення в світових наукових колах. Це підтверджується значним зростанням публікаційної активності за даною проблематикою останнім часом.

4. Оцінка сучасного стану реалізації проектів державно-приватного партнерства в Україні та світі дозволили ідентифікувати пріоритетні напрями розвитку державно-приватного партнерства в наступних сферах: охорона здоров’я; транспортна інфраструктура; національна безпека та захист від зовнішніх загроз; кібребезпека та штучний інтелект; використання водних ресурсів; використання лісових ресурсів; використання земельних ресурсів. За кожною сферою визначено напрями формування проектів державно-приватного партнерства, що дозволить підвищити результативність інноваційної діяльності та сприятиме підвищенню ефективності галузі.

5. Розроблено методологію функціонування державно-приватного партнерства в сфері інновацій в частині визначення мети, яка полягає у забезпечення довгострокового співробітництва між державою та приватним сектором шляхом об'єднання ресурсів для підвищення рівня інноваційної діяльності та завдань, що включають в себе залучення приватного сектора до управління державними активами, зниження навантаження на бюджет, залучення інвестицій в інноваційний сектор, розширення моделей взаємодії держави та бізнесу. Сформовано алгоритм реалізації державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку, який передбачає сім етапів: 1. ініціювання проекту; 2. розробка і експертиза проекту; 3. проведення конкурсу; 4. укладання угоди; 5. реалізація проекту; 6. моніторинг і контроль реалізації проекту; 7. аналіз одержаних результатів ДПП та розробка нових (більш досконалих) моделей ДПП. Проаналізовано суб’єктів державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку та їх роль на кожному з етапів реалізації державно-приватного партнерства. Запропоновано удосконалити інституційну модель в частині функцій та повноважень суб’єктів державного регулювання державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку. На основі вищезазначеного

охарактеризовано шляхи удосконалення державно-приватного партнерства в сфері інновацій.

6. Розроблено комплексний механізм оцінки процесу формування та реалізації проектів державно-приватного партнерства. Встановлено, що метою даного механізму є забезпечення організаційних, методичних, інформаційних, інституційних засад здійснення оцінки ефективності проектів державно-приватного партнерства, що проявляється в отриманих економічних, соціальних та екологічних результатів та рівні досягнення мети. Було обґрунтовано сукупність принципів даного механізму до яких віднесено об’єктивності, законності, об’єктивності, демократичності, комплексності, системності, повноти, автономності, дієвості, актуальності, суттєвості, дієвості. Розроблено етапи оцінки проекту та встановлено властивості кожного із них. Обґрунтовано порядок залучення суб’єктів оцінки ефективності проекту на кожному етапі формування та реалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тазабеков, А.Т. Изучение мирового опыта государственно-частного партнерства как важная предпосылка дальнейшего экономического развития Казахстана. Экономическое обозрение. 2005. №2. С. 56.

2. Економічна енциклопедія : у 3 т. Т. 2 / редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ, 2001. 848 с.

3. Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б. Современный экономический словарь. 5-е изд., перераб. и доп. М., 2006. 520 с.

4. Государственно-частное партнерство в научно-инновационной сфере: монография / под ред. А. К. Казанцева, Д. А. Рубвальтера. М., 2011. 330 с.

5. Словарь русского языка: В 4-х т. Под ред. Евгеньевой А.П. М.: Русский язык. 1993. Т.3. 752 с.

6. Словник: портал української мови. URL: https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%BF%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%BD%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE

7. Академічний тлумачний словник: в 11 т. Т.6. URL: https://sum.in.ua/s/partner

8. Варнавский, В. Государственно-частное партнерство: некоторые вопросы теории и практики. Мировая экономика и междунар. отношения. — 2011. № 9. С. 41–50.

9. Public-Private Partnerships. International Monetary Fund. URL: http://www.imf.org/external/np/fad/2004/pifp/eng/0312 04.pdf

10. Organisation for Economic Cooperation and Development. URL: http://www.oecd.org/gov/budgeting/oecd-principles-forpublic-governance-of-public-private-partnerships.htm

11. Павлюк К.В. Сутність і роль державно-приватного партнерства в соціально-економічному розвитку держави. Наукові праці КНТУ. Економічні науки. 2010. № 17. URL: http://www.nbuv.gov.ua/

12. Національний інститут стратегічних досліджень. Аналітична записка «Особливості застосування державно-приватного партнерства як механізму реалізації нової регіональної політики». URL: http://www.niss.gov.ua/articles/1239/

13. Закон України «Про державно-приватне партнерство». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2404-17

14. Михеев В.А. Государственно-частное партнерство в реализации приоритетных национальных проектов. URL: http://www.c-society.ru/wind.php

15. Данилишин Б.М. Аналіз регуляторного впливу при впровадженні Закону України "Про загальні засади розвитку державно-приватного партнерства в Україні". Департамент інвестиційної та інноваційної діяльності URL: http://www.me.gov.ua/ control/uk/publish/article/system

16. Перспективы развития государственно-частного партнерства в Украине. Заседание «Юридического пресс-клуба». URL:http://www.press-club/org.ua/index.php?option

17. Данасарова С.Д. Институт частно-государственного партнерства: становление и развитие в России: Автореф. дисс... канд. экон. наук: 08.00.01. Восточно-Сибирский гос. технологич. ун-т. Улан-Удэ. 2007. 24 с.

18. Budaus D. Public Private Partnership as innovative-organisation form. Dietrich Budaus. Heidelberg. 1998.

19. Волощук І. В. Дослідження сутності державно-приватного партнерства та передумов його впровадження в Україні. Економіка і організація управління. 2014. Вип. 3–4. С. 51–55.

20. Масик Марія. "Ознаки державно-приватного партнерства для реалізації інфраструктурних проектів." Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України. Протокол № 5 (157) від 1 червня 2020 року. (2020): 135 с.

21. Дубок І. П. Державно-приватне партнерство як механізм формування та реалізації культурної політики в Україні : дис. ... канд. держ. упр. : 25.00.02; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К. 2017. 225 с.

22. Закон України «Про державно-приватне партнерство». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2404-17

23. Економічна енциклопедія : у 3 т. Т. 3 / редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ : Вид. центр “Академія”, 2002. 952 с.

24. Веймер Д. Л., Вайнинг Р. Е. Аналіз політики: Концепції і практика / пер. з англ. І. Дзюб, А. Олійник ; наук. ред. О. Кілієвич. Київ : Основи, 1998. 654 с.

25. Маісурадзе М. Ю. Нормативно-правове забезпечення державно-приватного партнерства в Україні. Економіка та право. 2013. № 3(37). С. 115-123.

26. Апаров А. М., Яценко А. В. Державно-приватне партнерство як особлива форма співпраці держави з приватним бізнесом. Зовнішня торгівля : економіка, фінанси, право. 2015. № 4. С. 27-35. ІЖ Ь: http://nbuv.gov.ua/ Ш К ^иагІ_2015_4 4

27. Дубок І. Нормативно-правове забезпечення державно-приватного партнерства в сфері культури України. Ефективність державного управління. 2016. Вип. (46/47). Ч. 1. С. 257-265.

28. Игнатюк Н. А. Государственно-частное партнерство: учебник. Москва: Юстицинформ, 2012. 384 с.

29. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80.

30. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15.

31. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15.

32. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

33. Закон України «Про концесії» від 16.07.1999 р. № 997-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997-14.

34. Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення регуляторних бар'єрів для розвитку державно-приватного партнерства та стимулювання інвестицій в Україні : Закон України від 24.11.2015 р. № 817-VIII : станом на 1 лют. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/817-19#Text.

35. Про затвердження Методики виявлення ризиків здійснення державно-приватного партнерства, їх оцінки та визначення форми управління ними : Постанова Каб. Міністрів України від 16.02.2011 р. № 232: станом на 30 верес. 2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232-2011-п#Text

36. Деякі питання організації здійснення державно-приватного партнерства : Постанова Каб. Міністрів України від 11.04.2011 р. № 384 : станом на 1 верес. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/384-2011-п#Text

37. Про затвердження Порядку заміни приватного партнера (концесіонера) за договором, укладеним в рамках державно-приватного партнерства (концесійним договором) : Постанова Каб. Міністрів України від 01.07.2020 р. № 541. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/541-2020-п#Text

38. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 22.12.2020 № 2721 "Про затвердження Порядку

конкурсного відбору незалежних експертів", зареєстрований в Міністерстві юстиції України 15.02.2021 № 191/35813. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0191-21#Text

39. Про затвердження Порядку конкурсного відбору незалежних експертів : Наказ М-ва розвитку економіки, торгівлі та сіл. госп-ва України від 22.12.2020 р. № 2721. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0191-21#Text.

40. Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 № 2404-VI. URL: https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17.

41. Особливості застосування державно-приватного партнерства як механізму реалізації нової регіональної політики: аналітична записка. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних до сліджень при Президентові Україні. URL: http://www.niss.gov.ua/articles/1239/

42. Музиченко А. С., Бержанір А. Л. Державно-приватне партнерство як інститут взаємодії влади та бізнесу. Економічний простір. 2013. № 75. С. 100–108.

43. Комарницька Г. О. Сутність державно-приватного партнерства та його активізування в умовах розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності. Проблеми економіки. 2019. № 1 (39). С. 46–51.

44. Вінник О. М. Технології державно-приватного партнерства (правові аспекти). Демографія та соціальна економіка. 2012. 1 (17). С. 110–119.

45. Освіта.ua. Як опублікувати наукову статтю в Scopus. Освіта.UA. URL: https://osvita.ua/vnz/69911/.

46. «Зелена книга» Європейської комісії щодо Державно-приватного партнерства та Закон Співдружності про державні контракти і концесії, COM (2004) 327 final, 30.4.2004.

47. Повідомлення Комісії Європейських співтовариств Європейському парламенту Раді Європейському економічному та

соціальному комітету та Комітету регіонів про державно-приватні партнерства та законодавство Співтовариств щодо державних закупівель та концесій. Брюссель. 15.11.2005. COM(2005) 569.final.

48. Thomason, J., Rodney, A. Public-private partnerships for health--what does the evidence say? Papua and New Guinea medical journal 52(3-4). 2009. c. 166-178.

49. Njau, R.J., Mosha, F.W., De Savigny, D. Case studies in public-private-partnership in health with the focus of enhancing the accessibility of health interventions. Tanzania journal of health research №11(4). 2009. c. 235-249.

50. Roehrich, J.K., Lewis, M.A., George, G. Are public-private partnerships a healthy option? A systematic literature review. Social Science and Medicine № 113. 2014. pp. 110-119.

51. Seddighi, H., Seddighi, S., Salmani, I., Sharifi Sedeh, M. Public-Private-People Partnerships (4P) for Improving the Response to COVID-19 in Iran. Disaster Medicine and Public Health Preparedness №15(1). 2021. pp. 44-49.

52. Bauer, U.E., Briss, P.A., Goodman, R.A., Bowman, B.A. Prevention of chronic disease in the 21st century: Elimination of the leading preventable causes of premature death and disability in the USA.The Lancet №384(9937). 2014. pp. 45-52

53. Komura, H., Watanabe, R., Kawashima, H., (...), Honma, T., Mizuguchi, K. A public–private partnership to enrich the development of in silico predictive models for pharmacokinetic and cardiotoxic properties Drug Discovery Today 26(5). 2021. pp. 1275-1283.

54. Raza, S.A., Shah, S.H., Yousufi, S.Q. The impact of public-private partnerships Investment in Energy on carbon emissions: evidence from nonparametric causality-in-quantiles. Environmental Science and Pollution Research. № 28(18). 2021. pp. 23182-23192.

55. Stevenson, M., Youde, J. Public-private partnering as a modus operandi: Explaining the Gates Foundation's approach to global health governance. Global Public Health 16(3). 2021. pp. 401-414.

56. Private Participation in Infrastructure (PPI). 2020 Annual Report. URL:https://ppi.worldbank.org/content/dam/PPI/documents/PPI_2020_AnnualReport.pdf

57. EPEC Data Portal. URL: https://data.eib.org/epec

58. Public-private partnership legal resource center. URL: https://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/ppp-knowledge-lab

59. Стан здійснення ДПП в Україні. Офіційний веб-сайт Міністерства економіки України. URL: https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9fc90c5e-2f7b-44b2-8bf1-1ffb7ee1be26&title=StanZdiisnenniaDppVUkraini&isSpecial=true

60. Financed projects. European Investment Bank. URL: https://www.eib.org/en/projects/loans/index.htm?q=&sortColumn=loanParts.loanPartStatus.statusDate&sortDir=desc&pageNumber=0&itemPerPage=25&pageable=true&language=EN&defaultLanguage=EN&loanPartYearFrom=2016&loanPartYearTo=2020&orCountries.region=true&countries=UA&orCountries=true&orSectors=true

61. Global Innovation Index (GII) 2021. Tracking Innovation through the COVID-19 Crisis. URL: https://www.globalinnovationindex.org/Home

62. Germany Breaks Korea's Six-Year Streak as Most Innovative Nation. URL: https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-01-18/germany-breaks-korea-s-six-year-streak-as-most-innovative-nation

63. Звіт про результати діяльності Державної служби статистики України за 2017 рік. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_nauka_2017.pdf

64. Звіт про результати діяльності Державної служби статистики України за 2018 рік. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_nauka_2018.pdf

65. Звіт про результати діяльності Державної служби статистики України за 2019 рік. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_nauka_2019.pdf

66. Звіт про результати діяльності Державної служби статистики України за 2020 рік. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_nauka_2020.pdf

67. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність України». Київ 2018. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_nauka_2017.pdf

68. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність України». Київ 2019. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_nauka_2018.pdf

69. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність України». Київ 2020. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_nauka_2019.pdf

70. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність України». Київ 2020. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_nauka_2020.pdf

71. Економічна статистика. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ioz_19.htm

72. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності (2015–2019). Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/zd_inv_new/arh_inv_zd.htm

73. Розгон О.В. Державно-приватне партнерство в інноваційній сфері як інструмент забезпечення інноваційного розвитку. I International Science Conference on Multidisciplinary Research. С. 406-411. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18830/1/%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%B3%D0%BE%D0%BD_%D0%94%D0%9F%D0%9F_%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8_Conference-January-19%E2%80%93212021.pdf

74. Яшева Г.А. Формирование механизмов государственно-частного партнерства в инновационной сфере Евразийского экономического союза. Евразийская интеграция: экономика, право, политика. — 2013. — № 13. — С. 76—84.

75. Тимчук О.Г., Никитюк Л.Г., Горбачевская Е.Ю. Государственно-частное партнерство как эффективный механизм финансирования инновационной деятельности в Российской Федерации. Вестник НГУЭУ. 2019;(3):43-55. https://doi.org/10.34020/2073-6495-2019-3-043-055

76. Дробот І.О. Управління проектами у сфері державно-приватного партнерства в Україні // Проблеми розвитку публічного управління в Україні: матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. [Б. м. : б. в.], 2016. С. 178.

77. Татаркин Д.А., Сидорова, Е.Н. Государственно-частное партнерство в системе стратегического развития территорий. Екатеринбург: Институт экономики РАН, 2011. 121 с.

78. Гончаренко Л.П. Инновационная политика: учебное пособие / Гончаренко Л. П., Арутюнов Ю. А. – М.: КНОРУС, 2009. – 348 с.

79. Государственно-частное партнерство в научно-инновационной сфере / Под ред. д-ра экон. наук, проф. А.К. Казанцева, канд. экон. наук Д.А. Рубвальтера. – М.: ИНФРА-М, 2015. – 330 с.

80. Грибовский А.В., Сударикoв А.Л. Приоритетные направления государственно-частного партнерства в научно-технической и инновационной сферах (опыт зарубежных стран). Управление наукой и наукометрия. 2011. № 10. С. 175–191. URL: https://sie-journal.ru/assets/uploads/issues/2011/10_11.pdf.

81. ДПП в енергетиці: чого чекаємо в законодавчій сфері. URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/energetichne-pravo/dpp-v-energetici-chogo-chekaemo-v-zakonodavchiy-sferi.html

82. Навчально-методичний комплекс з дисципліни „Механізм державно-приватного партнерства" / Укладач Овсянюк-Бердадіна О.Ф. – Тернопіль: ТНЕУ, 2017. - 60 с.

83. Криничко Л.Р., Криничко Ф.Р., Петрик С.М. Алгоритм реалізації державно-приватного партнерства в сфері охорони здоров'я. Науковий вісник Ужгородського Університету, 2020. Випуск 2 (56). С.22-28.

84. Деякі питання організації здійснення державно-приватного партнерства: Постанова КМУ від 11 квітня 2011 р. № 384. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/384-2011-%D0%BF#Text

85. Розум Г.М. Державно-приватне партнерство як ефективний інструмент реалізації інноваційної політики регіонів. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 20. С. 90–92.

86. Головінов О.М. Державно приватне партнерство в інноваційній сфері. Вісник економічної науки України. – 2010. – № 1. – С. 47-51.

87. Питання Міністерства економіки: Постанова КМУ від від 20 серпня 2014 р. № 459. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-%D0%BF#Text

88. Про Кабінет Міністрів України: Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text

89. Питання Міністерства економіки: Постанова КМУ від від 20 серпня 2014 р. № 459. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-%D0%BF#Text

90. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України: Постанова КМУ від 20 серпня 2014 р. № 375. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF

91. Про державно-приватне партнерство: Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text

92. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text

93. Досвід та перспективи впровадження державно-приватних партнерств в Україні та за кордоном / Винницький Б., Лендьєл М., Онищук Б., Сегварі П. К.: «К.І.С.», 2008. 146 с.

94. Ліснича В.М. Механізми реалізації державно-приватного партнерства в інноваційній сфері. дис. на здоб. ст. к.держ.н., Київ, 2019.

95. Шевченко Б.О. Потенціал державно-приватного партнерства як інструмент антикризових заходів. Економічний вісник Національного гірничого університету. 2009. № 1. С. 17-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2009_1_5.

96. Strategic public/private partnerships in science, technology and innovation. OECD Science, Technology and Innovation Outlook. 2016.

97. Вивчення оптимальних моделей державно-приватного партнерства для промислових парків в Яворові і Новому Роздолі. Львів. 2015. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.institute.lviv.ua/doc/02ppp.pdf.

98. Інститути: від запозичення до вирощування/Я. Кузьмінов, В. Радаєв, А. Яковлєв, Є. Ясін // Питання економіки. 2005. № 5. С. 5-27.

99. Савранський П.В. Державно-приватне партнерство у реалізації перспективних напрямів інноваційного розвитку економіки: дис. … канд. екон. наук. 2007.

100. Гордєєв А., Кисельов К. Механізм державно-приватного партнерства у сфері науки: у чиїй волі його запустити? [Електронний ресурс]. URL: http://www.strf.ru/organization.aspx?

101. Даниленко С.М. Державно-приватне партнерство в реалізації та фінансуванні інноваційних проектів. Фінансовий простір. 2014. № 3. С. 41-47.

102. Кришталь Т.М. Державно-приватне партнерство як основний механізм розвитку інфраструктури регіону. Сталий розвиток економіки. — 2013. № 3. С. 137-141.

103. Особливості застосування державно-приватного партнерства як механізму реалізації нової регіональної політики. Аналітична записка [Електронний ресурс] // Веб-сайт Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України. — Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/articles/1239

104. Сімак С.В. Світовий досвід організації державно-приватного партнерства. Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Сер.: Державне управління. 2014. Т. 235, Вип. 223. С. 88-93.

105. Мігай Н.Б. Державно-приватне партнерство у сфері інноваційної діяльності: закордонний досвід та вітчизняні реалії. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2020. Том 31 (70). № 1. С. 52-59.

106. Воронкова Т.Є., Воронков І.В. Державно-приватне партнерство як інструмент активізації інноваційної діяльності. Науково-технічна інформація. 2014. № 2. С. 28–36.

107. Міжнародна фінансова корпорація консультуватиме Мінекономрозвитку щодо Агенції з питань підтримки державно-приватного партнерства. URL : http://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=4cb024e1-a562-466f-b953-451d0d626729&title=MizhnarodnaFinansovaKorporatsiiaKonsultuvatimeMinekonomrozvitkuSchodoAgentsiiZPitanPidtrimkiDerzhavnoprivatnogoPartnerstva.

108. Мігай Н.Б. Джерела фінансування інноваційного бізнесу України в контексті закордонного досвіду. Development of modern science: the experience of European countries and prospects for Ukraine : monograph / edited by authors. 1st ed. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2019. С. 210–232.

109. Розум Г.М. Державно-приватне партнерство як ефективний інструмент реалізації інноваційної політики регіонів. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 20. С. 90–92.

110. Федченко М.А., Косач І.А. Державно-приватне партнерство в інноваційній сфері: український та зарубіжний досвід. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. 2013. № 2(66). С. 365–371.

111. Renda A., Schrefler L. Public Private Partnerships: National Experiences in the European Union. Briefing note №IP/A/IMCO/SC/2005-160 governed by the provisions of Framework Service Contract IP/A/IMCO/FWC/2005-33. URL: http://euro2005.inform/news/11/h7273.

112. Гречко О.О. Державно-приватне партнерство як засіб стимулювання інноваційного розвитку. URL : https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2020/16.11.2020/16.11.2020_7.pdf

113. Любчич А.М. Стимулювання інновацій в державному секторі: зарубіжний досвід. Право та інновації. 2020. № 1 (29). С. 22-27.

114. Запатріна І.В. Публічно-приватне партнерство в Україні: перспективи застосування для реалізації інфраструктурних проєктів і надання публічних послуг. URL: ...irbis-nbuv.gov.ua ’ cgiirbis_64

115. Лебедева Л.В. Сучасна інноваційна політика держави в Україні: проблеми та перспективи реформування. Ефективна економіка. 2014. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_1_11

116. Державно-приватне партнерство в Україні. Обзорна інформація. URL: https://www.ukrppp.com/present/Day_1_Panel_4_Ministry_of_Economy.pdf

117. Онищенко Л., Ткачук Ю. Державно-приватне партнерство в інноваційній сфері. URL: http://oldconf.neasmo.org.ua/node/361

118. Павлюк К.В. Сутність і роль державно-приватного партнерства в соціально-економічному розвитку держави. Наукові праці КНТУ. Економічні науки – 2010. - № 17. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/

119. Програма економічних реформ на 2010 – 2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.president.gov.ua

120. Борщ В.І. Державно-приватне партнерство як запорука інноваційного розвитку національної галузі охорони здоров'я. Вісник ЖДТУ. 2019. № 2 (88). С. 156-161.

121. Удовицька Є.А. Сутність і роль державно-приватного партнерства в інноваційному розвитку. Економіка і суспільство. Економіка та управління національним господарством. 2016. №3. С. 99-102.

122. Сімсон О. Державно-приватне партнерство в інноваційній сфері [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vapnu/2011_4/SimsonO.pdf.

123. Нейкова І. Державно-приватне партнерство як складова інвестиційного механізму інноваційного розвитку. Науковий вісник Національного університету ДПС України. Серія «Економіка, право. – 2010. – № 1(48). – С. 152–160.

124. Шилепницький П.І. Державно-приватне партнерство: теорія і практика: [монографія]; Ін-т регіональних досліджень НАН України. – Чернівці, 2011. – 455 с.

125. Філиппова С.В. Малін О.Л. Державно-приватне партнерство: проблемні питання та стратегічні завдання в умовах смартизації інноваційного розвитку. ЕКОНОМІКА: реалії часу. 2017. № 5(33). С. 5-15. URL: https://economics.net.ua/files/archive/2017/No5/5.pdf

126. Квітка С.А. Публічно-приватне партнерство як дієвий механізм взаємодії влади та бізнесу. Аспекти публічного управління. – 2015. – № 7–8. – С. 47-56.

127. Тищенко В.Ф., Остапенко В.М. Проектне фінансування як форма публічно-приватного партнерства. Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2013. – № 1. – С. 141-144.

128. Коваленко В.В., Гайдукович Д.С. Методологічні основи фінансування проектів публічно-приватного партнерства. Ефективна економіка. – 2014. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_1_53.

129. Королюк Т. Європейський досвід публічно-приватного партнерства та особливості його розвитку в Україні. Фінансове забезпечення інноваційних проектів малого та середнього бізнесу: глобальні виклики та українські реалії [Електронний ресурс]: зб. матеріалів І Міжнар. наук.-практ. конф., 7 груд. 2016 р., м. Київ / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана» [та ін.]; оргком.: М. І. Диба (голова) [та ін.]. – Електрон. текст. дані. – Київ : КНЕУ, 2016. – С. 70-73. – Режим доступу: http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/20808/1/70-73.pdf.

130. Щербакова І.Б. Залучення інвестицій та проектне бізнес-партнерство промислових підприємств: [моногр.] / І.Б. Щербакова, С.В. Філиппова. – Одеса: ОНПУ, ФОП Бондаренко М.О., 2016. – 262 с.

131. Воронжак П. В. Організаційно-економічний інструментарій стратегії інноваційного розвитку промислових підприємств та смарт-підхід [моногр.] / П.В. Воронжак, С.В. Філиппова. – Одеса: ОНПУ, ФОП Бондаренко М.О., 2015. – 276 с.

132. Public-Private Partnerships and the 2030 Agenda for Sustainable Development: Fit for purpose? [Electronic resource] / Jomo K. S., Anis Chowdhury, Krishnan Sharma, Daniel Plat; Department of Economic & Social Affairs. – 2016. – Mode of access: https:// sustainable development.un.org/content/documents/2288desawork ingpaper148.pdf. – Title from the screen.

133. Довідка щодо стану здійснення державно-приватного партнерства [Електронний ресурс] / Департамент залучення інвестицій // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. − Режим доступу: http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=ed00a2ba-480a-4979-4ebd610a0827a8c&title=ZagalniiOgliad.

134. Особливості застосування державно-приватного партнерства як механізму реалізації нової регіональної політики: Аналітична записка [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень // Режим доступу до джерела: http://www.niss.gov.ua/articles/1239/.

135. Малін О.Л. Процедурні проблеми підготовки й прийняття колегіальними органами публічної влади нормативно-правових актів і рішень / О.Л. Малін // Європейські перспективи. – 2013. – № 1. – С. 41-45. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2013_1_10.

136. Оленцевич, Н.В. Державно-приватне партнерство у розвинених країнах світу: досвід для України [Текст]. Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В.А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: ВПЦ ТНЕУ «Економічна думка», 2014. – Том 15. – № 1. – С. 134-143.

137. Шилепницький П.І., Зибарева О.В., Попадюк О.В. Державно-приватне партнерство у сфері інновацій як прояв соціальної відповідальності. Науковий вісник Полісся. 2017. №4(12), ч. 1. С. 50-55.

138. Павлов В.В. Державно-приватне партнерство як чинник формування інноваційного середовища в Україні. Ефективна економіка. 2018. № 4. Режим доступу до джерела: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/71.pdf.

139. Гриценко Л.Л. Науково-методичний підхід до оцінювання ризиків інноваційних проектів державно-приватного партнерства. Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2015. – №1. – С. 96-106.

140. Грищенко С. Підготовка та реалізація проектів публічно-приватного партнерства: Практичний посібник для органів місцевої влади та бізнесу. – К. : 2011. – 232 с.

141. Катигробова О. Система інституціоналізації інноваційних процесів в умовах ринкової трансформації. Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. – 2012. – № 143. – С. 34–37.

142. Пашинська, К.С. Форми державно-приватного партнерства. Економічний аналіз: зб. наук. праць, 2015. – Том 22. – № 1. – С. 48-52.

143. Підготовка та реалізація проектів публічно-приватного партнерства : практичний посібник для органів місцевої влади та бізнесу / С. Грищенко – К., ФОП Москаленко О. М., 2011. – 140 с.

144. Савин М.Д. Государственно-частное партнерство в Великобритании: достижения и перспективы // Современная Европа. – 2010. – № 2. – С. 102-110.

145. Судариков А.Л. Государственно-частные партнерства в сфере науки, технологий и инноваций: зарубежный опыт / А.Л. Судариков, А.В. Грибовский // Инновации. – 2012. – № 7 (165). – С. 47-59.

146. Шевченко Б.О. Відносини партнерства в контексті трансформаційних змін державного управління в умовах глобалізації. Технологічний аудит та резерви виробництва. – 2015. – № 1/7(21). – С. 12-17.

147. Бовсунівська І.В. Публічно-приватне партнерство як об'єкт теоретичних досліджень у сфері публічного управління. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. Том 30 (69) № 2. 2019. С. 7-12.

148. Авксєнтьєв М.Ю. Державно-приватне партнерство як сучасний механізм залучення інвестицій в інфраструктурні галузі України: автореф. дис. … канд. екон. наук: спец. 08.00.03. Київ, 2010. 20 с.

149. Брайловський І.А. Державно-приватне партнерство: методологія, теорія, механізми розвитку партнерства: автореф. дис. … докт. екон. наук: спец. 08.00.01. Харків, 2015. 40 с.

150. Державно-приватне партнерство (Public-Private Partnerships). Офіційний сайт Міністерства інфраструктури Украни. Режим доступу: https://mtu.gov.ua/content/erzhavnoprivatne-partnerstvo-publicprivate-partnerships.html

151. Станішевський В.Ю. Особливості механізмів державно-приватного партнерства у сфері економіки у світовій науковій думці. Право та державне управління. 2020. №3. С. 129-135. URL:

152. Лаврентій Д.С. Державно-приватне партнерство: джерелознавчий аналіз дискурсного поля України. Теорія та практика державного управління. 2018. Вип. 3. С. 73–81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ Tpdu_2018_3_12.

153. Заскалкін А.С. Механізми розвитку державно-приватного партнерства на регіональному рівні : дис. … канд. наук з держ. упр.: 25.00.02; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. Харків, 2017, 226 с.

154. Древаль Ю.Д. До питання про сутність та зміст механізмів державного управління. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління. 2014. Вип. 1. С. 57–63. URL: http://nbuv.gov.ua/ UJRN/VNUCZUDU_2014_1_10.

155. Приходченко Л.Л. Структура механізму державного управління: взаємозв'язок компонентів та фактори впливу на ефективність. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2009. Вип. 2. С. 105–112.URL: http://nbuv.gov.ua/ UJRN/Vnadu_2009_2_14.

156. Мельник А.Ф., Підгаєць С.В. Державно-приватне партнерство в системі інституційного забезпечення економічних процесів. Вісник Тернопільського національного економічного університету. Січень-березень (№1). Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2011. С. 7–19.

157. Білокур Є.І. Функції державного управління: поняття, особливості, правове регулювання : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Одеса, 2015. 194 с.

158. Пасічник В.В., Якобчук В.П Публічно-приватне партнерство в Україні в контексті децентралізації. Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ : збірник тез доповідей III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 18–19 квітня 2019 р. Херсон : ДВНЗ «ХДАУ», 2019. 333 с.

159. Досвід та перспективи впровадження державно-приватних партнерств в Україні та за кордоном / Б. Винницький, М. Лендьєл, Б. Онищук, П. Сегварі. – К. : «К.І.С.», 2008. – 146 с.

160. Апаров А.М., Яценко А.В. Державно-приватне партнерство як особлива правова форма співпраці держави з приватним бізнесом: автореф. канд. юрид. наук 12.00.04. К., 2017. 35 с.

161. Данилишин Б. Державно-приватне партнерство: стратегічна форма взаємодії влади і бізнесу. Збірник наукових праць економічного інституту Мінекономрозвитку України. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/derzhavno-

privatne-partnerstvo-yak-forma-institutsyunalnoyi-vzaemodiyi-organiv-vladi-z-biznesom/viewer.

162. Васильченко А.О. Міжнародний досвід застосування інструментів державно-приватного партнерства. Фінансовий простір 2022. № 1 (45). С. 18-31.

163. Пакулін С.Л., Ципкін Ю.А. Розвиток державно-приватного партнерства в регіоні в умовах уповільнення темпів глобалізації економіки. International Electronic Scientific Journal. 2017. Vol. 3, No 1. URL: https://www.academia.edu/

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Shevchuk A. Development of the conceptual and categorical apparatus of formation and implementation of public-private partnership in the field of innovation development. Global prosperity. 2021. Volume 1. Issue 3. Number 2. Pp. 130-139 (0,6 д. а.).

2. Shevchuk O. Regulatory and legal regulation of public-private partnership as an tool of innovative development. East Journal of Security Studies. Volume 4, Issue 1 2019. ст 340-352. URL: https://ejss.nuczu.edu.ua/index.php/ejss/article/view/82

3. Шевчук О.А. Розробка комплексного механізму реалізації державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2020. № 20. С. 194-201 (0,8 д. а.).

4. Шевчук О.А. Стратегічні напрямки підтримки державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку. Держава та регіони. 2021. № 1 (71). С. 165-175 (0,7 д. а.).

5. Шевчук О.А. Бібліометричний аналіз наукових досліджень з проблем державно-приватного партнерства. Право та державне управління. 2021. №2. С. 295-305 (0,5 д. а.)

6. Самчик М.Ю. Шевчук О.А. Механізми реалізації проектів державно-приватного партнерства: [монографія]. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2021. 204 с. Особистий внесок автора: обґрунтовано сучасні складові напрями реалізації проектів державно-приватного партнерства.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Шевчук О.А. Аналіз поняття державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку. Постконфліктна економіка: державно-управлінські аспекти та еколого-економічні проблеми: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 21-22 квітня 2017 року). Житомир: ЖДТУ, 2017. С. 158-159. (0,2 д. а.)

8. Шевчук О.А., Дубок О.Л. Запровадження, цілі та розвиток електронного урядування в Україні. Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції аспірантів, молодих учених та студентів, присвяченої Дню науки. Житомир: «Житомирська політехніка», 2020. С. 840. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/15.-publichne-upravlinnya-ta-administruvannya.pdf (загальний обсяг 0,1 д. а., особисто автору належить 0,05 д. а.: досліджено цілі електронного урядування в Україні).

9. Шевчук О.А. Закордонний досвід державно-приватного партнерства. Вдосконалення економіки та фінансової системи на засадах конкурентоспроможності, інноваційності та сталості: матеріали доповідей міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 11 квітня 2020 р.). Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2020. 128 с. С. 123-125. (0,14 д.а.).

УКРАЇНА
ЖИТОМИРСЬКА МІСЬКА РАДА
ВИКОНАВЧИЙ КОМІТЕТ
майдан ім. С.П. Корольова, 4/2, м. Житомир, 10014, тел. 48-11-85
E-mail mvk@zt-rada.gov.ua, код ЄДРПОУ 04053625

№567 11.01.2021

ДОВІДКА
про впровадження результатів
дисертаційного дослідження Шевчука Олександра Анатолійовича
з проблем формування та реалізації механізмів державно-приватного партнерства у сфері інноваційного розвитку

Наукові результати Олександра Анатолійовича з проблем формування та реалізації механізмів державно-приватного партнерства у сфері інноваційного розвитку були використані в діяльності департаменту економічного розвитку міської ради.

Крім того, результати аналітичного дослідження щодо адаптації зарубіжного досвіду через розробку схеми інтеграції держави, бізнесу та науки були враховані при реалізації державно-приватного партнерства.

В.о. міського голови С.Г. Ольшанська

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Ministry of Education and Science of Ukraine, Zhytomyr Polytechnic State University

вул. Чудновська,103, м. Житомир, 10005
103, Chudnivska Str., Zhytomyr, Ukraine, 10005
Phone/fax: (0412) 24-14-22, 24-14-23, e-mail: rector@ztu.edu.ua, https://ztu.edu.ua, код СДРПОУ 05407870

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ВІДПОВІДАЄ ДСТУ ISO 9001:2015
QUALITY MANAGEMENT SYSTEM ISO 9001:2015

№ 44-01.00/214 від 21.01.2021 р.

Довідка
про впровадження результатів наукового дослідження
Шевчука Олександра Анатолійовича
в освітній процес Державного університету «Житомирська політехніка»

Науково-практичні результати Шевчука О.А., що полягають в удосконаленні механізму державно-приватного партнерства та передбачають визначення загальних положень підготовки державних службовців в закладах вищої освіти, зокрема розробку навчальних планів, методичного забезпечення для підготовки фахівців за освітніми ступенями "бакалавр" та "магістр" за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» з навчальних дисциплін «Публічна політика», «Державна політика в сфері національної безпеки», що запропоновані до використання в освітньому процесі Державного університету «Житомирська політехніка» при підготовці держслужбовців.

Використання результатів дослідження О.А. Шевчука свідчить про їх завершеність, реальність і можливість впровадження в освітній процес закладів вищої освіти.

Довідка видана для представлення до Спеціалізованої вченої ради.

Перший проректор **Оксана ОЛІЙНИК**